ARMINII KOECHLY

TURICENSIS

EMENDATIONUM IN EURIPIDIS IPHIGENIAM TAURICAM PARTES V.

TURICI,

IMPENSIS MEYERI ET ZELLERI.

MDCCCLXIV.

Verlag von **Meyer & Zeller** in Zürich.

Arminii Köchly Turicensis de Odysseae carminibus dissertationes III. 4. maj. 1864. 1 Rthlr.
— — de Iliadis carminibus dissertationes III—VII. 4. maj. 1864. 1 Rthlr. 20 Ngr.
— — Opuscula epica quatuor: I. Conjectaneorum epicorum fasciculus tertius. II. Carminum Theocriteorum in strophas suas restitutorum specimen. III. De Evangelii Joannei paraphrasi a Nonno facta dissertatio. IV. De diversis Hesiodeæ theogoniæ partibus dissertatio. 4. maj. 1864. 1 Rthlr. 10 Ngr.
— — Akademische Vorträge und Reden. 1. Band. gr. 8. geh. 1859. 2 Rthlr. 10 Ngr. Inhalt: Aeschylos' Prometheus. — Cato von Utica. — Ueber Sappho und die griechischen Frauen. — Sokrates und sein Volk.
Rüstow, W., Oberstbrigadier und Professor Dr. H. Köchly, Geschichte des griechischen Kriegswesens von der ältesten Zeit bis auf Pyrrhos. Nach den Quellen dargestellt. Mit 134 eingedruckten Holzschnitten und 15 color. Uebersichtsplänen zu Schlachten. gr. 8. 1852. geh. 2 Rthlr. 24 Ngr.

Aeschinis oratoris opera, graece ad fidem cod. manuscript. recogn. animadvers. illustr. J. H. Bremius. 2 vol. (44 Bg.) Editio secunda. 8 maj. 1825. 1 Rthlr.
Antisthenis fragmenta. Nunc primum collegit et edidit A. G. Winckelmann. 8. maj. 1842 15 Ngr.
Aristophanis ranae. Emendavit et interpretatus est F. V. Fritzsche. Prof. Rostok. (25 B.) 8. maj. 1845. 3 Rthlr. 10 Ngr.
— — Emendavit F. V. Fritzsche. Edit. in usum scholarum. (5 Bg.) 16. 9 Ngr.
Babrii fabellae iambicae CXXIII a Minoide Mena in monte Atho nuper repertae. Recognoverunt J. C. Orellius et J. G. Baiterus. 12. maj. 10 Ngr.
Beowulf, Heldengedicht des achten Jahrhunderts. Zum ersten Mal aus dem Angelsächsischen in das Neuhochdeutsche stabreimend übersetzt und mit Einleitung und Anmerkungen versehen von Ludw. Ettmüller. Mit einem Kärtchen. 8. 1840. 1 Thlr.
Cornelius Nepos, de vita excellentium imperatorum. Mit Anmerkungen von J. H. Bremi. gr. 8. 4. Aufl. 1827. 18¾ Ngr.
Demosthenis oratio adversus Leptinem c. scholiis veteribus et comment. perpet. Acced. Aelii Aristidis declamationes duae eiusdem causae. Ed. Wolfianam repeti cur. et auxit J. H. Bremius. 8. mai. 1831. 1 Rthlr. 15 Ngr.
Edda, die. Eine sammlung altnorddeutscher götter- und heldenlieder. Urschrift mit erklärenden anmerkungen, glossar und einleitender altnordischen mythologie und grammatik. Herausgegeben von Herm. Lüning. gr. 8. geh. 1859. 6 Rthlr.
Fritzsche, Dr. Chr. Friedr., Nova-opuscula academica. 8. 1846. 2 Thlr.
Hymnus in Isim, ab L. Rossio repertum, primum distinxit emendavit annotavit Hermannus Sauppius. 4. 1842. 18¾ Ngr.
Κοραῆ, Ἀδαμαντίου, Παραινέσεις πολιτιχαὶ πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Mit Uebersetzung von J. K. v. Orelli. 1823. 15 Ngr.
Kirchhofer, Joh., Quellensammlung zur Geschichte des neutestamentalischen Canons bis auf Hieronymus, herausgegeben und mit Anmerkungen, vorzüglich für Studirende, begleitet. 8 (33 Bg.) geh. 1848. 2 Rthlr. 22 Ngr.

Fortsetzung auf der letzten Seite des Umschlags.

ARMINII KOECHLY

TURICENSIS

EMENDATIONUM IN EURIPIDIS IPHIGENIAM TAURICAM PARTES V.

TURICI,

IMPENSIS MEYERI ET ZELLERI.

MDCCCLXIV.

INDEX LECTIONUM

IN

LITERARUM UNIVERSITATE TURICENSI

INDE

A DIE XVI. MENSIS APRILIS

USQUE

AD DIEM XVIII. MENSIS AUGUSTI MDCCCLX

HABENDARUM.

INEST

EMENDATIONUM IN EURIPIDIS IPHIGENIAM TAURICAM

PARS I.

TURICI,

EX OFFICINA ZÜRCHERI ET FURRERI

1860.

Homericarum dissertationum seriem iterum ut interrumperem, duae causae fuerunt quamquam natura dispares mihi certe gravissimae. Etenim ante hos tres menses absoluta Iliadis parvae editione cum jam opus de singulis ejus carminibus susceptum ad finem deducere pararem, quam vere illud ab homine Latino nescio quo dictum sit, quod jam puero mihi arrisit, variationem delectare, non sine aegritudine expertus sum. Ipsa enim carmina postquam qualicunque successu diuturna certe indefessaque diligentia restitui, tantum me subito exantlati laboris cum gaudio taedium invasit, ut jam, quas in restituendis illis secutus essem rationes, eodem confestim tempore unoque tenore persequi nec vellem nec possem. Lubentissime igitur aliam, quae imminebat, amplexus sum necessitatem. Nam cum nomen solvendum esset, quod jam diu honestissimo bibliopolae dedissem, pertinens illud ad Euripidearum quarumdam tragoediarum editionem scholarum in usum adornandam, ex iis inprimis Tauricam Iphigeniam tam male habitam graviterque corruptam inveneram, ut haud paucis locis aliter atque adhuc factum esset statuendum mihi videretur. Harum igitur sententiarum argumenta accuratius exponere ut ab editionum illarum consilio alienum ita his Academicis libellis maxime accommodatum esse cum nemo futurus sit quin concedat, veniam me impetraturum confido, si sepositis paulisper Iliadis carminibus, quae jam ipsa per se suos sibi conciliatura esse spero fautores, ad fabulam illam Euripideam Goethii aemulatione nobis commendatissimam secesserim.

Sed eam fabulam hac non minus fortuna quam sua ipsius praestantia insignem quo magis admiramur, eo impensius dolemus pertinere eandem ad alteram dramatum Euripideorum classem, quorum verba ex paucissimis tantum iisque pessimis codicibus ad nostram aetatem propagata sunt. De ea conditione ut hodie recte judicare possimus, accurata factum esse Adolphi Kirchhoffii opera inter omnes constat, cujus utilissima editio, cum multas imaginationis nebulas textu Euripideo superfusas discusserit, novam sane exercendae in eum crisi lucem praebuit, quod beneficium ibi quoque, ubi

incertam esse atque subobscuram eam lucem jam clare perspicere licet, viro meritissimo acceptum referimus haud inscii, quantopere vel adversissimi casus vera scientia praestare soleat vanae faustorum fatorum persuasioni. Nititur igitur Iphigenia Taurica, qualem hodie legimus, duorum codicum saeculo XIV. scriptorum sublesta fide, quorum primum Palatinum inter Vaticanos n. 287 a Kirchhoffio littera *B* designatum expressit Aldus, alterum Florentinum plutei XXXII n. 2 ab eodem littera *C* insignitum dolendum est quod nondum satis accurate collatum habemus, cui incommodo cum Kirchhoffius se succurrisse apographorum quinque (trium Parisinorum, unius Florentini, unius Marciani) ope in praefat. p. x. declaraverit, quem ea medela habuerit successum, eo minus certo ubique sciri potest, quoniam ne unum quidem horum apographorum ea, quam jure hodie desideramus, diligentia collatum esse patet. Quamquam multum adjumenti ex codice *C* denuo religioseque excusso ad Iphigeniam emendandam accessurum esse merito dubitare licet.

Eo plus laboris viri docti interque eos critici omnium praestantissimi in restituendo carmine tam male habito posuerunt. Nam ut taceam de his, qui omnes poëtae fabulas conjunctim ediderunt, — ex quibus praeter Fixium Parisinorum codicum «denuo inspectorem» singulari cum laude nominandus est Augustus Nauckius criticorum Euripideorum, qui nunc quidem vivunt, facile princeps, — post Marklandum editorem atque Elmsleium ejusdem censorem Anglos in Germania duumviri exstiterunt doctissimi et sagacissimi Augustus Seidlerus a. 1813 et Godofredus Hermannus a. 1833, qui perpetuae constantisque emendationis primi egregiique auctores fuerunt. Hermanni vero liber meum quidem animum eo magis insuper capit retinetque, quod eum ex vivo artificis magistri ore prodeuntem audire memini praesenti etiamnunc post tot annos scholarum illarum recordatione, quas vir summus per hiemem a. MDCCCXXXII—XXXIII. de illa fabula habuit. Quibus scholis mihi, qui eo ipso semestri septemdecim annorum adolescentulus universitatem adieram, ad studia philologica strenue riteque exercenda primum et viam monstratam et animum excitatum esse data Academici libelli occasione grate pieque confiteri juvat. Sed illorum duumvirorum opes suo more scholarum in usum haud absurde contulit a. 1844 Augustus Witzschel, olim commilito familiaritate satis intima mecum conjunctus, sed post annum illum quadragesimum nonum mihi quidem

ἄιστος ἄπυστος, scilicet unus ex silentiariis illis Saxonibus, quos nuper in praefatione Nonno praemissa p. XI sq. jocandi gratia notavi. Postea eodem anno 1851 duae prodierunt Iphigeniae Tauricae editiones, Londini simul Helenam atque Ionem complexa Caroli Badhami, qui cum haud paucos locos aut feliciter emendaverit aut sagaciter temptaverit, ipsum ejus librum in manus meas non pervenisse poenitet, altera F. G. Schoenii, cujus defuncti in locum jam succedere paro, collectionis Weidmannianae scholarum commodis destinatae haud ultima pars. Tum sequente anno J. A. Hartungus poëtarum Graecorum ingeniosus desultor Euripidem suum ad nostram fabulam deduxit, quam tractavit quemadmodum omnia tractare solet, quippe cujus libelli nec sine taedio legi nec sine damno neglegi possint. Postremo editorum agmen clausit Reinholdus Klotz praeceptor et ipse olim meus bene meritus, qui anno superiore et hanc et Aulidensem Iphigeniam Gothanae collectioni adjecit. Is et totam fabulam perpetuo commentario accurate illustravit et crisin sobrie circumspecteque factitavit a nimia illa codicum superstitione, qua olim haud raro transversus actus est, nunc quidem satis alienus.

Singulos fabulae nostrae locos tractaverunt nuper primum Joannes Kvíčala in Academiae Viennensis actis a. 1859, qui cum et priorum multa commenta diligentissime excussit et nova ipse cum explicandi tum emendandi conamina haud pauca protulit, accuratius interdum quam acutius re gesta in illis redarguendis fere felicior quam in his inveniendis exstitit, deinde Rudolphus Rauchensteinius, vir meritissima jam rude donatus mihique per undecim annos conjunctissimus, in libello gratulatorio die VI. mensis Septembris superioris anni universitati Basileensi oblato, qui ipso Kvíčala in examen vocato strenuam epicrisin exercuit et aliquot locos probabiliter tractavit.

Post tot tantosque viros in ipsis his dissertationibus editionis meae comitibus quid ego consilii secutus sim, jam breviter proloquar. Omissis omnibus locis, in quibus ab uno alterove meorum antecessorum verum jam perspectum esset, eos tantum prolixiori huic reliqui tractationi, in quibus novi aliquid idque haud improbabile invenisse mihi videbar. «Periculosae» sane «plenum opus aleae», quippe quod, si novae ejus res fatali quodam casu omnes malae esse reperiantur, justam legentium indignationem ne eo quidem blandimento mitigare poterit, quod altera habet Lessingiani illius judicii pars, quo libro cuidam mediocri multa et nova et bona inesse

sed nec nova bona nec bona nova esse lepide ille pronuntiavit. Juvat tamen hoc, quod saepius jam varieque obsecundantibus fatis secutus sum

— ἀνερρίφθω ὁ κύβος —,

nunc quoque bono animo repetere non stolida certae fortunae spe elatum sed ad meliora per ipsam meam cladem aliorumque successum accipienda pronum et paratum. Quippe volneribus carere ignavis tantum licuit atque otiosis; strenuum vero et militem et criticum decet non solum victoriis delectari sed etiam cicatricibus!

Merito offenderunt interpretes statim v. 15, qui in libris hoc modo legitur:

δεινῆς τ' ἀπλοίας πνευμάτων τ' οὐ τυγχάνων
εἰς ἔμπυρ' ἦλθε.

Nam nec particulae copulativae hic ferri possunt et genitivi δεινῆς ἀπλοίας unde apti sint, difficile est dictu. Quos genitivos qui critici ex τυγχάνων sine οὐ assumendo pendere putaverunt, Seidlerus atque Matthiaeus, intolerabilem scabritiem poëtae obtruderunt, quae reposita bis particula δέ, quam Seidlerus jure quidem suo intulit, quamquam a barbarie certe vindicatur, nihilo tamen tolerabilior redditur. Nec magis ea ratio ferri potest, qua Schoenius Fixium secutus primo τ' in δ' mutato altero deleto δεινῆς ἀπλοίας ut genitivos causales cum sequentibus εἰς ἔμπυρ' ἦλθε conjungendos putavit. Una restat via, ut in verbis hoc ipso modo scriptis

δεινῆς δ' ἀπλοίας πνευμάτων οὐ τυγχάνων

cum Schaefero ex Homerico illo *E* 523 νηνεμίης genitivos illos pro temporis genitivis habeamus, quales passim sane inveniuntur, ut αἰθρίας Arist. nub. 371, αἰθρίας τε καὶ νηνεμίας Arist. meteor. I. 10, 4, εὐδίας ibid. 6, γαλήνης Plutarch. de cohib. ira 11 (p. 460 c). Magnum tamen scrupulum movet epitheton δεινῆς et per se insolenter additum ejusmodi genitivo et hic quidem ut ἀπλοίας causam ventos designans, quales sunt apud Aeschylum in Agam. 185 sqq. πνοαὶ ἀπὸ Στρυμόνος μολοῦσαι κακόσχολοι νήστιδες δύσορμοι, βροτῶν ἄλαι, νεῶν τε καὶ πεισμάτων ἀφειδεῖς, non malaciam, quam solam indicari posse locutione πνευμάτων οὐ τυγχάνων haud facile quisquam infitias ibit. Hanc ipsam vero causam hic illaturus et Reiskius jam olim scripsit δεινῇ δ' ἀπνοίᾳ πνευμάτων ἐντυγχάνων vel συντυγχάνων, et ejus ignarus, ut videtur, postea Hermannus

δεινῆς ἀπνοίας πνευμάτων δὲ τυγχάνων,

provocans hic simul ad Sophoclis Electram 563 sq.

ἐροῦ δὲ τὴν κυναγὸν Ἄρτεμιν, τίνος
ποινῆς τὰ πολλὰ πνεύματ' ἔσχ' ἐν Αὐλίδι.

Sed Hermanni quidem conjectura etiam a particulae δὲ positura minus commendabilis est, utrique vero constans repugnat fama de Diana ventorum non omnium tranquillitatem sed adversorum furorem immittente, quam famam praeter alios etiam Euripidem hic quoque secutum esse locus similis indicat in Iphig. Aul. 88 ἥμεσθ' ἀπλοίᾳ χρώμενοι, qui simul suadere videtur, ne pro hac ipsa voce ignotam alioquin quamquam probe formatam substituamus ἀπνοίας.

Itaque alia conjectura circumspicienda est. Nec ei negotio defuerunt novissimi interpretes, quorum unus Kirchhoffius δεινὴ δ' ἄπλοι' ἦν· πνευμάτων δ' οὐ τυγχάνων, alter Nauckius δεθεὶς δ' ἀπλοίᾳ, πνευμάτων τ' οὐ τυγχάνων proposuit. Et illud quidem quamobrem minus placeat, supra jam indicavi; hoc vero haud scio an Homerico illo δ 380

ὅς τίς μ' ἀθανάτων πεδάᾳ καὶ ἔδησε κελεύθου

non satis defendatur. Videtur autem rem accuratius examinanti volnus et altius resedisse nec nimis tamen difficile ad sanandum esse. Etenim cum reputamus et adjectivum δεινός fere ipsis desaevientibus dari procellis, ut infra v. 1394 δεινὸς γὰρ ἐλθὼν ἄνεμος, Soph. Aj. 675 δεινῶν (sive δεινὸν) ἄημα πνευμάτων, et cum illo ἀπλοίᾳ χρώμενοι, quod de eadem re alibi dixit Euripides, egregie convenire, si hic ἀπλοίας genitivus a verbo τυγχάνειν aptus sit, haud improbabiliter statuemus mutilatum versum imperiteque expletum esse, qui ab Euripide olim sic scriptus fuerit:

τυχὼν δ' ἀπλοίας πνευμάτων δεινῶν βίᾳ.

Cfr. Cycl. 109: ἀνέμων θύελλαι δεῦρό μ' ἥρπασαν βίᾳ.

Multo intricatiores etiam sunt qui leguntur versus 34—41:

ναοῖσι δ' ἐν τοῖσδ' ἱερίαν τίθησί με,
ὅθεν νόμοισι, τοῖσιν ἥδεται θεὰ
Ἄρτεμις ἑορτῆς, τοὔνομ' ἧς καλὸν μόνον,
τὰ δ' ἄλλα σιγῶ, τὴν θεὸν φοβουμένη.
θύω γὰρ ὄντος τοῦ νόμου καὶ πρὶν πόλει,
ὃς ἂν κατέλθῃ τήνδε γῆν Ἕλλην ἀνήρ·

κατάρχομαι μέν, σφάγια δ' ἄλλοισιν μέλει
ἄρρητ' ἔσωθεν τῶνδ' ἀνακτόρων θεᾶς.

Ac primum quidem omni sensu caret ἑορτῆς, sive genitivum spectas, quem nemo hodie aut ex νόμοισι aptum hac in sede poni potuisse putaverit aut quomodo Klotzius per «die illo festo» vertere potuerit perspiciat, sive ipsam rem, cum non de Dianae festis certa die celebrandis sed de advenis Graecis sine mora, ubi primum comprehensi sunt, quovis tempore immolandis sermo sit. Deinde quid est, quod plerique huic festo, quod plane ignoratur, sequentia adplicuerunt τοὔνομ' ἧς καλὸν μόνον? Quid tandem est speciosi nominis huic festo cetera nefando? Ταυροπόλια nomen si fuisse cum Hermanno ex v. 1454 sqq. concludimus, ne hic quidem nos docebit locus, quidnam pulchri aut in Tauris insit aut in Orestis περιπολήσει. Quare alii, ut Hartungus, ἧς ad ipsam Dianam retulerunt, quippe quae καλή sive potius καλλίστη dici soleat. Qua interpretatione summam piissimae sacerdoti adversus deam servatricem imponi impietatem recte monuit Rauchensteinius, quae impietas quam longe absit ab hujus Euripideae Iphigeniae animo, optime ex v. 380—391 apparet, quibus versibus cruentum illum morem non deae voluntate sed hominum pravitate institutum esse ratiocinando invenit. Quid tamen vice versa Rauchensteinii obstet explicationi in ipso ἑορτῆς nomine significationem laetae rei inesse putantis, ex iis, quae supra monui, apparet: festum omnino hic nullum est.

Levius est nec tamen nullius momenti, quod aposiopesin habemus et satis violentam praesertim in tranquilla prologi narratione et propterea etiam miram, quod verbum ad complendam orationem ὅθεν νόμοισι, τοῖσιν ἥδεται θεά necessarium θύω non commutatur cum alio — quae fere est aposiopeseos sive anacoluthiae ratio —, sed idem sequentis membri initio per particulam γάρ infertur. Est hoc eo suspiciosius, quod, cum nec hoc verbo res aut vere designetur aut pie mitigetur, ad illud corrigendum statim ἀσυνδέτως adjiciatur κατάρχομαι μέν, σφάγια δ' ἄλλοισιν μέλει. Itaque novissimi critici codicis *B* scripturum θῦ (sed υ mutato in ει a pr. m.) secuti — nec num θύω in *C* diserte legatur, certo scimus! — duplici modo sanare locum studuerunt: Kirchhoffius quidem θείου reposuit, quo recte exploso certatim Kvíčala Klotzius Rauchensteinius θύειν commendaverunt, infinitivo, si quid sentio, cum molesta gravitate praemisso.

Sed hic certe emendandi periculum fecerunt. In antecedentibus vero

nemo ejusmodi quid ausus est praeter Seidlerum, qui cum Reiskio et Marklando dedit:

ὅθ' ἐν νόμοισι, τοῖσιν ἥδεται θεὰ
Ἄρτεμις, ἑορτή, τοὔνομ' ἧς καλὸν μόνον·

quod jure ceteri repudiaverunt. Ex his laudandi sunt Kirchhoffius et Nauckius certe propterea, quod laborare v. 35 sq. monuerunt. Ille autem quod addit, «versus nisi gravi corruptela affectus sit, ante eum nonnulla excidisse necessario statuendum esse», habemus quidem in Euripide cum alibi tum in hac ipsa fabula apertissimas lacunas, nec a crisi iis detegendis intenta me alienum esse constat, hic vero quominus aliquid excidisse statuatur, prohibet lex huic rationi jam alibi a me praescripta, qua nusquam de omissa sive voce sive sententia cogitandum esse monui, nisi ubi certe qualis ea fuerit probabiliter indicari omninoque membrorum male cohaerentium hians commissura ostendi possit. Vellem docuisset Kirchhoffius, qualia excidere potuerint ante versum 35, ut is qualis hodie legitur recte se habeat!

Mihi quidem prorsus contraria est sententia, ut locum non defectu sed interpolatione laborare putem. Quem si Euripides hoc modo scripsit:

ὅθεν νόμοισι, τοῖσιν ἥδεται θεά,
— τὰ δ' ἄλλα σιγῶ τὴν θεὸν φοβουμένη, —
ὃς ἂν κατέλθῃ τήνδε γῆν Ἕλλην ἀνήρ,
κατάρχομαι μέν, σφάγια δ' ἄλλοισιν μέλει
ἄρρητ' ἔσωθεν τῶνδ' ἀνακτόρων θεᾶς.

nec quidquam ad sententiae integritatem desideratur et tamen, quo modo interpolandi consilium ortum sit, perspici poterit. Etenim Iphigenia barbarum, quem abominatur, ritum commemoratura cum tamen, quominus aperte odium suum profiteatur, deae reverentia retineatur, satis habet eum ritum ut deae acceptum indicare ceteris, quae de eo dicenda essent, addita causa diserte repressis, plane ut consimili illo Aeschyli loco custos, postquam ut reducem dominum data dextra salutare sibi liceat optavit, idem prodit sed alia de causa conceptum consilium his: τὰ δ' ἄλλα σιγῶ· βοῦς ἐπὶ γλώσσῃ μέγας βέβηκεν. Utroque loco eandem locutionem habere, quibus opponatur, patet. Aliter vero visum interpolatori, qui cum v. 35 ita, ut in libris legitur,

ὅθεν νόμοισι τοῖσιδ' ἥδεται θεά,

scriptum invenisset, necessario et demonstratum ritum diserte explicandum censere et sequentibus τὰ δ' ἄλλα σιγῶ quae opponeretur notionem

desiderare debebat. Itaque et infra versum satis insulsum intrusit, et hic ineptiorem etiam, memor tamen *ὄνομα* sane haud raro ut vanam cujusdam aut personae aut rei speciem cum ejusdem vita et veritate componi nihil promptius habuit quam hoc ipsum nomen, quod fortasse ex ipsa hac fabula v. 504:

τὸ σῶμα θύσεις τοὐμόν, οὐχὶ τοὔνομα.

commode succurrebat, contrario modo in Orest. 390 variatum. Propius tamen etiam accedit Phoen. 553: *τί δ᾽ ἔστι τὸ πλέον; ὄνομ᾽ ἔχει μόνον* et fragm. Antiphanis apud Athen. XIII, p. 571 *f* (Meinek. 3, 124) de proba amica:

ὄντως ἑταίρας· αἱ μὲν ἄλλαι τοὔνομα
βλάπτουσι τοῖς τρόποισιν ὄντως ὂν καλόν.

Similia quaedam adscribere placet: Orest. 454 *ὄνομα γάρ, ἔργον δ᾽ οὐκ ἔχουσιν οἱ φίλοι*, Hippol. 501 sq. *κρεῖσσον δὲ τοὔργον — ἢ τοὔνομ᾽*, Iphig. Aul. 128 *ὄνομ᾽ ἀντ᾽ ἔργου παρέχων*, Med. 125 sq. *τῶν γὰρ μετρίων πρῶτα μὲν εἰπεῖν τοὔνομα νικᾷ, χρῆσθαι δὲ* (sic! non *τε*) *μακρῷ λῷστα βροτοῖσιν*, Hel. 601 *θαῦμ᾽ ἔστ᾽ ἔλασσον τοὔνομ᾽ ἢ τὸ πρᾶγμ᾽ ἔχον.*

Magis etiam dubitatum est de v. 96—103, qui in libris sic leguntur:

τί δρῶμεν; ἀμφίβληστρα γὰρ τοίχων ὁρᾷς
ὑψηλά· πότερα δωμάτων προσαμβάσεις
ἐκβησόμεσθα; πῶς ἄρ᾽ οὖν μάθοιμεν ἄν;
ἢ χαλκότευκτα κλῇθρα λύσαντες μοχλοῖς
ὧν οὐδὲν ἴσμεν; ἢν δ᾽ ἀνοίγοντες πύλας
ληφθῶμεν εἰσβάσεις τε μηχανώμενοι,
θανούμεθ᾽. ἀλλὰ πρὶν θανεῖν, νεὼς ἔπι
φεύγωμεν, ᾗπερ δεῦρ᾽ ἐναυστολήσαμεν.

In his v. 98 *ἄρ᾽* tantum in *C* legitur, pro quo *B ἄν* habet sed secunda manu additum, ut defectum fuisse in archetypo probabiliter indicaverit Kirchhoffius; tum utrum *μάθοιμεν*, quod habet Aldus, an *λάθοιμεν*, quod conjecit Reiskius, in libris legatur, non satis certo traditur. Sed praeterea in his quae insint difficultates, neminem latet, quas quibus machinis tollere adhuc conati sint interpretes, exponere longum est. Praestat igitur quae recte jam ab iis administrata sunt breviter comprehendere, ut ad cetera expedienda viam nobis muniamus. Agmen ducit ut toties ita hic quoque Hermannus, qui recte et *ἀμφίβληστρα τοίχων* ipsius templi parietes esse contra Handium septum sive *περίβολον* intelligentem demonstravit et *δωμάτων προσαμβάσεις*

non esse «occasiones ubi ἀμβατόν ἐστι δῶμα», quae Seidleri fuit sententia, sed ipsos, quibus ad templi portas escenditur, gradus perspexit, et cum Handio illa κλῇθρα λύσαντες μοχλοῖς de aperienda remotis repagulis non de effringenda admotis vectibus porta dicta esse vidit. Sed in sequentibus verum nec ipse assecutus est nec quisquam eorum, qui pessima corruptela v. 100 ὧν οὐδὲν ἴσμεν decepti v. 98 πῶς ἂν οὖν μάθοιμεν ἄν retinuerunt. Quae duo membra cum cohaerere viderentur, et Seidlerus olim et Hartungus nuper de transponendis versibus cogitaverunt, ille

— πότερα δωμάτων πρὸς ἀμβάσεις,
ἢ χαλκότευκτα κλῇθρα λύσαντες μοχλοῖς, 99
ἐκβησόμεσθα; πῶς ἂν οὖν μάθοιμεν ἄν, 98
ὧν οὐδὲν ἴσμεν· —

conjiciendo, hic:

— πῶς γὰρ οὖν μάθοιμεν ἂν 98
ὧν οὐδὲν ἴσμεν; ἢν δ' ἀνοίγοντες πύλας 100
ἢ χαλκότευκτα κλῇθρα λύσαντες μοχλοῖς 99
ληφθῶμεν εἰσβάσεις τε μηχανώμενοι,
θανούμεθ'· —

scribendo; Hermannus autem servato versuum ordine tantum ἢ disjunctivum v. 99 in ἦ interrogativum mutavit, importune et inutiliter interjecto ipso hoc interrogativo membro, cum per se pateat, si quis recta via gradibus egressus ad templi fores pervenerit, ut introspicere possit, has ipsas fores ei aperiendas esse. Itaque suo quodam jure longius grassatus Dindorfius incommodum versum prorsus ejecit. Egregie vero Badhamus et quid vitiosum sit et quale esse debeat, quod in ejus locum substituatur, perspexit scribendo ὧδ' οὐδὸν ἔσιμεν pro ὧν οὐδὲν ἴσμεν. Quod qui arripuit Kvíčala simul etiam singulas, quas modo attuli, superiorum opiniones ita refutavit p. 12 sqq., ut non opus sit verbum addere. Ipse tamen cum recepto Badhamiano invento totum locum hoc modo constituit:

— πότερα δωμάτων προσαμβάσεις
ἐκβησόμεσθ', ὅπως ἂν οὖν μάθοιμεν ἄν,
εἰ χαλκότευκτα κλῇθρα λύσαντες μοχλοῖς
ὧδ' οὐδὸν ἔσιμεν; —

magnopere vereor, ne illato soloecismo simul languidissimam sententiam intulerit, quam callide obscuravit non tamen prorsus velavit vertendo:

«Sollen wir die Stufen hinansteigen, um so (οὖν) darüber Gewissheit zu erlangen, ob wir das eherne Verschloss werden öffnen und die Schwelle betreten können?» Sed perbene idem et ultimum membrum ἀλλὰ — ἐναυστολήσαμεν interrogando efferendum ab Oreste non fugam suadente sed deliberante intellexit et ad totum locum recte capiendum adduxit Sophoclis Aj. 460 sqq. πότερα πρὸς οἴκους — πέλαγος Αἰγαῖον περῶ; καὶ ποῖον ὄμμα πατρὶ δηλώσω — ; πῶς με τλήσεταί ποτ᾽ εἰσιδεῖν γυμνὸν φανέντα — ; οὐκ ἔστι τοὔργον τλητόν. ἀλλὰ δῆτ᾽ ἰὼν πρὸς ἔρυμα Τρώων — λοίσθιον θάνω.

Ipse tamen Badhamus rem tantum non ipsa verba assecutus est, in quibus nec forma epica, pro qua ὀδόν exspectes, nec locutio etiam ab Homericis illis ὑπέρβη — οὐδόν, ὑπὲρ οὐδὸν ἐβήσετο, ἐπ᾽ οὐδὸν ἰών satis diversa tragicorum usui respondet. Suo jure igitur Nauckius, qui in antecedentibus etiam recte λάθοιμεν praetulit sed tum vulgato ἢ χαλκότευκτα etc. contentus fuit, Badhamiano invento aliud ejusdem sententiae substituit θύραθεν ἔσιμεν, quod commendatum ex parte Electrae verbis in cognomine fabula v. 75 sq. εἰσιόντι δ᾽ ἐργάτῃ θύραθεν ἡδὺ τἄνδον εὑρίσκειν καλῶς si recipimus, totum locum sic scribendum esse:

— πῶς ἄρ᾽ οὖν λάθοιμεν ἄν,
εἰ χαλκότευκτα κλῇθρα λύσαντες μοχλοῖς
θύραθεν ἔσιμεν;

ex sequentibus

— ἢν δ᾽ ἀνοίγοντες πύλας
ληφθῶμεν εἰσβάσεις τε μηχανώμενοι,
θανούμεθ᾽.

ita apparere videtur, ut de sententiae quidem argumento et nexu dubitari non possit. Idem vero cum etiam aliter exprimi possit, ut ἔσωθεν sive εἰς τἄδυτ᾽ ἔσιμεν scripto, ipsa verba conjectura extra dubitationem posita restitui nequeunt. Et quidni Euripides scripserit:

— πῶς ἄρ᾽ οὖν λάθοιμεν ἄν,
ἢν χαλκότευκτα κλῇθρα λύσαντες μοχλοῖς
ὧδ᾽ εἰσίωμεν;

Ego vero hoc ipsum propter repetitam sequente membro conjunctionem praetulerim.

V. 113 sq. ὅρα δέ γ' εἴσω τριγλύφων ὅποι κενόν
δέμας καθεῖναι.

Etiam de his versibus multum disputatum est. Ac primum quidem illud εἴσω modo cum ὅρα junxerunt, id ut introspiciendi haberet notionem, quod omnium ineptissimum est, modo cum τριγλύφων, ut idem esset atque μεταξύ, quod jure improbavit Kvíčala p. 19, modo cum δέμας καθεῖναι, quod unice verum primus vindicavit Hermannus. Idem vero male τριγλύφων cum καθεῖναι constructum putavit, quod eo magis mireris, quoniam Winckelmannum aliosque secutus illud κενόν recte intellexit de intervallis inter triglyphos interjectis, quae aut metopis praefixis claudebantur aut aperta relinquebantur, qualia praeter hunc locum Euripides etiam in Oreste v. 1371 sq. innuit, ubi Phryx ille effugisse se praedicat

κεδρωτὰ παστάδων ὑπὲρ τέρεμνα
Δωρικάς τε τριγλύφους.

Ita postquam locus recte explicatus erat, graviter profecto ii erraverunt, qui Blomfieldi conjecturam γεῖσα pro γ' εἴσω aut probaverunt aut adeo, ut Dindorfius atque Nauckius, textui intulerunt scilicet Dorici templi architectura prorsus neglecta. Γεῖσον enim, quam coronam Latini vocaverunt, perpetuo tractu supra capitulum et triglyphis et intervallis aut metopis impositum qua de causa Orestis oculis speculandum commendetur, nec Davus nec Oedipus extricare poterit. Sed speculandi notionem atque commendationem particulis δέ γε inepte elatam — quas certe Kvíčala removit scribendo ὅρα δ' ἐκεῖσε — omnino ab hac sermonis parte alienam esse, qua de eo, quod postea noctu faciendum sit, agi necesse sit, recte intellexit Hartungus, dummodo ne ad apographi Parisini *E* sive errorem sive conjecturam ὥρα δέ γ' εἴσω confugisset jam ab Hermanno explosam. Desiderari tum potius ὥρα δὲ τότε probe monuit Rauchensteinius p. V, qui cum proxime verum attigerit scribendo ἔσται δέ γ' εἴσω et ὅπου, eum jam mecum de perficienda loci emendatione consensurum spero. Vide enim: ὅρα vel ὥρα nihil aliud est nisi infelix litterarum ρα supplementum, quae in mutilato archetypo remanserunt ex ῥᾷστον, quod scriptum fuisse ab Euripide totius loci tenor ita demonstrat, ut probandi gratia eum adscripsisse satis habeam:

ὅταν δὲ νυκτὸς ὄμμα λυγαίας μόλῃ,
τολμητέον νῷ ξεστὸν ἐκ ναοῦ λαβεῖν
ἄγαλμα πάσας προσφέροντε μηχανάς·

ῥᾶστον δέ γ' εἴσω, τριγλύφων ὅπου κενον,
δέμας καθεῖναι.

Νῷ v. 111 cum Dindorfio pro τὸ vel τοι scripsi, ὅπου v. 113 jam Elmslejus emendavit, quod ne retento quidem ὅρα ullis argutiis apte defendi potest.

Iphigeniam in cantu funebri, non in sermone ab adveniente nuntio interruptam haud satis apte v. 240

τί δ' ἔστι τοῦ παρόντος ἐκπλῆσσον λόγου;

interrogare solus Klotzius sensit, qui λόγον non solum sermonem, verum etiam cogitationem ac ratiocinationem significare et hic et in Orest. 549 monet. Sed hic ipse locus, quo adolescens orationi praefatur contra Tyndarei accusationem habendae

ἀπελθέτω δὲ τοῖς λόγοισιν ἐκποδὼν
τὸ γῆρας ἡμῖν τὸ σόν, ὅ μ' ἐκπλήττει λόγου,

optime demonstrat Iphigeniae hic quidem λόγον non fuisse commemorandum. Ne te morer: interrogabat illa olim

τί δ' ἔστι τοῦ παρόντος ἐκπλῆσσον γόου;

V. 322 sq. μόλις δέ νιν τόλμῃ μὲν οὐ χειρούμεθα,
κύκλῳ δὲ περιβαλόντες ἐξεκλέψαμεν
πέτροισι χειρῶν φάσγαν', εἰς δὲ γῆν γόνυ
καμάτῳ καθεῖσαν.

Laudandus est Bothius, quod corruptum locum non neglexit, quemadmodum plurimi. «Ineptum» inquit «ἐξεκλέψαμεν, neque locus est furto, ubi vis affertur. Quare ponendum censeo ἐξεκόψαμεν.» Id et probavit Dindorfius et recepit Hartungus et praestat sane Hermanniano ἐξελέψαμεν, quod ex Hesychiana glossa petitum Homerico φ 455 ἀπολεψέμεν οὔατα χαλκῷ frustra tueare. Modo omnino de vi sermo hic esse possit, quam non allatam esse antecedentia τόλμῃ μὲν οὐ χειρούμεθα aperte clamant, quibus apprime oppositum esse ἐξεκλέψαμεν nemo non videt. Sed ei furto illud πέτροισι quam non conveniat, ex Schoenii optime nota intelligitur, qui solus omnium has prodigiosas expedire conatus est insidias hoc modo: «*Wir bezwangen sie nicht durch kühnes und offenes Angreifen, sondern durch die List, dass wir sie erst dicht umringten und dann ihnen mit Steinwürfen die Schwerter aus den Händen*

entrissen.» Sed nolumus amplius in his titubare tenebris, quas subito disjiciemus scribendo pro πέτροισι, quod ex v. 310, 313, 318 sq., 326 sq. irrepsit, π έ π λ ο ι σ ι: adolescentibus vestium undique conjectarum mole circumvelatis atque impeditis gladios subtraxerunt, dum illi lassitudine exhausti in genua procumbunt. Vestium usus, ubi «arma ad tegendum corpus» deficiunt, ex descriptionibus et imaginibus veterum satis notus est, nec Euripides ejus immemor fuit, cum supra v. 312 sq. scripsit

πέπλων τε προὐκάλυπτεν εὐπήνους ὑφάς,
καραδοκῶν μὲν τἀπιόντα τραύματα,
φίλον δὲ θεραπείαισιν ἄνδρ' εὐεργετῶν.

Sed t e l i loco velamentis utendi magistra Euripideis pastoribus Clytaemnestra exstitit, ἣ πόσιν ἀπείρῳ π ε ρ ι β α λ ο ῦ σ' ὑ φ ά σ μ α τ ι ἔκτεινεν, quemadmodum ipse poëta in Orest. 25 sq. scripsit.

V. 558. Πατρὸς θανόντος τ ή ν δ ε τιμωρούμενος.
Ineptum esse hoc τήνδε recte jam dudum peritissimi quique editores viderunt, quibus qui oblocuti sunt Schoenius atque Klotzius pronomen antecedenti πατρὸς θανόντος oppositum esse, non viderunt tum tantum ita poni potuisse pronomen, si Orestes dicturus fuisset patre interfecto n o n a l i a m, s e d h a n c p r a e c e t e r i s a se punitam esse. Quid vero scripserit Euripides, quaeritur. Quod Elmslejus conjecit α ἷ μ α τιμωρούμενος per se probum est: vid. supra 78 πατρὸς αἷμ' ἐτισάμην, Alc. 733 σ' ἀδελφῆς αἷμα τιμωρήσεται, Oen. fragm. 563 Nauck. πατρὸς αἷμ' ἐτιμωρησάμην. Aliquid tamen dubitationis movet praemissum h. l. participium θανόντος, cui additum αἷμα praesertim post patris caedem diserte memoratam aliquid languidi habere videtur, cum potius desideremus t a l i o n i s j u s a pio matricida efferri. Id ipsum vero fecit et hic respondendo

πατρὸς θανόντος σφ' ἀ ν τ ι τιμωρούμενος

et in Electra v. 849 sq. narrans

φονέα δὲ πατρὸς ἀ ν τ ε τ ι μ ω ρ η σ ά μ η ν
τλήμων Ὀρέστης,

nec aliter Helenae atque Menelai adventum optavit Iphigenia supra v. 357 ἵν' αὐτοὺς ἀ ν τ ε τ ι μ ω ρ η σ ά μ η ν. Verbum invenerat jam Blomfieldius, sed addendum erat pronomen, cujus glossa τήνδε genuinam scripturam expulit.

V. 576 vulgo editur:

φεῦ φεῦ· τί δ' ἡμεῖς οἵ τ' ἐμοὶ γεννήτορες;

sed versari nos in loco lacunoso ex *B* apparet, in quo τ' ἐμοὶ manu secunda additur, quod, si quidem legitur in *C*, conjectura illatum esse recte suspicatus est Kirchhoffius, dummodo ne eam veram putasset, qua admissa ineptum illud ἡμεῖς retinetur, cum non de se sed de suis parentibus sollicitum esse Chorum et per se patet et sequens versus ostendat:

ἆρ' εἰσίν; ἆρ' οὐκ εἰσί; τίς φράσειεν ἄν;

Non sine causa ipsum adscripsi: ante eum dici non potuisse, quod Nauckio placuit τί δ' ἡμῶν εἰσιν οἱ γεννήτορες, jam ipse vir egregius non negabit. Euripidem vero scripsisse τί δ' ἡμῖν οἱ φίλοι γεννήτορες dudum perspexeram, cum non sine gaudio Rauchensteinium meum conjiciendo τί δ' ἡμῶν φίλτατοι γεννήτορες paene mecum consentientem inveni.

Qui subtilibus argutisque nugis delectatur, interpretes adeat ad v. 633

ξανθῷ τ' ἐλαίῳ σῶμα σὸν κατασβέσω

miro acumine demonstrantes, quomodo oleo infuso conflagrans corpus exstingui recte dicatur. Ea commenta qui suo jure ridet Hartungus non magis tamen feliciter sibi persuadet non igni sed calentibus cineribus exstinguendis infusum esse oleum, cui rei tantum vinum adhibitum esse constat. Accedit, quod σῶμα σόν nullo pacto de corpore in cineres soluto dici potuit. Omnino erraverunt interpretes, quod hic de justo sive rogo sive sepulcro cogitaverunt immemores eorum, quae modo v. 625 quaerenti Oresti

τάφος δὲ ποῖος δέξεταί μ', ὅταν θάνω;

respondit Iphigenia

πῦρ ἱερὸν ἔνδον χάσμα τ' εὐρωπὸν πέτρας,

quibus verbis ab Euripide morem respectum esse apud Carthaginienses receptum Diodorus alios haud dubie secutus testatur loco certatim ab omnibus adscripto XX, 14: ἦν δὲ παρ' αὐτοῖς ἀνδριὰς Κρόνου χαλκοῦς ἐκτετακὼς τὰς χεῖρας ὑπτίας ἐγκεκλιμένας ἐπὶ τὴν γῆν, ὥστε τὸν ἐπιτεθέντα τῶν παίδων ἀποκυλίεσθαι καὶ πίπτειν εἴς τι χάσμα πλῆρες πυρός· εἰκὸς δὲ καὶ τὸν Εὐριπίδην ἐντεῦθεν εἰληφέναι τὰ μυθολογούμενα παρ' αὐτῷ περὶ τὴν ἐν Ταύροις θυσίαν, ἐν οἷς εἰσάγει τὴν Ἰφιγένειαν ὑπὸ Ὀρέστου διερωτωμένην «τάφος etc. De hac igitur voragine sacro igne completa, in quam mactatum corpus praecipitabatur comburendum, et τάφον

625 atque 632 et *πυρὰν* 635 dictum esse patet, in ea autem voragine combusti corporis ceterarumque rerum commixtos cineres relictos esse consentaneum est. Orestis igitur corpori, antequam in profundum dejiceretur, se instillaturam esse oleum, scilicet quo citius combureretur, promittentem fecerat Iphigeniam poëta verbo *καταψεκῶ* a rore — cfr. Aesch. Agam. 547 *δρόσοι καταψέκαζον* — apte ad oleum translato, quod ex angusto lecythii collo guttatim destillat. Locutionem aliquid habere Euripideo mori congruum concludas ex Xenophontis Symp. II, 26, ubi Socrates minuta pocula commendat: *ἢν δὲ ἡμῖν οἱ παῖδες μικραῖς κύλιξι πυκνὰ ἐπιψεκάζωσιν — ἵνα καὶ ἐγὼ ἐν Γοργιείοις ῥήμασιν εἴπω —* etc. Constructionem sane paullo insolentiorem, pro qua aliquis

ξανθόν τ' ἔλαιον σώματος καταψεκῶ

praetulerit, in rariore verbo admisisse videtur exemplum usitatioris *κατακλύζειν* secutus. Alia commenta ut Musgravii *καταστελῶ* Schoenii *κατασκεδῶ* Rauchensteinii *καταπλάσω* cur ferri nequeant, neminem fugit.

Sicco pede plerique interpretum transierunt haec v. 818 sq.

ΟΡΕΣΤΗΣ. καὶ λούτρ' ἐς Αὖλιν μητρὸς ἀνεδέξω πάρα;

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. οἶδ'· οὐ γὰρ ὁ γάμος ἐσθλὸς ὤν μ' ἀφείλετο.

Quorum ultima plerique cum Matthiaeo sic explicaverunt: «nuptiae enim bonae non effecerunt, ut lavacris a matre ministrandis carerem.» Quae sententia tum tantum staret, si sponsam bonas quidem nuptias inituram lavacris maternis carere, ad malas vero nuptias ea a matre accipere moris fuisset. Contra ante nuptias quascunque filiabus a matribus suis lavacra parata esse quis nescit? Non hoc igitur, quod ut omnibus ita etiam Iphigeniae accidit, ut peculiare signum commemorandum erat, sed potius hoc, quod Aulidem ad nuptias profectura a matre domi remanente aquas sponsales secum asportandas accepit. Aliam interpretationem excogitavit is, qui in cod. Flor. 2 teste Matthiaeo tom V. p. 596 adscripsit *ἀφείλετο τοῦτο τὸ μὴ εἰδέναι*, quod amplexus Klotzius inauditam locutionem excusavit, non firmavit. Ei tamen insistens Nauckius cum *ὁ χρόνος μακρὸς ὢν* exspectare se dicit, hoc certe perspexit ad debilitandam memoriam nihil facere nuptias sive probas sive nobiles. Kirchhoffius quid sibi velit conjiciendo *ἐσθλὸς ὤν μ' ἐπωφέλει*, dispicere non potui. Unus Seidlerus, quid dici debuerit, vidit, qui tamen interrogationis tantum signum in fine versus addidit hac sententia: «nonne

enim nuptiae illae, quae satis felices erant, illi me abstulerant?» Verum ita satis obscure locuta esset virgo, quae potius rem brevius a fratre indicatam, ut in ejusmodi interrogandi atque respondendi vicissitudinibus fieri solet, pluribus supplere debebat hoc modo:

οἶδ'· εὖτ' ἄρ' ὁ γάμος ἐσθλὸς ὤν μ' ἀφείλετο.

Plura sunt, quae offendant in his, quibus Orestes suam sortem sorori explicare pergit v. 940 sqq.

ἐπεὶ τὰ μητρὸς ταῦθ' ἃ σιγῶμεν κακὰ
εἰς χεῖρας ἦλθε, μεταδρομαῖς Ἐριννύων
ἠλαυνόμεσθα φυγάδες, ἔνθεν μοι πόδα
εἰς τὰς Ἀθήνας δή γ' ἔπεμψε Λοξίας
δίκην παρασχεῖν ταῖς ἀνωνύμοις θεαῖς.

De his primus omnium bene meritus est Elmslejus, qui cum μου pro μοι ex tragicorum usu reponendum esse monuit, certe quam ineptus esset dativus sensit, quem a Schoenio et Klotzio defensum jure mireris, postquam etiam Hermannus diserte eum explosit. Is ipse vero nec ἔνθεν, quod Elmslejus ad templum Delphicum ne indicatum quidem in antecedentibus referebat, ferri ullo modo posse demonstravit itaque ἔνθ' ἐμὸν πόδα emendavit, quod recepit Nauckius, respuit Schoenius, qui pejus etiam causalem inesse particulae sensum putavit. Nec ille tamen emendationem perfecit: profecto enim post «vagi erroris notionem», quae non solum «certi loci» sed etiam certi temporis notatione caret, non apte addi videtur hoc membrum: «tum me Athenas misit Apollo.» Sensit hoc sed non sanavit Kirchhoffius addendo δ' post μεταδρομαῖς. Imo vago errori finem factum esse dei oraculo edicendum erat, quod fecit poëta scribens ἔστ' ἐμὸν πόδα.

Nec sequentem versum restituerunt critici. Ex quibus cum primum Scaliger pro δή γ' conjecisset δῆτ', utrumque recte rejecit Elmslejus, Hermannus vero quamquam dubitanter defendere sustinuit δή γ' scilicet sensu Germanici «*gar endlich*» cum ἔνθα conjungendum. Fieri hoc posse suo jure negavit Hartungus, qui Reiskiano εἰς τὰν (?) Ἀθηνᾶς πόλιν usus ipse εἰς τὴν Ἀθηνᾶς γῆν scripsit. Hoc quidem ex usu tragicorum scribendum fuisse Ἀθάνας satis constat. Sed displicet hic quidem in simplici narratione tota locutio, quamvis nec ignorem Med. 1381 sq. γῇ δὲ τῇδε Σισύφου σεμνὴν ἑορτὴν καὶ τέλη προσάψομεν et infra v. 1441 ipsa Minerva Atticam ἐμὴν χθόνα

appellet. Inde, hoc modo si emendandus locus videretur, ex v. 978 *εἰς τὴν Ἀθηνῶν γῆν* praeferrem. Nec magis placet Elmslejanum *ἐξέπεμψε*, quod nec pro simplici *ἔπεμψε* umquam dictum est — nam in Elect. 1283 *Ζεὺς — εἴδωλον Ἑλένης ἐξέπεμψ' ἐς Ἴλιον* simulacrum ab ipsa Jovis sede exiisse significatur — nec hic ut in Soph. Oed. R. 789, ubi templum Delphicum diserte nominatur, *ἔπεμψεν ἐκ τοῦ ναοῦ* intelligi potest. Accedit aliud, quod ut alibi ita hic quoque in perpetuae narrationis initio ipsum diserte nominari oraculum desideramus. Quare nou dubitandum, quin Euripides ut supra v. 77 *ποῖ μ' αὖ τήνδ' ἐς ἄρκυν ἤγαγες χρήσας* ita hic dicentem fecerit Orestem:

ἔστ' ἐμὸν πόδα
χρήσας Ἀθήνας εἰσέπεμψε Λοξίας,

qui idem 971 sqq. hoc modo narrationem suam concluserit:

ὅσαι δ' Ἐρινύων οὐκ ἐπείσθησαν νόμῳ,
δρόμοις ἀνιδρύτοισιν ἠλάστρουν μ' ἀεί,
ἕως ἐς ἁγνὸν ἦλθον αὖ Φοίβου πέδον
καὶ πρόσθεν ἀδύτων ἐκταθείς, νῆστις βορᾶς,
ἐπώμοσ' αὐτοῦ βίον ἀπορρήξειν θανών,
εἰ μή με σώσει Φοῖβος, ὅς μ' ἀπώλεσεν.
ἐντεῦθεν αὐδὴν τρίποδος ἐκ χρυσοῦ λακὼν
Φοῖβός μ' ἔπεμψε δεῦρο, διοπετὲς λαβεῖν
ἄγαλμ' Ἀθηνῶν τ' ἐγκαθιδρῦσαι χθονί.

Praeterea cfr. infra v. 1440 *ἀδελφῆς Ἄργος εἰσπέμψων δέμας.*

Supra p. 5 l. 3 ante Londini adde una.

INDEX LECTIONUM

IN

LITERARUM UNIVERSITATE TURICENSI

INDE

A DIE XV. MENSIS OCTOBRIS MDCCCLX

USQUE

AD DIEM XXIII. MENSIS MARTII MDCCCLXI

HABENDARUM.

INEST

EMENDATIONUM IN EURIPIDIS IPHIGENIAM TAURICAM

PARS II.

TURICI,

EX OFFICINA ZÜRCHERI ET FURRERI

1860.

Orestes postquam longiore narratione, quae post matris caedem ad praesens usque tempus sibi acciderint, agnitae sorori v. 940—978 exposuit, totam his precibus concludit orationem:

ἀλλ' ἥνπερ ἡμῖν ὥρισεν σωτηρίαν,
σύμπραξον. ἢν γὰρ θεᾶς κατάσχωμεν βρέτας,
μανιῶν τε λήξω καὶ σὲ πολυκώπῳ σκάφει
στείλας Μυκήναις ἐγκαταστήσω πάλιν.
ἀλλ', ὦ φιληθεῖσ', ὦ κασίγνητον κάρα,
σῶσον πατρῷον οἶκον, ἔκσωσον δ' ἐμέ·
ὡς τἄμ' ὄλωλε πάντα καὶ τὰ Πελοπιδῶν,
οὐράνιον εἰ μὴ ληψόμεσθα θεᾶς βρέτας.

Harum precum cardinem in eo versari patet, quod Orestes Iphigeniam, ut se in deae simulacro auferendo adjuvet, qua re omnis et ipsius et paternae domus salus contineatur, disertissime et enixissime orat. Sororem enim fratrem, quem jam ignotum hospitem in patriam remissura fuerat, a nefando sacrificio servaturam atque ipsam cum eo domum redituram esse jam ex epistolae argumento supra v. 770 sqq. allato Orestes concludere poterat. qui cum navem remigibus probe instructam praesto haberet, hunc reditum ne ita desperatum quidem esse sciebat, ut Iphigenia navigii illius ignara supra v. 873 sqq. conquesta erat. Contra si simul auferenda esset Dianae statua, eum decessum multo et difficiliorem et periculosiorem fore consentaneum erat. Haec ipsa causa est, ob quam Orestes, quanti et sibi et paternae domui sit momenti, ut illud simulacrum abripiatur, tam multis verbis et repetita partim ratiocinatione exponit.

Sed ei quae Iphigenia respondet inde a v. 989, magnis merito novissimorum inprimis criticorum dubitationibus obnoxia fuerunt, quae dubitationes ut rite excutiantur atque solvantur, tota illius oratio ordine pertractanda est. Ejus orationis hoc est exordium:

τὸ μὲν πρόθυμον, πρίν σε δεῦρ' ἐλθεῖν, ἔχω
Ἄργει γενέσθαι καὶ σέ, σύγγον', εἰσιδεῖν·
θέλω δ' ἅπερ σύ· σέ τε μεταστῆσαι πόνων
νοσοῦντά τ' οἶκον, οὐχὶ τῷ κτανόντι με
θυμουμένη, πατρῷον ὀρθῶσαι θέλω.

Huc usque omnia probe decurrunt. Dicit Iphigenia se et ante, quam frater huc advenerit, Argos redeundi ipsumque videndi desiderio motam esse — id quod jam fatali illa epistola declaravit — et nunc idem atque fratrem velle, ut et ipsum a laboribus liberet et paternam domum a clade sua erigat, quod utrumque beneficium tantum ablato signo parari posse ex Oreste scivit. Haec omnia cum planissima sint, mireris profecto, quid sit, quod non solum Nauckius v. 990 suspectum habuit, quo remoto misere hiat sententia, cum ante colloquium cum Oreste habitum Iphigenia profecto illa de fratris atque domus cladibus a se sanandis scire non potuerit, sed etiam intelligens hoc Kvíčala tamen et ipse hunc versum delendum censuit, incredibilem vero verbis *πρίν σε δεῦρ' ἐλθεῖν* significationem intulit, ea ut denotent: antequam tu in oratione tua ad preces descenderis, quod nec illo *ἐκεῖσε δὴ 'πάνελθε* v. 256 nec aliis locis, qui similes videntur dissimillimi sunt, firmari posse nemo non videt. Hoc vero ut statueret, motus esse videtur eo, quod verbis *τὸ μὲν πρόθυμον — ἔχω* oppositum esse membrum *τὴν θεὸν δ' ὅπως* ab initio sibi persuaserat, qui error simul alium errorem peperit, ut *τὸ μὲν πρόθυμον — ἔχω* et *θέλω δ' ἅπερ σύ* unum idemque significare putaret. Nec nihil idem ille error *ἀρχέκακος* ad eam opinionem Kvičalae contulit, qua longius etiam Nauckio progressus tres quoque versus 992—994 interpolando illatos esse putavit, quamquam huic quidem opinioni multo majus adjumentum ex sequentis membri *σφαγῆς τε γὰρ σῆς — οἴκους* pessima cum antecedentibus commissura accedere statim videbimus. Sed quam hiulca Kvíčalae remanserit oratio, ipse videas quaeso:

989 *τὸ μὲν πρόθυμον, πρίν σε δεῦρ' ἐλθεῖν, ἔχω,*
991 *θέλω δ' ἅπερ σύ, σέ τε μεταστῆσαι πόνων,*
995 *σώσαιμι δ' οἴκους· τὴν θεὸν δ' ὅπως λάθω* etc.

In qua nec *μέν* prioribus duabus particulis praetermissis ad tertiam demum referendum nec post *σέ τε μεταστῆσαι πόνων* mutata scilicet constructione illatus secunda particula *δέ* optativus ferri ullo modo potest.

Duo sunt in his versibus, de quibus insuper dicatur. Primum enim offendit verbum *θέλω* et primo et postremo membri loco positum. Defendi id poterit una ratione, quam Seidlerus jam introduxit, ut colo post *σύ* posito duo habeamus membra juxta posita, unum generalis sententiae, alterum duas, quas cupit Iphigenia, res diserte enumerans. Et placuit nuper haec ratio vehementer Klotzio, qui «hoc ipsum», inquit, «ab Iphigenia maximo opere erat premendum, de sua

voluntate dubitari plane non posse.» Verum enim vero quoniam de hac ipsa voluntate dubitari plane non potuit, nullam equidem video causam, cur hoc ipsum tanto opere ei premendum fuerit. Potius igitur, quin Marklandus pro altero θέλω rectissime πάλιν emendaverit, dubitari plane non potest. Deinde verbis illis οὐχὶ τῷ κτανόντι με θυμουμένη grave nuper bellum indixit Kvíčala: absonum scilicet esse, si Iphigenia etiam nunc iram in patrem, quem modo mortuum esse audiverit, conceptam memoret. Sed quam alte immane illud patris facinus in nostrae Iphigeniae animum descenderit, viva illa nefandi sacrificii et prolixa prodit descriptio, quam supra v. 359 sqq. legimus. Sed cum in codicibus non κτανόντι legatur sed κτανοῦντι, recte puto ex eo pluralem τοῖς κτανοῦσί με emendatum esse ab Hermanno, qui «confert aliquid», inquit, «pluralis ad lenitatem sententiae».

Pergit Iphigenia sic:

σφαγῆς τε γὰρ σῆς χεῖρ' ἀπαλλάξαιμεν ἄν,
σώσαιμι δ' οἴκους· τὴν θεὸν δ' ὅπως λάθω
δέδοικα καὶ τύραννον, ἡνίκ' ἂν κενὰς
κρηπῖδας εὕρῃ λαΐνας ἀγάλματος.

Haec vero ferri non posse recte perspexit Kvíčala p. 59 sq., cum priores editores nihil fecissent nisi ut — recte quidem — σώσαιμί τ' οἴκους inferrent. Intolerabilem ille dixit hanc post antecedentia tautologiam, quod quam vere ille dixerit, ex interpretum commentis optime vel me nullum verbum addente intelligitur. Ita enim Hermannus: «Immo hoc in mente habet: volo et te ex malis liberare, et salvam facere patriam domum. Nam sic et ab infanda interfectione fratris puram habebo manum, simul autem patria domus te incolumi non erit deserta.» Vides, quam multa ille menti Euripidis suggerat, de quibus ille ne γρῦ quidem enuntiavit. Hartungus vero hoc modo locum convertit:

«Jch will, was du willst, dich erlösen aus der Noth,
Und, ohne Groll um meine Tödtung, wiederum
Aufrichten unser ganz zerrüttet Vaterhaus.
So halt' ich meine Hände rein von deinem Blut
Und rette unser Ahnenhaus.»

Ubi vides nec vernaculum «so» Graeco γάρ respondere et variatione illa «Vaterhaus» et «Ahnenhaus» male velari prorsus ejusdem rei commemorationem. De his igitur amplius videndum.

Sed in sequentibus Nauckii ego suspicionem, qua ille τὸν λεὼν pro τὴν θεὸν scribendum putavit, probare non possum. Rectissime hoc, quod in libris legitur, et Orestis ratiocinatione ex oraculo petita v. 1012—1014 et ipsius Iphigeniae deprecatione v. 1400 firmari vidit Rauchensteinius p. XV.

Optime ei timori respondet, quod addit Iphigenia, dummodo particula δ' ante οὐ tollatur:

πῶς οὐ θανοῦμαι; τίς δ' ἔνεστί μοι λόγος;

Sed statim sequentia habent quo offendant:

ἀλλ' εἰ μὲν ἕν τι τοῦθ' ὁμοῦ γενήσεται,
ἄγαλμά τ' οἴσεις κἄμ' ἐπ' εὐπρύμνου νεὼς
ἄξεις, τὸ κινδύνευμα γίγνεται καλόν·
τούτου δὲ χωρισθεῖσ' ἐγὼ μὲν ὄλλυμαι,
σὺ δ' ἂν τὸ σαυτοῦ θέμενος εὖ νόστου τύχοις.

De his unus bene meritus est Marklandus scribendo ταῦθ', quem neglectum esse ab omnibus magnopere mireris. Nam cum Orestes, ut vidimus, satis confidenter supra dixisset, si modo deae simulacro potiti essent, se et insania liberatum iri et sororem navi sua abducturum esse, haec contra timidior suo jure fratrem admonet duo illa esse non necessario conjuncta, scilicet simulacri rapinam atque ipsius abductionem. Vides igitur pluralem hic flagitari. Sed amplius progrediendum: quid enim, quaeso, sibi vult ἕν τι particula indefinita? Tacent omnes interpretes, et recte tacent: neque enim quod dicant habent. Hic quidem verum vidit Linderus verbi divini apud Rigoldiswylenses Basileenses minister, qui in litteris ad me datis conjecit: ἀλλ' εἰ μὲν εἰς ἓν ταῦθ' ὁμοῦ γενήσεται, cui conjecturae firmandae nihil adscribere opus est nisi Orestis verba infra v. 1015 sq.

ἅπαντα γὰρ
συνθεὶς τάδ' εἰς ἓν νόστον ἐλπίζω λαβεῖν.

Sed praeterea nec particula ἀλλά initio posita nec omnino in hac quidem orationis parte post sinistram timoris significationem haec boni eventus conditionalis significatio satis quadrant, quam significationem cum temerario fratris promisso, uti vidimus, conjunctissimam potius supra statim post pristinae propensitatis praesentisque voluntatis enunciationem positam fuisse exspectes. Postremo leve est sed quod tamen notandum videatur male interpretes ad τούτου certatim supplevisse τοῦ ἀγάλματος, cum potius explicandum sit per τοῦ ἄγεσθαι ἐπὶ νεώς.

Etiam in extremis Iphigeniae verbis:

οὐ μήν τι φεύγω γ', οὐδέ μ' εἰ θανεῖν χρεών,
σώσασά σ'· οὐ γὰρ ἀλλ' ἀνὴρ μὲν ἐκ δόμων
θανὼν ποθεινός, τὰ δὲ γυναικὸς ἀσθενῆ.

recte Kirchhoffius et Hartungus viderunt ineptum esse, de quo ceteri tacent, participium σώσασά σ', pro quo aut σώσασαν scribi debere ad χρεὼν θανεῖν referendum, aut infinitivum σῶσαι addito sive σέ γ', quod Hartungus, sive τά σ', quod Kirchhoffius voluit. Quorum hoc praestat, quoniam Iphigenia cum fratre simul paternam domum servatura est.

Ita cetera quidem bene habent omnia. Sed versuum 994 sq. intolerabilis illa tautologia atque importuna commissura remanet. Quid igitur faciemus nos, postquam ejiciendis versibus 992—994 nihil nos lucrari vidimus? Transponemus audacter, nec dubito, quin post v. 989—993 per se ipse jam hic se commendaturus sit sententiarum ordo:

999 ἀλλ' εἰ μὲν εἰς ἓν ταῦθ' ὁμοῦ γενήσεται,
ἄγαλμά τ' οἴσεις κἄμ' ἐπ' εὐπρύμνου νεὼς
ἄξεις, τὸ κινδύνευμα γίγνεται καλόν·
τούτου δὲ χωρισθεῖσ' ἐγὼ μὲν ὄλλυμαι,
1003 σὺ δ' ἂν τὸ σαυτοῦ θέμενος εὖ νόστου τύχοις·
994 σφαγῆς τε γὰρ σῆς χεῖρ' ἀπαλλάξαιμεν ἂν
σώσαιμί τ' οἴκους· τὴν θεὸν δ' ὅπως λάθω
δέδοικα καὶ τύραννον, ἡνίκ' ἂν κενὰς
κρηπῖδας εὕρῃ λαΐνας ἀγάλματος.
998 πῶς οὐ θανοῦμαι; τίς δ' ἔνεστί μοι λόγος;
1004 οὐ μήν τι φεύγω γ', οὐδέ μ' εἰ θανεῖν χρεών,
σῶσαι τά σ'· οὐ γὰρ ἀλλ' ἀνὴρ μὲν ἐκ δόμων
θανὼν ποθεινός, τὰ δὲ γυναικὸς ἀσθενῆ.

Patet Iphigeniam, postquam et antiquum redeundi videndique fratris desiderium et praesentem cum fratris votis consentientem voluntatem declaravit, membro per particulam ἀλλά aptissime adnexo jam ad consilium ab illo indicatum accedere ita, ut primum, si quidem frater et deae signum et se ipsam navi imponere potuerit, omnia bene habere concedat, statim vero, aliter si eveniat, se quidem perituram, fratrem vero re bene gesta rediturum esse ostendat: se enim (jam vides et γάρ rectissime habere nec ullam relinqui tautologiam) certe nec fratrem mactaturam et domum servaturam,

h. e. simulacrum fratri traditurum esse, quod tamen ne ipsius deae voluntate a rege detegatur verendum sane esse, quo facto nulla relicta excusatione mortem sibi certissimam fore. Verum stare sibi, vel morte sua fratris salutem redimere, cum longe aliud sit viri atque mulieris in domo pretium.

Hanc fuisse oratiunculae, quam Iphigenia habuit, argumentum atque tenorem clarissime apparet ex Orestis responso, quod adscribo cunjunctis variorum criticorum conatibus restitutum:

οὐκ ἂν γενοίμην σοῦ τε καὶ μητρὸς φονεύς·
ἅλις τὸ κείνης αἷμα· κοινόφρων δέ σοι
καὶ ζῶν θέλοιμ' ἂν καὶ θανὼν λαχεῖν ἴσον·
ἄξω δέ σ', ἤνπερ καὐτὸς ἐντεῦθεν περῶ,
πρὸς οἶκον, ἢ σοῦ κατθανὼν μενῶ μέτα.

Ita postquam generosissimus adolescens suam et ipse aperuit firmissimam sententiam, qua cum sorore aut vivendum sibi aut moriendum decreverit, in sequentibus jam rationes exponit, quibus ipsos deos sibi suisque inceptis propitios esse probabile fiat:

γνώμης δ' ἄκουσον· εἰ πρόσαντες ἦν τόδε
Ἀρτέμιδι, πῶς ἂν Λοξίας ἐθέσπισε
κομίσαι μ' ἄγαλμα θεᾶς πόλισμ' εἰς Παλλάδος
καὶ σὸν πρόσωπον εἰσιδεῖν; ἅπαντα γὰρ
συνθεὶς τάδ' εἰς ἓν νόστον ἐλπίζω λαβεῖν.

Sed in his jure offendit Musgravius, cujus haec est nota: «*καὶ σὸν πρόσωπον εἰσιδεῖν.* Pendet ab *ἐθέσπισε.* Verum an Apollo Orestae vaticinatus erat, ipsum in Taurica sororem Iphigeniam visurum? At hoc ei ne per somnium quidem in mentem venisse tota fabulae oeconomia declarat. An legendum: *καὶ σὸν πρόσωπον ἦγ' ἰδεῖν,* et adduxisset ad tuam faciem intuendam.» Hanc quidem conjecturam nemo, opinor, probabit; sed verba *καὶ σὸν πρόσωπον εἰσιδεῖν* non posse ad oraculi argumentum referri verissime ille demonstravit, ut magnopere mirarer Seidlerum errore suo ceteris omnibus imponere potuisse, nisi hic ingeniosam summi nostri poëtae artem in auxilium vocasset scribens haec: «Supra v. 86 de Apolline Orestes:

σὺ δ' εἶπας ἐλθεῖν Ταυρικῆς μ' ὅρους χθονός,
ἔνθ' Ἄρτεμις σὴ σύγγονος βωμοὺς ἔχει.

Non de nihilo hic adjecta sunt verba *σὴ σύγγονος.* In oraculo dictum videtur nude *ἔνθα σύγγονος βωμοὺς ἔχει.* Haec tum quidem Orestes interpreta-

batur de Diana, sed jam videt, etiam alio sensu accipi potuisse, de sua ipsius sorore. Hac eadem amphibolia in cognomine fabula usus est Goethius nostras.» Hanc vero amphiboliam ambiguo sororis nomine procreatam si jam Euripidis acumen invenisset, rem miraculosam non obscurissimo brevissimoque verbo velasset, sed diserta accuratissimaque oraculi cum eventu comparatione illustrasset. Verum longe alia erant, quibus Orestis animus ad bonam spem atque sororis solatium erigeretur: quod ipsa Diana, cujus simulacrum ex Taurico templo Athenas transportare oraculo jussus esset, sororem, quam immolandam sibi olim expetivisset, medio ex sacrificio clam omnibus testibus eripuisset atque in eodem illo templo ut suam sacerdotem collocavisset, ita ut Oresti sororem volgo mortuam habitam contigisset vivam invenire ejusque intueri faciem. Haec pluribus versibus inter v. 1014 et 1015 interjectis olim exposita fuisse ex ultimis Orestis verbis patet, quibus ad omnia solatii argumenta modo enumerata revocatur Iphigenia: *ἅπαντα γὰρ συνθεὶς τάδ' εἰς ἓν νόστον ἐλπίζω λαβεῖν.*

Haud ultimum in nostra fabula, in qua tam multa splendent eloquentiae lumina, tenet locum *ῥῆσις* illa *ἀγγελική*, qua v. 1327—1419 irrita Orestis atque Iphigeniae fuga luculentissime narratur. Quo magis dolendum, quod hujus ipsius narrationis partes quaedam propter traditae lectionis corruptelas tam obscurae adeoque absurdae hodie sunt, ut iis rerum tenor atque claritas haud parum turbetur. Dixit de his fere omnibus Kvíčala p. 76 sqq. more suo h. e. docte mehercule et diligenter, sed ita, ut nusquam rem acu tetigisse videatur. Jam igitur, si nobis melius res cessura sit, experiamur. Pertinent autem huc primum v. 1345—1353, qui in libris sic leguntur:

κἀνταῦθ' ὁρῶμεν Ἑλλάδος νεὼς σκάφος
ταρσῷ κατήρει πίτυλον ἐπτερωμένον
ναύτας τε πεντήκοντ' ἐπὶ σκαλμῶν πλάτας
ἔχοντας, ἐκ δεσμῶν δὲ τοὺς νεανίας
ἐλευθέρους πρύμνηθεν ἑστῶτας νεώς.
κοντοῖς δὲ πρῷραν εἶχον, οἱ δ' ἐπωτίδων
ἄγκυραν ἐξανῆπτον, οἱ δὲ κλίμακας
σπεύδοντες ἦγον διὰ χερῶν πρυμνήσια,
πόντῳ δὲ δόντες τὴν ξένην καθίεσαν.

Gravissima duo vitia *νεῶν* 1349 et *ἀγκύρας* 1351 jam dudum ab omnibus remota sunt. Eo gravior de ceteris difficultatibus lis agitatur. Ac primum quidem jure offenderunt in v. 1346 et propter adjectivum *κατήρει*, pro quo Bothius *κατήρη* Marklandus *κατῆρες* conjecit, et propter cumulatam absolutae notionis *νεὼς σκάφος* appositionem. Sed hic quidem rem profligavit Hermannus, qui unus optime perspexit doctissimeque demonstravit hunc versum prorsus immutatum infra ante versum 1395 ponendum esse hoc modo emendatum:

δεινὸς γὰρ ἐλθὼν ἄνεμος ἐξαίφνης νεὼς
ταρσῷ κατήρει πίτυλον ἐπτερωμένον
ὤθει παλιμπρυμνηδόν.

Res tam in propatulo sita est, ut profecto indigneris praeter unum Hartungum, apud quem hic quidem veritatis vis Hermanni odium superavit, ceteros omnes frugibus repertis aut glandes retinere aut adeo «nova monstra» procreare maluisse. Neque enim mitiore nomine appellanda sunt Schoenii atque Kvíčalae commenta, quorum ille *ἄνεμος ἐξαίφνης νεὼς ὤθει πάλιν πρύμνησιν* scripsit, hic vero *ἄνεμος ἐξαίφνης τέως ὤθει· παλιμπρυμνήσιοι δ᾽ ἐκαρτέρουν!*

Deinde quod nuntius vidisse se dicit *τοὺς νεανίας — πρύμνηθεν ἑστῶτας νεώς*, hoc nihil aliud significare potest, quam quod jam antiquiores interpretes posuerunt: in puppi navis stantes. Quod sane fieri non potuisse ex narrationis tenore recte conclusit Marklandus, dummodo ne inauditam excogitasset hanc interpretationem: a puppi navis stantes scil. in littore, quam interpretationem fideliter repetere quam aliam circumspicere solutionem recentiores maluerunt. Atqui quid statuendum esset, non difficile erat perspicere comparanti quae statim sequuntur: *κοντοῖς δὲ πρῷραν εἶχον.* Ea enim verba, si grammatica tantummodo ratio spectetur, non posse ad alios quam ad juvenes modo memoratos referri tam apertum est, ut nemo de alia ratione cogitavisset, nisi non minus apertum esset Orestem et Pyladem non posse simul in litore stare atque proram contis retinere. Itaque Musgravio auctore ad unum omnes in hoc membro subaudiendum putaverunt *οἱ μέν*, cui deinde opponeretur «notissimo more» *οἱ δέ*, ellipsin vero illam «non valde usitatam» excusare studuerunt ejusmodi locis (Hom. X 157, Eur. Hel. 1604 sq., Herc. fur. 636, Or. 1489), in quibus de subjecto, quod suppleatur, plane nulla esse potest dubitatio. Id hic quoque factum esse respicienti

apparebit ad antecedentis versus illam, de qua modo diximus, partem πρύμνηθεν ἑστῶτας νεώς, qua si olim non Orestes et Pylades in litore versantes sed nonnulli ex nautis in puppi stantes diserte designabantur, recte simplici δέ ad ceteros pergere poterat oppositam proram contis retinentes. Ante haec igitur verba et post eam, quae nunc ea praegreditur, vocem ἐλευθέρους lacuna est, qua plus etiam quam unius versus ambitum haustum esse patet ex iis, quae statim inde a v. 1354 de famulorum dictis factisque narrantur, quibus illi δόλια τεχνήματα a se conspecta impedire conantur. Horum vero de iis, quae in litore agitantur, hodie quidem nihil aliud refertur, nisi duos juvenes vinculis solutos adstitisse, nullo de sacerdotis atque statuae conditione verbo addito, quam et ipsam diserte explicatam fuisse v. 1358 sqq. apertissime produnt:

τίνι νόμῳ (sic recte Nauckius pro λόγῳ) πορθμεύετε
κλέπτοντες ἐκ γῆς ξόανα καὶ θυηπόλους;
τίνος τίς ὢν σὺ τήνδ' ἀπεμπολᾷς χθονός;

Sed plus etiam difficultatis interpretibus v. 1351—1353 facessiverunt, in quibus nec constructio κλίμακας σπεύδοντες facilem certamque admittit interpretationem, et scalarum atque retinaculorum conjuncta tractatio quomodo cogitari possit nemo adhuc dixit, et πόντῳ δὲ δόντες cum a participio aoristi sequente καθίεσαν tum a totius membri sententia summam habet obscuritatem. Unum tantum ex his tot tantisque scrupulis exemit Seidlerus pro τὴν ξένην scribendo τοῖν ξένοιν, quod omnes post eum receperunt editores Klotzio excepto, qui injuria Musgravianum τῇ ξένῃ praetulit. Cetera incommoda qui auferret, inventus est nemo, quamquam et emendando et interpretando satis audaces fuerunt, ex quibus Musgravium tantum atque Seidlerum commemorare placet, quorum ille ἦγον διὰ χερῶν πρύμνης τ' ἄπο πόντου διδόντος τῇ ξενῇ καθίεσαν scripsit, hic vero locum ita explicavit: «alii propere applicabant scalas simulque retinacula (e navi) per manus ducebant, eaque in mare projecta hospitibus demittebant, scilicet ut horum ope navem propius ad littus attraherent eamque fixam tenerent, ut mulier commode posset ascendere.» Laudandus quidem est Seidlerus, quod adscriptis aliis locis (inprimis Luciani Dial. mort. X, 17 et Polyaeni IV. 6, 8) scalas atque retinacula accuratius definivit, sed retinaculis quem hic quidem adscribit usum, ut iis prehensis duo juvenes navem propius ad littus attrahant, cum nullo pacto fieri posse Hermannus evicit, qui iisdem locis usus certe, quid sit illud ἦγον διὰ χερῶν πρυμνήσια, rectis-

sime demonstravit his: «solutos nautae rudentes per manus trahebant, quo eos in navi reponerent.» His igitur ita explanatis primo adspectu mireris, quod Hartungus mira rei nauticae ignorantia sibi persuasit scalas ex ipsis funibus festinanter connexas itaque adolescentibus projectas esse, quasi nec unaquaeque navis mobilem suam ἀποβάθραν habuisset e ligno factam et πρυμνήσια quilibet funes essent! Et tamen etiam Klotzius retinacula atque funes commiscuit: «nempe scalas», inquit, «non poterant demittere nisi per funes» (hoc quidem falsissimum!), «hinc scalarum demissio cum retinaculis per manus mittendis conjuncta hic est.» Nec felicius, qui suo jure Hartungi commentum exagitavit, Kvíčala p. 78 sq. rem gessit, cum ad κλίμακας ex antecedentibus supplet ἐξανῆπτον — quod tum tantum ferri posset, si etiam scalae epotidibus alligatae essent —, deinde conjicit σπεύδων τις ἦγεν διὰ χερῶν πρυμνήσια intolerabili asyndeto — quod ipse sensit insuper post κλίμακας versum excidisse in ὃ δὲ desinentem dubitanter suspicatus —, postremo v. 1353, quoniam «emendari nullo pacto possit», pro interpolato habendum pronuntiat. Verum hoc est desperare, quod domi pro lubitu facias, palam si exhibeas, nec rei opem nec tibi laudem afferas.

Unus Kirchhoffius bonam veri partem perspexit, cum permutatas versuum clausulas arbitratus «hanc correctionem proponit»:

ἄγκυραν ἐξανῆπτον ἢ πρυμνήσια
σπεύδοντες ἦγον διὰ χερῶν καὶ κλίμακα
πόντῳ διδόντες τοῖν ξένοιν καθίεσαν.

In quibus ultimum membrum, quod hodie male divulsum legitur, feliciter et conjunxit et emendavit restituto praeter participium praesentis etiam singulari κλίμακα: minores certe naves tantum una scala instructas fuisse et scriptorum loci et artificum imagines monstrant. Nec tamen cetera, de quibus supra monui, ille attigit et nova, quae displiceant, intulit ἢ et καί. Omnia contra, quae quidem restitui possunt, sana erunt, si locum hoc modo scripserimus:

1345 κἀνταῦθ' ὁρῶμεν Ἑλλάδος νεὼς σκάφος
1347 ναύτας τε πεντήκοντ' ἐπὶ σκαλμῶν πλάτας
ἔχοντας. ἐκ δεσμῶν δὲ τοὺς νεανίας
ἐλευθέρους — — — —
— — πρύμνηθεν ἑστῶτες νεὼς

1352 σπεύδοντες ἦγον διὰ χερῶν πρυμνήσια,
1350 κοντοῖς δὲ πρῷραν εἶχον, οἱ δ' ἐπωτίδων
ἄγκυραν ἐξανῆπτον, οἱ δὲ κλίμακα
1353 πόντῳ διδόντες τοῖν ξένοιν καθίεσαν.

Recte ex editionis suae consilio Kirchhoffius scripsit v. 1380:

κἀν τῷδε — δεινὸς γὰρ κλύδων ὤκειλε ναῦν
πρὸς γῆν, φόβος δ' ἦν . . . τέγξαι πόδα.

Nam in archetypo lacunam fuisse e librorum scripturis prodit, ex quibus *B* φόβος δ' ἦν μὴ τέγξαι πόδα «habet spatio vacuo relicto, quod manus sec. explevit inserta voce ναυάταις, unde sic Aldus, φόβος δ' ἦν ὥστε μὴ τέγξαι πόδα *C* misere interpolatus.» Miseram tamen interpolationem retinuerunt omnes et inauditum conjunctionum ὥστε μή usum argutiis excusantes et locutionem τέγξαι πόδα v e l i pede intellecto ad navem atque naufragium referentes! Cui sententiae defendendae quem locum adhibuerunt Orestis v. 706 sq.

καὶ ναῦς γὰρ ἐνταθεῖσα πρὸς βίαν ποδὶ
ἔβαψεν, ἔστη δ' αὖθις, ἢν χαλᾷ πόδα,

ejus prorsus aliam rationem esse non opus est ut pluribus demonstretur. Duorum igitur vitiorum singula perspexerunt Kvíčala et Klotzius, quorum ille expuncto ὥστε inseruit νηί aliquantulum certe ignotam alioqui formulam illustraturus, hic vero ipsum hoc τέγξαι πόδα non posse ullo modo de naufragio intelligi demonstravit. Restabat igitur, ut lacuna probabiliter expleretur. Id fecit Badhamius interponendo π α ρ θ έ ν ῳ ante τέγξαι. Verum nec ipsum hic quidem placet vocabulum nec multo minus dativus: nam Iphigeniam exspectaveris potius ita designari, ut simul mens et memoria revocetur ad simulacrum, quod ipsam suis ulnis gestasse ex v. 1123 sq. scimus, quam ob rem, ne ingressa in fluctus marinos littus inundantes pedem tingeret, non ipsius tantum sed omnium metus erat. Hinc non dubito, quin Euripides dederit: φόβος δ' ἦν ἱ ε ρ ί α ν τέγξαι πόδα.

Difficillimus est locus, ita ut interpretes, quibus plurimum negotii facessivit, ne omnes quidem ejus difficultates adhuc perspexerint, qui legitur paullo post v. 1403—1405:

ναῦται δ' ἐπευφήμησαν εὐχαῖσιν κόρης

παιᾶνα, γυμνὰς ἐκ χερῶν ἐπωμίδας
κώπῃ προσαρμόσαντες ἐκ κελεύσματος.

Ita quidem *B*, sed pro ἐκ χερῶν habet *C* ἐκβαλόντες «turpiter interpolatus», inquit Kirchhoffius, paullo calidius, opinor. Illud vero explicare solus Kvíčala sustinuit «scilicet peculiari brachylogia» dictum pro: ἐκ τοῦ χέρας κώπῃ προσαρμόσαι ἐπωμίδας κώπῃ προσαρμόσαντες, ferri non posse ceteri interpretes viderunt omnes. Ex quibus Marklandus allato Ionis loco v. 1208 sq. γυμνὰ δ᾽ ἐκ πέπλων μέλη ὑπὲρ τραπέζης ἧχ᾽ ὁ μαντευτὸς γόνος pro ἐκ χερῶν conjecit ἐκ πέπλων, quod recepit Klotzius, quamvis jam Seidlerus monuisset, ἐπωμίδα non esse lacertum, sed secundum Pollucem II, 133 κλειδῶν τὸ πρὸς ὠμοπλάτας sive 137 τὸ ὑπερέχον τοῦ βραχίονος. Erraverunt igitur etiam Polluce teste, qui ἐπωμίδας ipsos humeros intelligerent, ut et Schoenius, qui γυμνάς τ᾽ ἐξέβαλον ἐπωμίδας, et Nauckius, qui εὐχερῶς pro ἐκ χερῶν scripsit, videturque omnino ἐπωμίς certe apud hosce poëtas non corporis illam, sed vestis eam partem denotasse, «quae», ut Hermanni verbis utar, «in humero est partemque vestis, qua pectus tegitur, cum illa, quae in dorso est, conjungit.» Ita ipse Euripides in celebratissimo Hecubae loco v. 558 sqq.

λαβοῦσα πέπλους ἐξ ἄκρας ἐπωμίδος
ἔρρηξε λαγόνας εἰς μέσας παρ᾽ ὀμφαλόν,
μαστούς τ᾽ ἔδειξε στέρνα θ᾽ ὡς ἀγάλματος
κάλλιστα.

Nec aliter Chaeremon consimili Oenei loco de Bacchis ap. Athen. XIII, p. 608 B (Nauck. p. 610):

ἔκειτο δ᾽ ἣ μὲν λευκὸν εἰς σεληνόφως
φαίνουσα μαστὸν λελυμένης ἐπωμίδος,

et Apollod. Caryst. ap. Meinek. 4, 440 — τὴν ἐπωμίδα
πτύξας διπλῆν ἄνωθεν ἐνεκομβωσάμην,

postremo Plutarch. in Eum. 7 περιρρηγνύντες ἐκ τῶν ἐπωμίδων τοὺς θώρακας. In quibus locis omnibus apparet non de peculiari quodam mulierum vestimento cogitandum esse, quamquam non negaverim ejusmodi quid recte indicatum esse a Polluce VII, 49: καὶ ἴδια δὲ γυναικῶν· ἐπωμίς etc. Deae Modae enim innumeros foetus quis aut noverit aut nominaverit!

Rectius igitur, qui Plutarchi locum primus attulit, Musgravius scripsit γυμνὰς ἐξ ἐπωμίδων χέρας, quod haud improbabile sane primo adspectu

receperunt Seidlerus atque Hermannus, hic etiam contra Matthiaei dubitationem vindicare sibi visus eo, quod «χέρας saepe non solas manus sed brachia significare» monuit. Quae res utrum successerit criticorum principi necne, facile intelliget quicunque alterius adnotationem accuratius pensitaverit: «At num ἐπωμίδας statim attingunt χεῖρες, ut nihil inter ἐπωμίδα et χεῖρα interjectum sit? Tum χεῖρας γυμνὰς eos habuisse, facile credimus etiam non moniti; dicendum erat γυμνὰς ὠλένας vel γυμνοὺς βραχίονας.» Imo verissime hic, sed addi etiam poterat hic quidem χεῖρας proprio sensu intelligendas esse propter sequentia κώπῃ προσαρμόσαντες, quippe cum manus non brachia remorum manubriis applicentur. Nec minus recte idem alteram scripturam ἐκβαλόντες, quam explicationis causa ad προσαρμόσαντες adscriptum esse nemo Seidlero credet, amplexus est γυμνὰς ἐκβαλόντες ὠλένας scribendo, qua scriptura cum veri partem repperisset, ipse tamen jure dubitabundus adscripsit: «At unde ἐπωμίδας exortum dicas?» Et magis etiam de sua conjectura dubitaturum fuisse prudentem editorem arbitror, si eam cum sequente versu componere haud oblitus esset: duo enim participia γυμνὰς ἐκβαλόντες ὠλένας κώπῃ προσαρμόσαντες quomodo nulla interposita copula juxta poni potuerint, nemo facile dixerit. Sensit hoc Hartungus, qui Matthiaei atque Musgravii commentis conjunctis γυμνὰς ὠλένας ἐπωμίδων scripsit, feliciter profecto, quamquam ei quoque illud ἐκβαλόντες merito dubitationem movit, quod ex ὠλένας corruptum esse satis improbabiliter demonstrare studet. Et obstat utriusque commento idem, quod modo memoravi, non brachia sed manus remis injici.

Verum hoc ipsum nos eo ducit, unde certissima petenda est medicina desperato loco, in quo plura etiam, quam quae adhuc offenderunt, laborare ipse narrationis ordo docet, ad quem nemo interpretum attendit. Nam quid, quaeso, hoc est, quod nautae virginis precibus paeana acclamasse dicuntur, postquam manus remis injecerint ex celeusmate? Num tandem remis incumbere cessaverunt remiges, quos et voce illa excitatos statim aequora pulsasse v. 1390 sq. et contra ventum repente obortum strenue remigando pugnasse v. 1395 sq. modo audivimus? Et, si quidem illi a remigando cessaverunt, cujus rei in tanto periculo importunissimae nec mentionem nec causam videmus, cur paeana tum demum insonuerunt, postquam ad vehementissimum redierunt remigandi laborem, quo ipso labore et vocum concentum probe modulandum praepediri et manus ex sollemni ritu ad cae-

lum tollendas occupari necesse erat? Imo hunc ipsum morem etiam a nautis extrema necessitate oppressis observatum et remigandi laborem, dum paean Iphigeniae precibus accineretur, paullulum intermissum tum vero novis viribus receptum esse ut jam per se patet ita etiam ex discrepantis scripturae vestigiis apparet. Quis enim semel monitus dubitet, quin Euripidis locus non solum corruptus sed etiam mutilatus olim hoc fere modo scriptus fuerit:

ναῦται δ' ἐπευφήμησαν εὐχαῖσιν κόρης
παιᾶνα, γυμνὰς ὠλένας ἐπωμίδων
[πρὸς αἰθέρ'] ἐκβαλόντες, [εἶτ' αὖθις] χέρας
κώπῃ προσαρμόσαντες ἐκ κελεύσματος
[παλιρρόθοισιν ἀντέτεινον κύμασιν.]

De usu verbi ἐκβάλλειν bene jam adscripsit Schoenius Herc. fur. 933 ῥίζας τ' ἐν ὄσσοις αἱματῶπας ἐκβαλών. Et cfr. Or. 527 ἐξέβαλλε τὸν μαστὸν ἱκετεύουσά σε. Ad rem propius accedit Hel. 1095 αἰτούμεθ' ὀρθὰς ὠλένας πρὸς οὐρανὸν ῥίπτονθ', ἵν' οἰκεῖς —, nec dissimile est quod supra Iphigenia dixit v. 362 ὅσας γενείου χεῖρας ἐξηκόντισα, quod ipsum verbum ad vehementem pedum motum transtulit nuntius in Bacch. 664 sq. αἳ τῆσδε γῆς — κῶλον ἐξηκόντισαν. Alia sciens praetereo.

INDEX LECTIONUM

IN

LITERARUM UNIVERSITATE TURICENSI

INDE

A DIE XIV. MENSIS APRILIS

USQUE

AD DIEM XVII. MENSIS AUGUSTI MDCCCLXI

HABENDARUM.

INEST

EMENDATIONUM IN EURIPIDIS IPHIGENIAM TAURICAM

PARS III.

TURICI,

EX OFFICINA ZÜRCHERI ET FURRERI

1861.

Jam ad carmina chorica transeo nec libenter nec confidenter. Ea enim cum ita et corrupta et mutilata ad nos pervenerint, ut nec tenacissima quidem traditae scripturae superstitio mutationum conjecturarumque abnuere queat pericula, his tamen, etiamsi summa diligentia instituantur tot egregiorum virorum acumine adjuta, plerumque non altius emergi potest, nisi ut, quae desiderentur sententiae, probabiliter indagetur, sed, eae quibus expressae fuerint verbis, in obscuro maneat. Verum enim vero cum tragoediae editio perpetuo commentario adornanda mihi sit, etiam ad hanc mihi progrediendum fuit provinciam, quam administrare jam animus est hoc modo, ut non eos tantum locos, in quibus novi quid meo jure intulisse mihi videor, recenseam atque pertractem — qua adhuc usus sum ratione —, sed ut, tota carmina quemadmodum ex mea quidem sententia optime restitui possint, notatis etiam aliorum, quae mihi quidem probantur, emendationibus breviter indicem. Ceterarum vero magnam conjecturarum nubem consulto praetermisi, quas si omnes enumerare studuissem, migrare multum coactus essem hujus libelli fines, quem quasi comitem scholasticae editioni ut initio destinavi ita etiamnunc habeo habendumque volo. Quare etiam, quae in commentariis meis interpretando vindicavi, hic iterum tractare nolui.

Initium igitur facio statim a primo carmine v. 123—235, quod «ex corruptissimis esse et difficillimis» jam olim Seidlerus verissime pronuntiavit: dubitatur enim non solum de singulis ejus quibusdam verbis versibusque, sed etiam de majorum ejus partium et tota sententia et Chorum inter atque Iphigeniam distributione; postremo metrum spondaico-anapaesticum, quamquam est ex simplicissimis, habet tamen et ipsum inprimis a variante versuum longitudine quasdam difficultates, quas olim auxerunt Seidlerus atque Hermannus eo, quod partium quarundam responsione decepti totum carmen in strophas atque antistrophas cogere sagaciter quidem sed frustra studuerunt. Sed ab hoc quidem conatu postquam ipse postea Hermannus in editione et se et alios revocavit, jure recentiores abstiterunt omnes, nec quisquam ad pristinum errorem redibit, qui diversum singularum partium argumentum perpenderit. Sed restant bene multa, de quibus explicatius dicendum sit.

Ac primum quidem cum Aldina ipsum initium v. 123—136 Iphigeniae tribuisset — nam de codicum *BC* auctoritate hic ut alibi non satis constat —, primus Tyrwhittus contineri iis vidit Chori parodum, eumque ducem secuti sunt ceteri omnes praeter unum Seidlerum, qui cum inprimis propter voces *πόδα παρθένιον* hanc orationem Choro abjudicandam putaret constanti scilicet ex mulieribus, quibus liberi tribuantur infra v. 1071 et quae v. 1144 virgines se adhuc esse ipsae negent, rem jam ab aliis rectius judicatam nuper Kvíčala p. 22 sq. et 64 sq. profligavit ita, ut nihil dubitationis relinquatur et de his verbis Choro adsignandis et de Choro e solis virginibus composito. Ex qua disputatione unum hic attulisse satis est, quod jam Dindorfius perspexit versum illum

μητρὸς πατρός τε καὶ τέκνων ὅτῳ κυρεῖ

ineptum esse *τῶν ἐν δόμοισι φιλτάτων* interpretamentum. De altero vero versu postea dicetur.

Sed in ea Chori parodo leve primum est, quod v. 128, cum non satis simpliciter apposita quadrare videantur verba *αὐλάν, εὐστύλων ναῶν θριγκούς*, scripto *κεὐστύλων* copula addenda videtur. Gravius est, quod v. 130

πόδα παρθένιον ὅσιον ὁσίας,

si pro paroemiaco habeatur, «inelegantissimos numeros» habere jam olim Seidlerus monuit, nec quin corruptus sit nuper dubitavit Rossbachius in libri, quem cum Westphalio de re metrica scripsit, vol. III. p. 125 sq. Sed incerta medicina. Seidlerus quidem de transponendo cogitabat

ὁσίας ὅσιον πόδα παρθένιον,

in qua verborum collocatione genitivus initio positus atque a suo nomine male divolsus placere non potest. Sed displicet etiam cum in hac scriptura tum in volgata epithetorum ad *πόδα* adjectorum duplicatio, quae idem fere significare verba *ὁσίας κληδούχου* docent. Evitatur id Hartungi commento, qui errore scilicet inductus jam a nobis remoto

πόδα, παρθέν', ὅσιον ὁσίας,

scripsit, ubi, etiamsi tripodiam anapaesticam feras, allocutio displicet post sollemnem illam

ὦ παῖ τᾶς Λατοῦς
Δίκτυνν' οὐρεία

inter alias voces denuo illata. Quare vide, an *παρθένιον* glossema sit et poëta simpliciter scripserit

πόδ' ὅσιον ὁσίας.

Ultimi versus in libris sic leguntur:

ὦ παῖ τοῦ τᾶς Τροίας πύργους
ἐλθόντος κλεινᾷ σὺν κώπᾳ
χιλιοναύτᾳ μυριοτεύχοις
Ἀτρειδᾶν τῶν κλεινῶν,

in quibus et μυριοτεύχοις vocem nihili esse et post eam certe metrum hiare jam Seidlerus intellexit, qui et μυριοτευχοῦς scripsit referendum ad τοῦ ἐλθόντος et extremi versus initio τῶν reliquit, quod Aldina et altera cod. *B* manus obtulit. Ad genitivos vero τῶν Ἀτρειδῶν τῶν κλεινῶν suppleri voluit ἑνὸς sive potius τοῦ ἑτέρου. Quod cum fieri non possit, Dindorfius et alii γένος Ἀτρειδᾶν, Schoenius σπέρμ' Ἀτρειδᾶν scripserunt, provocans hic ad Soph. Antig. 981, quod miror probatum esse ab aliis: profecto enim res prorsus alia est, illic si de Orithyia dicatur ἁ δὲ σπέρμα μὲν ἀρχαιογόνων ἄντασ' Ἐρεχθειδᾶν, hic vero si Iphigenia σπέρμ' Ἀτρειδᾶν appelletur, quasi vero Atreus non ipsius avus sed totius generis auctor fuisset. Multo rectius igitur Hermannus, qui simul huic Chori ad Iphigeniam allocutioni v. 137—142 respondere perspexit Orestis invocationem ab Iphigenia pronuntiatam v. 170—177, totum versum excidisse monuit talem fere:

χιλιοναύτα μυριοτευχοῦς
στρατιᾶς ταγοῦ τοῦ πρεσβυγενοῦς
τῶν Ἀτρειδᾶν τῶν κλεινῶν.

Unum est, quod in mutilato loco certa sententia definiri nequit, an potius unum substantivum κώπᾳ duo habuerit epitheta χιλιοναύτᾳ μυριοτευχεῖ, quod auctore Barnesio nuper Klotzius recepit. Facile enim potius tale quid sequi poterat:

μεγάλου βασιλέως τοῦ πρεσβυγενοῦς.

Contra quod Schoenius dedit χιλιοναύτα μυριοτευχοῦς, id ut ad ἐλθόντος referretur, sine dubio rejiciendum fuit, quom constans poëtae usus cum κώπᾳ juncturam postulet: cfr. Androm. 106 ὁ χιλιόναυς Ἑλλάδος ὠκὺς Ἄρης, Or. 352 de Menelao ὦ χιλιόναυν στρατὸν ὁρμήσας εἰς γῆν Ἀσίαν, Rhes. 261 de ipso Agamemnone ὃς ἐς γᾶν Τροΐαν χιλιόναυν ἤλυθ' ἔχων στρατείαν.

Iphigeniam v. 143 dipodia ἰὼ δμωαί respondendi initium facere, cum in libris ὦ δμωαί legatur cum δυσθρηνήτοις in tetrapodiam conjunctum, post Seidlerum et Hermannum omnes intellexerunt. Tum haec libri praebent:

δυσθρηνήτοις ὡς θρήνοις ἔγκειμαι
τᾶς οὐκ εὐμούσου μολπᾶς βοᾶν
ἀλύροις ἐλέγοις.

Quorum corruptela aeque aperta atque emendatio, cum innumerabilia tentari possint, incerta est. Sed quam plerique receperunt Heathii conjecturam μολπαῖσι βοᾶς, ea quidem ferri nequit et propter dativum importune genitivis interpositum et propter juncturam οὐκ εὐμούσου βοᾶς, qua quaesitum acumen tollitur in librorum scriptura τᾶς οὐκ εὐμούσου μολπᾶς non minus conspicuum quam in illo Phoen. 807 de Sphingis carmine: ἀμουσοτάταισι σὺν ᾠδαῖς. Propter easdem causas etiam andacius Schoenii conamen ἔγκειμαι ἱεῖσ' οὐκ εὔμουσον μολπαῖσι βοάν rejiciendum est, quamquam per se haud displicet participium simili in loco Hel. 188 νόμον ἱεῖσα γοερόν oblatum, quo recepto multo probabilius tentare posses ἔγκειμαι ἱεῖσ' οὐκ εὐμούσου μολπᾶς ἰαχάν, ita ut hujus vocis βοάν, quod ipsum in cod. *B* legitur, glossema fuerit. Verum alio ducit etymologica oppositorum ratio, quam cum modo in δυσθρηνήτοις θρήνοις habuerimus, eam etiam sequentibus applicatum fuisse verisimile est, ut Euripides scripsisse videatur τᾶς οὐκ εὐμούσου μούσας μολπαῖς ἀλύροις ἐλέγοις. Adjuvatur hoc cum iis, quae infra legimus v. 183, tum aliis quibusdam exemplis, ut Hel. 184 οἰκτρὸν ὅμαδον ἔκλυον ἄλυρον ἔλεγον, Phoen. 1028 ἄλυρον ἀμφὶ μοῦσαν, ibid. 784 sqq.

ὦ πολύμοχθος Ἄρης, τί ποθ' αἵματι
καὶ θανάτῳ κατέχει Βρομίου παράμουσος ἑορταῖς;
οὐκ ἐπὶ καλλιχόροις στεφάνοισι νεάνιδος ὥρας
βόστρυχον ἀμπετάσας λωτοῦ κατὰ πνεύματα μέλπει
μοῦσαν, ἐν ᾇ χάριτες χοροποιοί.

In sequentibus omnes pro οἴκτοισιν recte οἴκτοις receperunt metro postulatum, sed male nonnulli pro nominativo κατακλαιομένα ad ἔγκειμαι referendo dativum receperunt male de causa luctus intellecto αἴ μοι συμβαίνουσ' ἄται, quo membro potius κηδεῖοι οἶκτοι ut calamitates scelerum culpa contractae describuntur.

Tum v. 150

ζωᾶς, οἵαν ἰδόμαν ὄψιν ὀνείρων

simul cum metro sententia claudicat. Illi tantum succurrerunt Seidlerus atque Hermannus, quorum ille ὀνείρων deleri jussit prorsus necessarium ad somnii mentionem ignaro choro faciendam, hic οἵαν duplicavit, quod proban-

dum esset, nisi postularet aliam sibi vocem ζωᾶς genitivus, quem non posse ita jungi cum σύγγονον ἀμὸν κατακλαιομένα, id ut significet luctum de fratris morte susceptum, recte monuit Hartungus, modo ne propter hanc ipsam causam cum Elmslejo ζωᾶς delendum putasset, quo deleto, quid de fratris sorte ex somnii viso conjecerit, Iphigenia prorsus reticeret. Et propter eandem jam causam etiam rejiciendum esset, quod nuper Kvíčala p. 24 conjecit σύγγονον ἀμὸν κατακλαίομαι αἰάζουσ᾽, si quidem hoc metri gratia ferri posset. Suo hic quidem acumine gaudere sinimus Witzschelium σύγγονον ἀμὸν ζωᾶς jungentem scilicet meae vitae agnatum! Ne multa: recte sine dubie vidit Schoenius post ζωᾶς participium quale est ἀπλακόνθ᾽ excidisse, ita ut Iphigenia fratrem se lugere dicat vita privatum.

Ipsam Iphigeniae querelam v. 152—155 recte addito uno μοι Hermannus distinxit hoc modo:

ὀλόμαν, ὀλόμαν·
οὐκ εἴσ᾽ οἶκοι πατρῷοι·
οἴμοι μοι, φροῦδος γέννα·
φεῦ φεῦ τῶν Ἄργει μόχθων.

Sequente versu, quo libationi praefatur Iphigenia, cum in codicibus vitiose legatur ἰὼ δαῖμον, ὃς τὸν —, optionem habemus, utrum cum Hermanno ἰὼ ἰὼ δαίμων, ὃς τὸν — an cum Fixio deletis postremis vocabulis ἰὼ δαίμων scribamus. Posterius cum Hartungo praetulerim etiam propterea, quod in hac quidem cantici parte v. 156—169 non tam daemon fatalis invocatur quam libationis mixtura atque ratio explicatur.

Sed ei mixturae quamquam satis copiosae tamen insuper etiam aquam additam fuisse jam mira illa docet v. 162 locutio

πηγάς τ᾽ οὐρείων ἐκ μόσχων,

qua lactis notionem apte enuntiari nemo demonstraverit. Sensit hoc incommodum sed tollere nescivit Kirchhoffius conjiciendo γαίας ἐννοτίους πηγὰς οὐρείων τ᾽ ἐκ μόσχων, quod quibus prematur difficultatibus, dicere nihil attinet. Alio ducit ille Aeschyli Persarum locus, quem ab Euripide imitando expressum esse et eadem liquorum copia et similis verborum delectus docet v. 606 sqq., ubi Atossa dicit:

τοιγὰρ κέλευθον τήνδ᾽ ἄνευ τ᾽ ὀχημάτων
χλιδῆς τε τῆς πάροιθεν ἐκ δόμων πάλιν
ἔστειλα παιδὸς πατρὶ πρευμενεῖς χοὰς

φέρουσ᾽, ἅπερ νεκροῖσι μειλικτήρια·
βοός τ᾽ ἀφ᾽ ἁγνῆς λευκὸν εὔποτον γάλα,
τῆς τ᾽ ἀνθεμουργοῦ στάγμα, παμφαὲς μέλι,
λιβάσιν ὑδρηλαῖς παρθένου πηγῆς μέτα,
ἀκήρατόν τε μητρὸς ἀγρίας ἄπο
ποτὸν παλαιᾶς ἀμπέλου γάνος τόδε,

quibus oleum insuper atque florea serta adjiciuntur. Patet ex his v. 162 conflatum esse ex duobus, qui primitus hoc fere modo scripti fuerint:

πηγάς [θ᾽ ὑδάτων κρηναίων,
γάλα] τ᾽ οὐρείων ἐκ μόσχων.

Postremo v. 176 pro librorum corruptela δοκίμα Porsoni inventum δοκήμασι recte Klotzius Hermanniano δοκήματα praetulit.

Sed plurimis difficultatibus ea premuntur, quae jam v. 179 sqq. leguntur. Quorum initium, quo Chorus v. 179—185 se Iphigeniae querelis responsurum esse promittit, omnium facillime et simplicissime, itaque, ut in re perquam incerta, optime constituit Hermannus Musgravii atque Marklandi emendationibus receptis:

ἀντιψάλμους ᾠδὰς ὕμνον τ᾽
Ἀσιήταν σοι, βάρβαρον ἰαχάν,
δέσποιν᾽, ἐξαυδάσω, τὰν ἐν
θρήνοις μοῦσαν νέκυσι μελομέναν,
τὰν ἐν μολπαῖς Ἅιδας ὑμνεῖ
δίχα παιάνων.

Unum corrigendum reliquerat ἰαχὰν altero versu positum, pro quo Nauckius recte ἀχάν scripsit. Hic idem vero quod cum aliis sequente versu δεσποίνᾳ γ᾽ ἐξαυδάσω retinuit, jure mirari subit, cum et particula γέ ut toties ita hic quoque importunissime intrusa sit et herae diserta allocutio desideretur nec obscure turpem interpolationem indicet ipsa librorum scriptura, de qua hoc modo retulit Kirchhoffius: «δεσποίνα τ᾽ ἐξαυδάσω (sed litteris α τ᾽ deletis a m. sec.) *B* δέσποιν᾽ ἄγ᾽ ἐξαυδάσω *C* sec. Furiam, δεσποίνᾳ γ᾽ ἐξαυδάσω sec. Victorium et app. Parr.» Tum quod post νέκυσι in libris legitur μέλεον recte in μελομέναν mutatum esse locus, quo usi sunt, consimilis docet in Phoen. 1301 sqq. βοᾷ βαρβάρῳ ἰαχὰν στενακτὰν μελομέναν νεκροῖς δάκρυσι θρηνήσω. Schoenius quidem ex Alc. v. 453 τοίαν ἔλιπες θανοῦσα μολπὰν με-

λέων ἀοιδοῖς hic quoque *μελέων* pro *μέλεον* scripsit, sed quis hanc ferat contortam synonymorum cumulationem: *νέκυσιν μελέων τὰν ἐν μολπαῖς Ἅιδας ὑμνεῖ δίχα παιάνων* hoc sensu: «*den Trauergesang, welchen der Hades in Tönen von Liedern ohne Päanen für die Todten anstimmt.*» Hoc recte qui improbat Kvíčala p. 25 haud melius profecto *νέκυσιν μεδέων* scripsit, et verborum conjunctione non minus dura et ipsi mortuorum regi insolita cantoris provincia data, cum potius haec sit audacioris metaphorae sententia, funebrem Musam mortuis atque Orco propriam esse. Melius fecissent critici, si de verbis *ἐν μολπαῖς* amplius quaesivissent, quae quamquam intelligi possunt tamen haud injuria suspicionem Hartungo moverunt, ut ea cum antecedente *τάν* ut dittographiam priorum *τὰν ἐν θρήνοις* tollenda judicaret atque ab his ipsis uno tenore omnia usque ad *δίχα παιάνων* deduceret:

— — — — *τὰν ἐν*
θρήνοις μοῦσαν, νέκυσι μελομέναν,
Ἅιδας ὑμνεῖ δίχα παιάνων.

Ferri hoc posse quis negaverit? Sed omnino in loco versamur, qui variis modis adornari possit. Licet igitur aliam apposuisse conjecturam. Vide enim, num Euripides dederit:

τὰν ἐν μολπαῖς μούναν μοῦσαν
νέκυσι μελομέναν,
τὰν ἐν θρήνοις Ἅιδας ὕμνει
δίχα παιάνων.

Sollemnem *θρήνων* atque *παιάνων* oppositionem nemo ignorat, ut transpositio certe perquam probabilis videatur.

Sed hi versus, quomodocunque scribuntur, tamen nec qualem sententiam habeant nec a quo recitati sint, in obscuro situm est. Multo pejor est sequentium inde a v. 186 conditio, ubi non solum de singulorum verborum et scriptura et interpretatione magna est controversia, sed etiam, utrum Choro an Iphigeniae adscribendi sint, adhuc ambigitur. Libri quidem quae sequuntur omnia Iphigeniae tribuunt, sed editores inde ab Elmslejo et Hermanno v. 186–202 *οἴμοι — ἐπὶ σοὶ δαίμων* Choro reliquerunt, cui Iphigeniam inde a v. 203 *ἐξ ἀρχᾶς μοι* etc. respondentem faciunt, postquam jam Musgravius, quoniam «quod promisisset Chorus, se lamentis dominae *ἀντιψάλμους ᾠδὰς* redditurum, nuspiam praestiterit,» certe verba *οἴμοι, τῶν Ἀτρειδᾶν δόμων· ἔρρει φόως* (sic libri!) *σκήπτρων* eidem adsignavit. Contradixit his

nuper Kvíčala p. 25 sq. etiam aliis interdum locis promisso ejusmodi Chorum non stare ratus. Quod quamquam Klotzio persuasit, horum tamen locorum longe alia est ratio. Nam in Aeschyli Persis v. 898 sqq. quam promittit Chorus *κακοφάτιδα βοάν*, ea dubitari non potest quin contineri putanda sit repetito fortasse *οἰοιοῖ* lamento, quo percontationi de singulorum ducum sorte praefatur v. 916 et 928, quamquam hanc ipsam percontationem interruptorum lamentorum causam esse non minus sonticam quivis concedet quam Creontis adventum in Phoen. v. 1307, quo animadverso Chorus se ab incepta jam naenia ipse revocat disertis verbis:

ἀλλὰ γὰρ Κρέοντα λεύσσω τόνδε δεῦρο συννεφῆ
πρὸς δόμους στείχοντα, παύσω τοὺς παρεστῶτας γόους.

In Sophoclis Trachiniis vero cum Chorus v. 210 sq. verbis

ὁμοῦ δὲ παιᾶνα, παιᾶνα·
ἀνάγετ' ὦ πάρθενοι

paeanem indicavit, hunc ipsum sollemni epiphonemate *ἰώ, ἰὼ παιάν* v. 221 contineri non est quod ambigas. Longe alia est nostri loci ratio, ubi, si librorum auctoritatem sequaris, post indicatam et descriptam sex versibus cantus funebris responsionem ipsa Iphigenia v. 186—191 earum, quas supra jam v. 152—155 effudit, querelarum et verbis et sententia simillimas repetit. Hoc vero absonum esse imo hanc ipsam repetitionem a Choro necessario pronuntiari tam aperte primo ejus verbo *ἀντιψάλμους ᾠδάς* indicatur, ut ad hanc quidem rem conficiendam ne Hesychiana quidem glossa opus sit: *ἀντιψάλμους· ἀντιστρόφους. Εὐριπίδης Ἰφιγενείᾳ τῇ ἐν Ταύροις.* Cui glossae, qua ad demonstrandam totius parodi strophicam rationem olim abusi sunt, quamquam certe non hoc inest, quod illi voluerunt, potest tamen inesse indicium Chori naeniam accurate istis Iphigeniae querelis respondisse, cujus rei etiam signa habemus in iisdem verbis repetitis *οἴμοι, Ἄργει, μόχθων*, ut de *πατρῴων οἴκων* taceamus, quod Kvíčala perperam pro argumento habuit haec ab Iphigenia cantata esse, quamquam et Hermannus et Hartungus suo quisque modo hunc scrupulum exemerant, ille *τῶν σῶν* praemittendo, hic verba ut ex v. 154 desumpta delendo. Neutrum sine probabilitate, ut in tanta responsionis incertitudine, quid verum sit, discerni nequeat.

Incertior etiam est sequentis membri emendatio, quod in libris ita legitur:

τίν' ἐκ τῶν εὐόλβων Ἄργει
βασιλέων ἀρχά,

ubi quod Hermannus scripsit τίς ἔτ᾽ ἐκ importune interrogationem infert ab ejusmodi exclamationibus alienam, Badhamianum vero τίνος ἐκ, quod recepit Klotzius, me non intelligere fateor. Proxime ad litterarum ductum accedit neque a sensu abhorret, quod olim Musgravius conjectum postea rejecit, nuper Hartungus de prosodia securus pro τίν᾽ ἐκ intulit, φθίνει. Sed in eo nec praesens placet imperfecto adjunctum amatque in his ejusdem vocis repetitionem Euripides, ut, verbum si posuisset, idem quod antecedente versu posuisset, ἔρρει. Quod cum nimis a litterarum vestigiis recedat, in editione reposui οὐκέτι τῶν εὐόλβων, quod certe Euripideum esse cum alii loci evincunt, tum Andromachae v. 1222 sq.

οὐκέτ᾽ ἔστι μοι πόλις,
σκῆπτρά τ᾽ ἐρρέτω τάδε.

Postrema verba

μόχθος δ᾽ ἐκ μόχθων ᾄσσει

praeter Seidlerum nemo editorum sollicitavit, tantum de eo, utrum cum sequentibus arcte jungenda an plena distinctione ab iis separanda essent, dissenserunt. Mihi quidem, quin postrema ratio unice vera sit, prorsus indubium videtur et propter absolutum vibrantis sententiae orbem et propter scabram contortamque constructionem, quae ortura est, si illud μόχθος δ᾽ ἐκ μόχθων ᾄσσει cum dativis δινευούσαις ἵπποις et quaecunque iis adhaerent conglutinatur, postremo etiam propter accuratam antistrophici versus responsionem

φεῦ φεῦ τῶν Ἄργει μόχθων.

Nam, uti jam dixi, mihi quidem et propter ἀντιψάλμους ᾠδάς diserte nominatas et propter argumenti verborumque similitudinem perquam probabile videtur Iphigeniae querelis Choricam naeniam ad verbum olim respondisse. Sed hoc suspicari licet, restituere non licet nisi ludendo.

Venio ad sequentia, de quibus dici non potest quantae controversiae agitatae sint a criticis. Ex quibus hic quidem unus Hartungus optime viam monstravit eo, quod aliorum Euripidis locorum eundem de solis conversione atque aureo agno invento mythum tractantium diligentiorem quam ceteri rationem habuit. Ab his igitur locis, ut in lubrica via certum nobis paremus solum, nos quoque exordiamur. Quoniam autem ut alii poëtae, ita etiam Euripides easdem in diversis tragoediis fabulas diverso modo tractavit, commode accidit, quod in hac ipsa tragoedia infra v. 812 sqq. Orestes, ut se sorori fratrem esse comprobet, easdem illas communis gentis antiquitates commemorat:

ΟΡ. Ἀτρέως Θυέστου τ᾽ οἶσθα γενομένην ἔριν;
ΙΦ. ἤκουσα, χρυσῆς ἀρνὸς ἡνίκ᾽ ἦν πέρι.
ΘΡ. ταῦτ᾽ οὖν ὑφήνασ᾽ οἶσθ᾽ ἐν εὐπήνοις ὑφαῖς;
ΙΦ. ὦ φίλτατ᾽, ἐγγὺς τῶν ἐμῶν κάμπτεις φρενῶν.
ΟΡ. εἰκώ τ᾽ ἐν ἱστοῖς ἡλίου μετάστασιν;
ΙΦ. ὕφηνα καὶ τόδ᾽ εἶδος εὐμίτοις πλοκαῖς.

Totum adscripsi locum, ex quo appareret arctissime fatale fratrum de aureo agno certamen eum solis conversione conjunctum fuisse. Tractantur tum hae res, quae Euripidi propriae fuisse videntur, pluribus Orestis et Electrae locis, quos locos, quoniam non solum scholiastae sed etiam recentiores interpretes aliena quamquam Euripidea et ipsa scilicet ex Cressis sive Thyeste petita admiscuerunt, paullo accuratius excutere placet, ut, quae in nostro Chorico poëtae mens fuerit, emendaturo interpreti pateat. Initium facimus ab Orestis prologo, in quo v. 14 sq. Electra haec refert de Atreo:

ᾧ στέμματα ξήνασ᾽ ἐπέκλωσεν θεὰ
ἔριν, Θυέστῃ πόλεμον ὄντι συγγόνῳ
θέσθαι· τί τἄρρητ᾽ ἀναμετρήσασθαί με δεῖ;
ἔδαισε δ᾽ οὖν νιν τέκν᾽ ἀποκτείνας Ἀτρεύς.

Quae recte hoc modo interpretati sunt: cui stamina nens dea adsignavit certamen, ut bellum Thyesti quamvis fratri inferret, cum jam scholiastae insolita vocis στέμματα, pro qua fortasse νήματα scribendum, significatione permoti θεὰ Ἔρις scriberent locumque ita explicarent: ᾧ τὴν βασιλείαν περιποιησαμένη ἡ θεὰ Ἔρις ἐπέκλωσε πόλεμον Θυέστῃ θέσθαι, a quibus scripturam mutuatus Hartungus, volgarem verborum στέμματα ξήνασα dum retinet sententiam, Eridem nobis propinat fatalia stamina nentem, scilicet quia Euripides Parcas hoc munere fungentes ignoraverit, quas quivis ex Homero suo novit: Μοῖρα κραιαιὴ — γεινομένῳ ἐπένησε λίνῳ Ω 209, Αἶσα κατακλῶθές τε βαρεῖαι γεινομένῳ νήσαντο λίνῳ η 197! Contra quod certamen Parca Atreo et Thyesti adsignaverit, ex iis intelligere licet, quae infra v. 807 sqq. Chorus de fatalibus malis Tantalidum domum vastantibus conqueritur:

ὁ μέγας ὄλβος ἅ τ᾽ ἀρετὰ
μέγα φρονοῦσ᾽ ἀν᾽ Ἑλλάδα καὶ
παρὰ Σιμουντίοις ὀχετοῖς
πάλιν ἀνῆλθ᾽ ἐξ εὐτυχίας Ἀτρείδαις
πάλιν παλαιᾶς ἀπὸ συμφορᾶς δόμων,

ὁπότε χρυσείας ἔρις ἀρνὸς
ἤλυθε Τανταλίδαις,
οἰκτρότατα θοινάματα καὶ
σφάγια γενναίων τεκέων,
ὅθεν φόνῳ φόνος ἐξαμεί-
βων δι' αἵματος οὐ προλεί-
πει δισσοῖσιν Ἀτρείδαις.

V. 811 volgo quidem legitur πάλαι παλαιᾶς ἀπὸ συμφορᾶς δόμων, sed pro postremis restituendum esse, quod supra posui, ex uno scholiastarum post Hermannum Hartungus demonstravit, qui primus insuper πάλιν scripsit. Tum aliquid vitii subesse in v. 813 et antistrophica

θανάτου γὰρ ἀμφὶ φόβῳ

et scholiorum notationes — ἐκείνη γὰρ ἡ ἔρις ἡ περὶ τοῦ χρυσομαλλοῦ ἀρνοῦ εἰργάσατο ἐλεεινὰ βρώματα et ἥτις αὐτοῖς προὐξένισε — τῶν οἰκτροτάτων παίδων — indicare videntur, sed medicina incertissima, nec ea utrum strophicis an antistrophicis applicanda sit, certo pronuntiari potest. Nobis quidem, quomodocunque scribitur, res eodem redit: certamen illud inter fratres de aureo agno agitatum non solum nefandarum epularum sed omnium omnino mutuarum caedium in Tantalidum domo causam et initium fuisse certissime edocemur. Sed id ipsum arietis portentum unde oriundum fuerit, sequente ipsa Electra declarat cantico, quo postquam optavit ut coram Tantalo gentis auctore lamentari sibi liceret, ita pergit v. 986 sqq.

ὃς ἔτεκεν ἔτεκε γενέτορας ἐμέθεν δόμων,
οἳ κατεῖδον ἄτας,
ποτανὸν μὲν δίωγμα πώλων
τεθριπποβάμονι στόλῳ Πέλοψ ὅτε
πελάγεσι διεδίφρευσε, Μυρτίλου φόνον
δικὼν ἐς οἶδμα πόντου
— — — — — — —
ὅθεν δόμοισι τοῖς ἐμοῖς
ἦλθ' ἀρὰ πολύστονος,
λόχευμα ποιμνίοισι Μαιάδος τόκου,
τὸ χρυσόμαλλον ἀρνὸς ὁπότ'
ἐγένετο τέρας ὀλοὸν ὀλοὸν
Ἀτρέος ἱπποβώτα·

ὅθεν ἔρις τό τε πτερωτὸν
ἁλίου μετέβαλεν ἅρμα,
τὰν πρὸς ἑσπέραν κέλευθον
οὐρανοῦ προσαρμόσασα
μονόπωλον ἐς ἀῶ,
ἑπταπόρου τε δρόμημα Πελειάδος
εἰς ὁδὸν ἄλλαν Ζεὺς μεταβάλλει,
τῶνδέ τ' ἀμείβει θανάτους θανάτων
τά τ' ἐπώνυμα δεῖπνα Θυέστου
λέκτρα τε Κρήσσας Ἀερόπας δολί-
ας δολίοισι γάμοις, τὰ πανύστατα δ'
εἰς ἐμέ καὶ γενέταν ἐμὸν ἤλυθε
δόμων πολυστόνοις ἀνάγκαις.

A Mercurio igitur, cujus filius Myrtilus a Pelope olim in mare praecipitatus esset, aureus ille agnus Atrei gregibus immissus est, de quo ut de regni fatali signo cum certamen eum inter atque fratrem Thyestem ortum esset nefandis sceleribus ut adulterae Aëropae perfidia atque Thyesteorum puerorum mactatione conspicuum, Jovis numine solis currus retro cessit ab occidente ad orientem conversus nec Pleiades suum cursum tenuerunt, ad indicandam scilicet perpetuam malorum seriem tunc postremo in ipsam Electram ejusque patrem ingruentium.

Accuratius etiam haec carmine exponuntur, quod Chorus in Electra v. 699 sqq. canit. Ibi postquam aurei agni prodigium a Pane Mercurii filio gregibus immissum praeconis elogio atque totius populi choreis sacrificiisque exceptum narravit, ita pergit de Thyeste agni raptore v. 720 sqq.:

κρυφίαις γὰρ εὐναῖς
πείσας ἄλοχον φίλαν
Ἀτρέως τέρας ἐκκομίζει πρὸς
δώματα· νεόμενος δ' εἰς ἀγόρους ἀύτει
τὰν κερόεσσαν ἔ-
χειν χρυσομαλλὸν κατὰ δῶμα ποίμναν.
τότε δὴ τότε φαεννὰς
ἄστρων μετέβασ' ὁδοὺς
Ζεὺς καὶ φέγγος ἀελίου
λευκόν τε πρόσωπον ἀοῦς,

quae solis siderumque conversio quemnam effectum in plagarum temperatura habuerit, pluribus persecutus postremo v. 737 sqq. haec addit:

λέγεται, τὰν δὲ πίστιν
σμικρὰν παρ᾽ ἔμοιγ᾽ ἔχει,
στρέψαι θερμὰν ἀέλιον
χρυσωπὸν ἕδραν ἀλλάξαν-
τα δυστυχίᾳ βροτείῳ
θείας (sic!) *ἕνεκεν δίκας.*

Patet igitur etiam ex h. l. illam solis conversionem et statim post aurei agni immissionem certamenque ejus gratia exortum et divinae vindictae in mortales exercendae causa factam esse.

Consulto haec omnia transscripsi, quoniam plurimum faciunt ad eum Iphigeniae locum, a quo progressi sumus, recte et intelligendum et constituendum. Hoc igitur jam agamus. Ac primum quidem patet *δινευούσαις ἵπποις πταναῖς* equos designari non Pelopis sive Oenomao sive Myrtilo fatales, quae adeo Hermanni atque Schoenii fuit sententia, sed ipsius Solis, qui in Orphico hymno, quem recte in eam rem jam Musgravius attulit, audit

ῥόμβου ἀπειρεσίου δινεύμασιν οἶμον ἐλαύνων.

Id epitheton quomodo in Pelopis equos, quibus Myrtilum in mare praecipitaverit, quadrari possit, nemo demonstrare poterit. Una, qua de illis equis intelligatur, restat ratio ea, quam indicavit sed ipse rejecit Hermannus, ut cum Pausania VI, 20 de certamine cogitemus inter Pelopem atque Oenomaum in ipso Olympiae hippodromo instituto. Sed profecto quam vitiosam multis nominibus tum nanciscamur orationem, vide: *μόχθος δ᾽ ἐκ μόχθων ᾄσσει δινευούσαις ἵπποις πταναῖς· ἀλλάξας δ᾽ ἐξ ἕδρας* et quae sequuntur. Primum equi commemorantur tamquam omnium calamitatum fons, nescimus qui et qua ratione, quod longe aliter est in illo quem supra adscripsi Orestis loco et in consimili Sophocleo Electrae v. 504 sqq.

ὦ Πέλοπος ἁ πρόσθεν
πολύπονος ἱππεία,
ὡς ἔμολες αἰανὴ
τᾷδε γᾷ·
εὖτε γὰρ ὁ ποντισθεὶς
Μυρτίλος ἐκοιμάθη

παγχρυσέων δίφρων
δυστάνοις αἰκίαις
πρόρριζος ἐκριφθείς,
οὔ τί πω
ἔλιπεν ἐκ τοῦδ' οἴκους
πολυπάμονας αἰκία.

Deinde nota illa solis conversio adnectitur, nescimus, quo jure, quom eam nec ad Oenomai nec ad Myrtili caedes a Pelope perpetratas, sed potius ad arietis aurei Atreo et Thyesti fatalis tempora pertinuisse et ceteri loci doceant et hic ipse sequentibus verbis quamvis mutilatis haud obscure indicet. Solem vero non tantum oculorum aciem *πανδερκέα* sed ipsum radiantem currum scilicet alatis equis junctum *ἐξ ἕδρας* h. e. e consueto cursu avertisse cum haec ipsa locutio docet ex Electrae v. 740, cui concinit Herod. VII, 37 ab Hartungo allatus: *ὡρμημένῳ δέ οἱ ὁ ἥλιος ἐκλιπὼν τὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἕδρην ἀφανὴς ἦν*, pro Aldinae *ἐξέδρασ'* — nam de ipsis libris non constat! — certissime reposita, tum illi iidem loci modo adscripti. Unde nemo non videt equos supra dominoque jugoque carentes Soli aurigae ejusque non oculo sed currui adjungendos esse, quem currum facile revehemus suo splendore ornatum, si pro *ἱερὸν ὄμμ' αὐγᾶς* etiam metrum pervertente rescripserimus *ἱερᾶν ἅρμ' αὐγᾶν*. Tum sequentia *ἄλλοις δ' ἄλλα προσέβα* longe aliter, atque adhuc factum est, tractanda esse itidem ex locis supra adscriptis apparet, ut solus jam perspexit Hartungus, qui, cum ceteri omnes Seidlerum secuti mutato *ἄλλοις* in *ἄλλαις* contenti fuissent, quo posito aureus aries «belli illa teterrima causa» male tamquam aliarum calamitatum appendix designaretur, verissime *ἄλλᾳ προσέβαλεν* scripsit, expuncto *ἄλλοις*, quod haud improbabiliter pro dittographia antecedentis *ΑΛΙΟΣ* habet, nisi forte ortum est ex *ἄλλοσε*, quae aut glossa fuit aut varietas genuini *ἄλλᾳ*. Eo pejus idem criticus in postremis lapsus est, quae *ὀδύνᾳ* dativo posito ita interpretari sustinuit, ut ille ipse scilicet causae dativus a *μετέβαλε*, *ἀρνός* vero genitivus ab *ἄλλᾳ* penderet:

« *Und wandte des heiligen Strahls Blick*
Verschwindend hinweg
Aus Schmerz vom goldenen Lamm im Palast.»

Refutare haec eo minus opus est, quoniam hic quoque loci modo adscripti, quomodo probabili nonnullarum syllabarum supplemento aurei arietis adventus

cum solis conversione jungendus sit, satis aperte produnt. Ne multa, totus locus, donec meliores libri detegantur, hac facillima ratione restitui et potest et debet:

δινευούσαις
ἵπποις πταναῖς ἀλλάξας
ἐξ ἕδρας ἱερᾶν ἅρμ' αὐγᾶν
ἅλιος ἄλλᾳ προσέβαλεν, ὅτ' ἔβα
χρυσέας ἀρνὸς μελάθροις ὀδύνα,
φόνος ἐπὶ φόνῳ, ἄχεά τ' ἄχεσιν.

Postremum versum male pro spurio habet Hartungus, cum is versus prorsus quidem necessarius cum ipsius agni commemoratione malorum inde oriundorum molem statim eodem modo conjungat atque in chorico Orestis cantico factum est supra p. 13 adscripto:

ὁπότε χρυσείας ἔρις ἀρνὸς
ἤλυθε Ταντολίδαις,
οἰκτρότατα θοινάματα καὶ
σφάγια γενναίων τεκέων.

Cum iis vero, quibus modo p. 14 Electram querelas suas concludentem legimus, quam accurate consentiant quae hic sequuntur, vide:

ἔνθεν τῶν πρόσθεν δμαθέντων
Ταντολιδᾶν ἐκβαίνει ποινά γ'
εἰς οἴκους· σπεύδει δ' ἀσπούδαστ'
ἐπὶ σοι δαίμων.

Inde igitur, h. e. ex ista scelerum calamitatumque serie, Tantalidum olim peremptorum vindex poena domum invadit, quibus verbis ipsam, in qua sola totus hic locus versatur, Orestis mortem indicari cum apertum sit, ut in altero loco Electra patrem memorat, mirum profecto est, quod nec ille aeque diserte memoratur atque in altero loco ab Electra pater, et statim, ut quidem volunt, Chorus ad Iphigeniam convertitur verbis ejusmodi, quae huic quidem haud satis, optime vero Oresti convenire immatura nece abrepto recte demonstravit Kvíčala p. 27. Jam si meminerimus in libris omnia inde a v. 186 Iphigeniae, non Choro tribui, illius personam non post XVI. demum sed jam post VI. versus ante δινεύουσαις reducendam esse eo certius pronuntiabimus, quoniam Choro quidem, quem querela v. 186—191 profusa promisso suo satisfecisse supra vidimus, quoni

nec ex Argivis solummodo compositus sit mulieribus et famularum non amicarum munere fungatur, multo minus conveniat scelerum poenarumque in Tantalidum domo vices et accurate scire et aperte memorare, quam ipsi Iphigeniae haec omnia postremo primum ad Orestis mortem tum ad suam sortem referenti eodem plane modo, quo eadem supra Electram vidimus cum suis atque paternis casibus jungentem.

Quod si verum est, in *ποίνα γ'*, quod Badhamus in *ποίναμ'* mutabat, importuna particula in copulam mutanda eademque haec post *σπεύδει* pro adversativa conjunctione inferenda erit, ut extrema addito ipsius fratris nomine ita scripserit Euripides:

ἔνθεν τῶν πρόσθεν δμαθέντων
Ταντα λιδᾶν ἐκβαίνει ποίνα τ'
εἰς οἴκους, σπεύδει τ' ἀσπούδαστ',
ἐπὶ σοὶ δαίμων [, φίλ' Ὀρέστα].

Nunc demum Iphigenia pluribus demonstravit, quod v. 147 sq.

ἒ ἒ ἐν κηδείοις οἴκτοις,
αἵ μοι συμβαίνουσ' ἄται

eam breviter indicasse supra p. 6 vidimus!

Respirare nobis videmur, cum ex hisce tenebris in postremam hujus cantici partem emergimus. Quae quamquam et ipsa locos controversos haud paucos continet, hi tamen nec nimia sensus certe obscuritate laborant et partim saltem ab interpretibus expediti sunt. Ita statim initio quin v. 206 pro librorum scriptura *λοχείαν* recte Hermannus *λόχιαι* scripserit a Schoenio et Nauckio receptum, dubitari nequit; recte etiam v. 208

ἁ μναστευθεῖσ' ἐξ Ἑλλάνων

alieno loco positum et animadvertit et suo loco post v. 220

ἄγαμος, ἄτεκνος, ἄπολις, ἄφιλος

reddidit Scaliger, cui adstipulati sunt plerique nec debebat obloqui Klotzius, qui cum versum tradita in sede relictum cum sequentibus junxit et ad Clytaemnestram retulit a multis Graecis in connubium expetitam, non cogitavit hoc quidem nec inesse posse in verbis *ἁ μναστευθεῖσ' ἐξ Ἑλλάνων* et, si posset inesse, Clytaemnestrae ut *πολυμνήστης βασιλείας* — si quidem umquam fuit, quod Klotzius ex Orestis v. 20 sq. conclusit, non certa fabula demonstravit — mentionem ab h. l. ad Iphigeniam omnia referente omnino alienam esse et perquam importune vero relativi membri initio

ἂν πρωτόγονον θάλος ἐν θαλάμοις
Λήδας ἁ τλάμων κούρα

praetrudi, qua scilicet amplissima subjecti notatione media quasi dividitur «fortissima Tyndaridarum!» Sed id ipsum quomodo de Iphigenia dicatur, monendum est Hartungi gratia, qui post eum, de quo agimus, versum excidisse alterum suspicatus est, quo diceretur Iphigenia a primis omnium Graecorum heroibus in connubium expetita. Multum ille fallitur: hoc enim nec alibi usquam traditur et ab ipsa hic Iphigenia diserte negatur, dum se appellat

νύμφαν, οἴμοι, δύσνυμφον
τῷ τᾶς Νηρέως κούρας.

Potius huic se quasi totius exercitus auctoritate et voluntate uxorem expetitam esse dicit, quod quo jure faciat, ex Iphig. Aulid. v. 98 sqq. intelligere licet, ubi ipse Agamemnon refert:

— — — κἀν δέλτου πτυχαῖς
γράψας ἔπεμψα πρὸς δάμαρτα τὴν ἐμὴν
πέμπειν Ἀχιλλεῖ θυγατέρ' ὡς γαμουμένην,
τό τ' ἀξίωμα τἀνδρὸς ἐκγαυρούμενος,
συμπλεῖν τ' Ἀχαιοῖς οὕνεκ' οὐ θέλοι λέγων,
εἰ μὴ παρ' ἡμῶν εἶσιν εἰς Φθίαν λέχος·
πειθὼ γὰρ εἶχον τήνδε πρὸς δάμαρτ' ἐμήν,
ψευδῆ συνάψας ἀμφὶ παρθένου γάμον.

Ita si ille versus intelligitur, jam majore etiam alterum, qui antecedit, veritate ei oppositum esse patet:

ἄγαμος ἄτεκνος ἄπολις ἄφιλος.

Recte etiam in sequentibus v. 215 Cantero auctore Schoenius Nauckius Hartungus ἐπιβᾶσαν scripserunt pro librorum scriptura ἐπέβασαν, quam retinuisse Hermannum et Klotzium — illum quidem εὖτ' ante, hunc vero δ' post εὐκταίαν addentem — paullulum mireris, cum et activus ille aoristi primi usus a tragicorum consuetudine abhorreat et miram eo nanciscamur de dolosis paranymphiis notationem, quasi ii curru advectam sponsam Aulidis harenae imposuerint, quemadmodum Ulixes in Homerico, quem Klotzius adduxit, loco η 223 ad Phaeaces conversus precatur:

ὥς κ' ἐμὲ τὸν δύστηνον ἐμῆς ἐπιβήσετε πάτρης.

Ceterum Hermannum maxime id movisse videtur, quod sane in v. 205 syllaba desideratur, quae cum varie suppleri possit, mihi quidem maxime probabile videtur Euripidem scripsisse:

καὶ θῦμ' οὐκ εὐγάθητον
ἔτεκεν ἔτρεφεν εὐκταῖον, τὰν
ἱππείοις ἐν δίφροισιν
ψαμάθων Αὐλίδος ἐπιβᾶσαν
νύμφαν, οἴμοι, δύσνυμφον
τῷ τᾶς Νηρῆδος κούρῳ.

Ita enim ultima scribenda censeo, cum in libris *νύμφαιον* et *Νηρέως κούρας* legatur. Et illud quidem jam Scaliger correxerat, cum Musgravius *νυμφεῖόν γ'* conjiceret, quod a quibusdam etiam ab Hermanno adoptatum video, perperam: nam nec particula placere potest et, num *νυμφεῖον* singulari numero de ipsa sponsa dictum fuerit, magnopere dubito. Alia enim in ejusmodi vocibus pluralis est ratio, ut in Soph. Ant. 568 *κτενεῖς νυμφεῖα*, in Eurip. Troad. 252 *σκότια νυμφευτήρια* et Andr. 1273 *γενναῖα συγκοιμήματα.*

Postrema vero propterea mutavi, quod saepissime quidem omissum patris matrisve nomen, numquam tamen omissum vidi ibi, ubi qui ex ea ellipsi pendet genitivus inutiliter circumlocutione continetur. Ita h. l. nec in *τῷ τᾶς Νηρῆδος* offenderem nec in *τῷ τᾶς Νηρέως κούρας κούρῳ.* Quod ipsum si quis nostro loco inserere voluerit, recte jam monuit Hermannus, si praecedens versus admisso *νύμφαν* catalecticus sit, hunc quoque eo metro esse debere. Sed eadem de causa a nobis admitti nequit, quod Hermannus recepto *νυμφεῖόν γ'* admittere poterat,

τῷ τᾶς Νηρέως κούρας, αἰαῖ,

hic quidem adnexa particula, quae in libris sequenti versui praemittitur, sed optime profecto cum Seidlero inter praeteritae atque praesentis vitae descriptionem a metro separata interponitur. Nostrae conjecturae etiam ceteri Euripidis loci, in quibus Achilles a matre denominatur, conveniunt ut *Νηρῆδος παῖς* infra v. 537, Iph. Aul. 819, 836 — *γένος* in Iphig. Aul. 626, et — *τέκνον* ibid. 896. Nec aliter Theonoa in Hel. v. 318 *τῆς ποντίας Νηρῆδος* et ibid. 1646 *θεᾶς Νηρῆδος ἔκγονος κόρη* appellatur. Eo facilius autem *Νηρῆδος κούρῳ* intrusa prioris vocis glossa *Νηρέως κούρας* exturbari poterat, quoniam et sollemnis haec est omnium Nereidum et haud rara ipsius Thetidis denominatio: vid. Eurip. Androm. 1224. Iph. Aul. 701.

Sed insuper quaedam emendanda restant, de quibus jam dicendum. Ac primum quidem v. 208 ab Euripide hoc modo scriptum arbitror

Μοῖραί μ ο ι συντείνουσι θεαί,

quo pronomine et metri scabrities abstergitur et relativum, quod sequitur, membrum commodius introducitur.

Tum v. 219 recte offendit Hartungus in voce *δυσχόρτους* nec alibi obvia et miro modo cum *οἴκους* conjuncta. Seidlerus, «*οἴκους δυσχόρτους*», inquit, «interpretor steriles, omnis amoenitatis expertes.» Hoc si fieri posset, ne aedes quidem, sed tantum campi ita dicerentur, verum nec fieri potest: *δύσχορτος*, si ex usu Euripideo explicatur, quo *χόρτος* equorum pabulum denotat Alc. 495 et Rhes. 771 et in Cycl. 507 a Polyphemo comica translatione — *χόρτος εὔφρων* — ad suum cibum transfertur, nihil aliud significare potest nisi: pabuli inopia aut mala conditione laborans, sin Homerico exemplo *Λ* 774 et *Ω* 640 *αὐλῆς ἐν χόρτῳ* vel *χόρτοισι*, quod secutus Euripides supra v. 134 *χόρτων εὐδένδρων* de arbustis dixit septo cinctis, intelligitur, aedes significat malo septo sive stabulo instructas. Sive hac sive illa ratione interpretamur, vaccae tum non virginis nomine et sensu conqueri sacerdotem rustice sed haud injuria monuit Hartungus. Ipse quod scripsit *δυσχαρίτους*, et a forma aliquid offensionis habet nec quod sententiam attinet dubitatione caret. Propius accederet probumque sensum praeberet *δυσχάρτους*, quamquam nec hoc alibi invenitur. Ne multa: Euripides hic quoque consuetum *συγχόρτους* scripsit, quod Aeschylus Suppl. 6 *χθόνα σύγχορτον Συρίᾳ* dativo, Euripides Herc. fur. 371 *σύγχορτοί θ' Ὁμόλας ἔναυλοι* et Androm. 16 sq. *Φθίας δὲ τῆσδε καὶ πόλεως Φαρσαλίας σύγχορτα πεδία ναίω* genitivo junxit.

Frustra denique defendere et explicare studuerunt haec v. 224 sqq.

αἱμόρραντον δυσφόρμιγγα
ξείνων αἱμάσσουσ' ἄταν βωμούς,

ubi aliquid peccatum esse jam metrum ostendit una duabusve syllabis oneratum. Quo minus enim cum libris, quos Hermannus aliique secuti sunt, *βωμούς* ad sequentia trahamus, trium qui sequuntur versuum absoluta cum metro sententia

οἰκτράν τ' αἰαζόντων αὐδὰν
οἰκτρόν τ' ἐκβαλλόντων δάκρυον·
καὶ νῦν κείνων μέν μοι λάθα,

tam aperte clamat, ut de horum quidem mutanda distinctione hodie neminem amplius cogitaturum arbitrer. Nec minorem dubitationem illa verbi *αἱμάσσειν* cum duplici accusativo *ξείνων ἄταν* et *βωμούς* conjunctio facit, ad quam firmandam quae allata sunt exempla quantopere differant, non latuit Seidlerum caute haec adnotantem: «nostri loci difficultatem auget minus usitatus verborum ordo. Praecedere enim debebat *βωμούς*, postponi *ἄταν*.» Scilicet cum suis epithetis! Unum adscribere sufficit in re aperta locum simillimum ex Oreste v. 960 sqq.

κατάρχομαι στεναγμόν, ὦ Πελασγία,
τιθεῖσα λευκὸν ὄνυχα διὰ παρηίδων,
αἱματηρὸν ἄταν.

Itaque suo profecto jure Hartungus *βωμούς* delevit scilicet a quodam interpolatore profectum, qui insolitum illud sed aliis locis ut Phoen. 1299 *πέσεα δάι' — αἱμάξετον*, Ion. 168 sq. *αἱμάξεις τὰς καλλιφθόγγους ᾠδάς*, El. 573 sq. *οὐλὴν — ᾑμάχθη* satis defensum *αἱμάσσουσ' ἄταν* repositis simul dativis hoc modo emendare studuerit: *δυσφόρμιγγι ξείνων αἱμάσσουσ' ἄτᾳ βωμούς.*

Et accedunt alia, quamquam a nemine dum animadversa. Ac primum quidem, qui non solum tragicorum sed omnium poëtarum constantem usum bene noverit, non poterit non in vitiosa ejusdem etymi repetitione — *αἱμόρραντον αἱμάσσουσ' ἄταν* — offendere, pro qua poëta *αἱμόρραντον φοινίσσουσ' ἄταν* certissime scripsisset, quam repetitionem minime mitiges redeundo ad librorum scripturam *αἱμορράντων*, quam cum accusativo commutandam esse jam Canterus olim intellexit. Et nimium profecto hic est profusi sanguinis, ut fere in lepido illo insulsi cujusdam antiquarum tragoediarum simii cantico, quo homo ignavus sic a sanguinario socio increpatur:

«So vergossest du nie Blut Blut Blut Blut,
Und säbeltest nur
Der Gefallenen stumme Gebeine!»

Verum Iphigenia sua manu sanguinem ipsa numquam profudit sed mactandos tantum sacra aqua adspersa initiari solet, quod ipsum, scilicet ne sanctissima virgo teterrimo sacrificio maculata introducatur, pluribus locis disertisque verbis inculcatur, ut statim initio v. 40

κατάρχομαι μέν, σφάγια δ' ἄλλοισιν μέλει.

v. 53 sq. *κἀγὼ τέχνην τήνδ' ἣν ἔχω ξενοκτόνον*
τιμῶσ' ὑδραίνειν αὐτὸν ὡς θανούμενον.

Et cfr. 244 sq. 617—624. Eo minus igitur de se *αἱμάσσουσ' ἄταν* hic quoque dicere potuit, sed aliud potius ponere debuit verbum humectandi vel irrigandi notionem continens, quod ipsum *ὑδραίνουσ'* fuisse aliquis ex loco modo allato haud inepte conjiceret, nisi et additi vocabuli *βωμούς* ratio habenda esset et probabilius etiam foret verbum id fuisse ejusmodi, quod facile ab inepto glossatore per *αἱμάσσουσ'* explicari potuerit. Quae cum ita sint, mihi quidem Euripides scripsisse videtur:

ξείνων τέγγουσ' ἄταν βωμοῖς.

Postremo in v. 222 sqq.

τὸν δ' Ἄργει δμαθέντα κλαίω
σύγγονον, ὃν ἔλιπον ἐπιμαστίδιον
ἔτι βρέφος ἔτι νέον ἔτι θάλος

aliquid turbatum esse jam metrum clare indicat, cui nemo addita post *ἐπιμαστίδιον* particula *γέ* satis prospectum esse Schoenio crediderit. Nec quisquam Rossbachio Westphalioque fidem habebit, qui neglecto *σύγγονον* hunc incredibilem nobis l. c. p. 124 propinaverunt tetrametrum trochaicum:

ὃν ἔλιπον ἐπιμαστίδιον ἔ | τι βρέφος, ἔτι νέον, ἔτι θάλος
⏑́⏑ ⏑ ⏑⏑ ⏑ — ⏑ ⏑⏑⏑ ⏑ ⏑́⏑ ⏑ ⏑⏑ ⏑ ⏑⏑ ⏑ ⏑⏑.

Accedit, quod jam Seidlerus animadvertit probante Hermanno *νέον* a *θάλος* non disjungendum esse, quoniam nec hoc solum per se puerum infantem denotare potest et illud post *βρέφος*, quod multo significantius est, illatum mirifice languet. Recte etiam iidem ex consimili loco v. 819

τότε σε τότ' ἔτι βρέφος ἔλιπον ἀγκάλαι-
σι νεαρὸν τροφοῦ, νεαρὸν ἐν δόμοις,

qui, quomodocunque scribitur, initio particulas *τότε* et *ἔτι* conjunctas certissime habuit, hic quoque priorem inferendam esse viderunt. Sed cetera quomodo adornanda sint, in diversorum remediorum multitudine difficile dictu est. Et Seidleri quidem ratio

τότ' ἔτι βρέφος, ἔτι νέον ἔτι θάλος ἐν
χερσὶν ματρὸς πρὸς στέρνοισίν τ',

quibus prematur incommodis, optime explicuit Hermannus, qui quod ipse scripsit

κλαίω σύγγονον, ὃν ἔλιπον ἔτι βρέφος
ἐπιμαστίδιον τότε, νέον ἔτι θάλος,

jam propter pravam antecedentium versuum distinctionem, de qua modo diximus, ferri nequit. Aut βρέφος pro glossemate vocis ἐπιμαστίδιος habendum est, quom etiam Aeschylus in Sept. v. 331 βλαχαὶ δ' αἱματόεσσαι τῶν ἐπιμαστιδίων hanc vocem substantivi vice usurpaverit, ut scribendum sit:

σύγγονον, ὃν ἔλιπον
ἐπιμαστίδιον τότε, νέον ἔτι θάλος,

aut e contrario plura etiam olim hic posita fuerunt, quod cum loco in Orestis illa pristina conditione luxurianti magis convenire videatur, supplementorum tamen licentia indubitatam excludit emendationem. Ita haud inepte aliquis conjecèrit Euripidem scripsisse:

σύγγονον, ὃν ἔλιπον ἐπιμαστίδιον
τότε βρέφος ἔτι, τότε νεόγονον ἔτι θάλος.

Sed collato v. 149 ut facillimum atque omni offensione vacuum restituendum duxi:

σύγγονον ἀμόν, τὸν ἔλιπον ἔτι βρέφος
ἐπιμαστίδιον τότε, νέον ἔτι θάλος.

INDEX LECTIONUM

IN

LITERARUM UNIVERSITATE TURICENSI

INDE

A DIE XIV. MENSIS OCTOBRIS MDCCCLXI

USQUE

AD DIEM XVII. MENSIS MARTII MDCCCLXII

HABENDARUM.

INEST

EMENDATIONUM IN EURIPIDIS IPHIGENIAM TAURICAM

PARS IV.

TURICI,

EX OFFICINA ZÜRCHERI ET FURRERI

1861.

Vitiorum, quibus scatet primum stasimum v. 392—455, majorem partem jam priorum editorum sustulit industria: eorum quae aut leviora sunt aut ita certa, ut ab omnibus deinceps recepta sint, denuo examinare nihil attinet, de his vero, quae aut dubitandi materiam praebent aut a me demum remota sunt, paucis dicendum videtur.

Et initio quidem cum Hermanno scribendum fuit

κυάνεαι, κυάνεαι σύνοδοι θαλάσσας,
ἵν' οἶστρος ὁ ποτώμενος Ἀργόθεν
ἄξενον ἐπ' οἶδμα διεπέρασεν Ἰοῦς,

ubi cum in *B* mutilato metro tantum διεπέρασεν extaret, defectum vario modo explere studuerunt. Quorum chorum *C* et Aldina ducunt exhibendo διεπέρασέν ποτε, quod vitiosum et ipsum cum ex aperta correctione profectum sit, nihil inde auctoritatis trahunt conjecturae litteris ejus additamenti accommodatae, quales fecerunt Schoenius διεπέρασε πόντου et Bergkius διεπέρασε πόρτιν scribendo, sed alia circumspicienda sunt indicia, ex quibus quid ipse poëta dederit perspiciatur. Quorum primum eo continetur, quod Ionem aut nominari aut diserte innui necesse erat, quoniam οἶστρος ὁ ποτώμενος Ἀργόθεν sive proprio sive translato sensu intellegendus ad eam rem non sufficiebat. Rejiciendum igitur eam ob causam Schoenianum πόντου otiosum insuper propter antecedens θαλάσσας. Alia causa Bergkiano πόρτιν obstat, constans apud Euripidem verbi διαπερᾶν usus, quo illi per accusativum semper res ipsa, quae trajiciatur, additur, sive regio est, quam quis transeat aut permeet, ut infra v. 1392 στόμια, Troad. 1151 Σκαμανδρίους ῥοάς, Suppl. 117 Ἑλλάδα, sive vita ipsa, quam quis transigat, ut Herc. fur. 504 coll. ib. 830 μόχθους, sive corpus, quod telo transverberetur, ut Phoen. 1394 κνήμην τε διεπέρασεν Ἀργεῖον δόρυ, ubi male recentiores ex *A* κνήμης ediderunt. Sin vero διαπερᾶν ex prosaicorum consuetudine activo sensu cum accusativo personae jungeretur, quae alterius opera ex alio in alium locum transferretur, poterat id quidem de portitore dici Ionem «super alta celeri rate maria» trajiciente, nec vero de oestro stimulis eam incitante, ut ipsa fretum transnaret. Ita una restat certissima Erfurdtii emendatio διεπέρασεν Ἰοῦς jam a

Seidlero Hermanno Dindorfio Hartungo recepta, quam a Kirchhoffio in Ἰώ detortam esse mireris.

Deinde v. 399 insolentiorem formam δονακόχλοα, quam Musgravius ex Nicandro Ther. 676 ἔγχλοα φλοιόν et 885 ἔγχλοα ῥίζαν adstruxit, cum Elmslejo in consuetam δονακόχλοον eo confidentius mutandam esse, quoniam eandem accurata antistrophae responsio reddi sibi postulet, recte jam observavit Hartungus. Nec hoc nec, quod deinde eundem Elmslejum aliosque secutus ἔνθα κούρᾳ | Δίᾳ τέγγει | βωμοὺς καὶ περικίονας | ναοὺς αἷμα βρότειον scripsi, quemquam improbaturum arbitror.

Primae antistrophae initium volgo sic editur:

ἢ ῥοθίοις εἰλατίναις δικρότοισι κώπαις
ἔπλευσαν ἐπὶ πόντια κύματα
νάιον ὄχημα λινοπόροισιν αὔραις,

levioribus mendis abstersis, cum in libris ἦ — εἰλατίνοις — λινοπόροις legatur. Sed de gravioribus adhuc sub judice lis est. Ac primum quidem jure jam priores editores in illo ἔπλευσαν νάιον ὄχημα offenderunt, quod frustra defendere studuerunt detorquendo aut verbi ἔπλευσαν aut nominis ὄχημα notionem. Et illam sane rationem, qua Reiskius olim ἔπλευσαν pro πλεῖν ἐποίησαν accepit hoc sensu «in cursum navalem adegerunt», nemo probavit, Hermanni vero opinionem ὄχημα vectionem significare putantis integram repetiit Schoenius, verborum ambagibus paullulum immutatam retinuit Klotzius ὄχημα νάιον non quidem «plane vectionem denotare», sed «vi ac potestate ita accedere ad nomen vecturae, ut fere ipsam navigandi actionem denotare videatur» miro quodam acumine demonstrans, cui intellegendo imparem me esse ingenue fateor. Recte igitur has machinas sprevit Kvíčala p. 38 sq., qui tamen meliora ipse afferre non potuit: quis enim cum eo νάιον ὄχημα aut pro appositione habeat subjecti verbo ἔπλευσαν inclusi aut ad ipsum subjecti gradum efferat scribendo ἔπλευσεν vel adeo ἔπλευσ' ἄρ', ad quod subjectum pluralis αὔξοντες ut appositio pertineat? Quale hoc loco verbum desideretur, perspexit Guilielmus Dindorfius, qui πόρευσαν scribendum esse censuit, quod quamquam et ipse olim mihi adnotavi, nunc tamen non magis placet, quam quod Rauchensteinius p. VIII. proponere videtur ἔστειλαν. Contra ab omni parte commendari videbatur ejusdem ἔπεμψαν, quod idem postea invenit privatimque mecum communicavit. Itaque recepi.

Restat in hoc membro adjectivum λινοπόροις, quod de ventis vela transeuntibus vel intrantibus itaque promoventibus intellegere solent, nova profecto miraque ratione. Nec ad defendendum aut explicandum illud adjectivum quidquam valere quas citant locutiones πλάτας ναυσιπόρους Iphig. Aul. 172 et ναυπόρῳ ἄγειν πλάτῃ Troad. 877 cuivis patet. Itaque cum emendatio circumspicienda sit, primum in disceptationem venit Musgravianum λινοφόροις, quod tamen et exemplo caret nec satis apte formatum est. Nihil contra offensionis habet quod Rauchensteinius invenit λινοτόνοις, quamquam et ipsum ἅπαξ λεγόμενον est. Unum tamen restat, de quo amplius dicendum sit. Metro tantum respecto cum fere λινοπόροισιν αὔραις edidissent, Marklandus primus copulam deesse conjungendam cum κώπαις suspicatus est, quem post editorem Cantabrigiensem secutus Rauchensteinius λινοτόνοισί τ' αὔραις scripsit. Mihi vero ventorum mentio non tam conjungenda cum remis, quam ab iis distinguenda esse videtur, ut hic quoque eandem praepositionem, quam infra v. 418 recte ex *C* receperunt αὔραις ἐν Νοτίαις, ab Euripide profectam arbitrer. Itaque λινοτόνοις ἐν αὔραις scripsi.

In sequentibus

φίλα γὰρ ἐλπὶς ἐγένετ' ἐπὶ πήμασι βροτῶν
ἄπληστος ἀνθρώποις

intolerabile esse βροτῶν Musgravius et Hartungus intellexerunt ceteris silentibus. Sed illorum remedia malo vix meliora: Musgravius βιότων legendum dicit, Hartungus vero deleto βροτῶν adeo ἐλπὶς ἐξάγουσ' ἐπὶ πήμασιν scripsit, ubi — ut cetera taceam — verbum finitum aegre desideratur. Latere in eo genitivo notionem apte cum ἄπληστος conjungendam vix dubium videtur, nec aliud ejus notionis vocabulum inveniri posse quam πόρων arbitror, quod, quamquam fere pedestris orationis esse solet, tamen ut hujuscemodi alia ab Euripidis usu non alienum fuisse docet illud Suppl. 977 χρημάτων δ' εἰσὶν πόροι, hic vero absolute poni post φιλόπλουτον ἅμιλλαν nemo, opinor, mirabitur.

Ad alteram stropham transeo. Ubi cum, quae v. 427 sqq. in *B* legitur scriptura, non congruat cum antistrophicis

ὅπου πεντήκοντα κορᾶν	ἑλιχθεῖσα λαιμοτόμῳ
Νηρηίδων χοροὶ	δεσποίνας χερὶ θάνῃ
μέλπουσιν ἐγκυκλίοις	ποινὰς δοῦσ' ἀντιπάλους,

jam dudum Hermannus verum invenerat post Νηρῄδων (sic!) inserendo ποσί,

quod quam egregie etiam a sensu antistrophico χερί respondeat, neminem latet. Recentiores tamen recepto ex *C* τῶν ante Νηρηίδων metri vitium obiter obtegere, deinde autem ἐγκυκλίοις aut cum Heathio in ἐγκύκλιοι mutare aut pejus etiam recepto ex Aldina — nam de *C* dubitatur — καὶ ante πλησιστίοισι πνοαῖς cum his ipsis vocabulis conjungere maluerunt.

Sequentibus cum secundus ventus memoretur, quo juvante Graeca navis periculosum a Bosporo ad Tauricam usque iter confecerit, is ventus utrum Notus fuerit an Zephyrus, quodammodo dubitari eo minus potest, quoniam neuter eorum fuit sed potius is, qui mediam inter utrumque regionem tenet, quem ventum Africum dixere Latini. Id ipsum igitur ut debuit ita potuit indicari scribendo αὔραις ἐν Νοτίαις καὶ πνεύμασι Ζεφύρου.

In altera antistropha magnopere offendit quod legitur v. 444 sqq.

— — ἵν' ἀμφὶ χαίταν
δρόσον αἱματηρὰν
ἑλιχθεῖσα λαιμοτόμῳ
δεσποίνας χερὶ θάνῃ.

Cum priores editores in Marklandi interpretatione acquievissent, qui participium ἑλιχθεῖσα (pro quo εἱλιχθεῖσα habet *B*) «circumspersa» vertit, — ut etiam Schoenius hac nota adscripta: «ἑλιχθ. *vom Weihwasser umwunden, d. h. rings besprengt;*» — laudandi sunt Kirchhoffius et Nauckius, quorum ille «vocem corruptam» esse pronuntiavit, hic notionem conspergendi requiri recte monuit. Kvíčala tamen, ut fere solet, hic quoque p. 39 inauditae significationis tutelam suscepit his verbis: «*εἱλίσσεσθαι bedeutet auch zuweilen «umgeben, umringt werden», so* Orest. 350 f. *κύκλῳ γὰρ εἱλιχθεῖσαν ἀθλίοις κακοῖς οὐπώποτ' ἄλλην μᾶλλον εἶδον ἑστίαν. Es bedeutet an unserer Stelle nicht «bespritzt», sondern «rings herum mit einem Wasserstrahl (χοή) begossen»; das auf das Opfer ausgegossene Wasser bildete eine Kreislinie und darum ist εἱλιχθεῖσα gerade sehr bezeichnend.*» Haec quam temere proposita sint, vide. Verbum ἑλίσσειν enim ut in solo illo Orestis loco solitam suam abjecerit significationem tantum abest ut translatum habeat eundem sensum, quo proprio ut alibi ita in Herc. fur. v. 926 sq. ἐν κύκλῳ δ' ἤδη κανοῦν | εἵλικτο βωμοῦ dictum est: domus intellegitur malorum tempestate vehementissime agitata et quasi in orbem jactata. Deinde etiamsi circumdandi sive circumveniendi notionem accipere illud verbum potuisset ita, ut κύκλῳ εἱλιχθεῖσα κακοῖς ἑστία diceretur de domo undequaque malis cincta, inde

tamen minime efficeretur, ut recte diceretur *ἀμφὶ χαίταν δρόσον αἱματηρὰν ἑλιχθεῖσα* Helena ipsa, cujus scilicet circa comam in orbem circumfusa esset aqua lustralis! Et, ut a verbo ad rem transeamus, haec ipsa res, qualem luculenter nobis descripsit Kvíčala, tam portentosa est, ut, ejus perficiendae si auctor ille periculum fecisset, intellexisset haud dubie ipse rem, quae fieri nequeat, verbis, quae eam significare nequeant, designari falso sese putasse. Suo jure igitur Rauchensteinius Nauckii desiderium amplexus p. IX *εὖ ῥανθεῖσα* conjecit, quamquam cum Euripidis manum non restituisse vel adverbium *εὖ* arguit, quod vir amicissimus acutius quam verius ita explicare studuit, ut eo doceri moneat «animos feminarum exacerbatos ultionisque sitientes cupere, ut Helena aqua funesta p r o b e conspergatur.» Nec alia conspergendi aut irrigandi verba ullis hic machinis inferri possunt, nisi unum illud, quod proprium est de hac re, *ἁ γ ν ι σ θ ε ῖ σ α*. Id igitur quin scripserit Euripides, dubitari plane non potest: vid. infra v. 704 sq.

ἄγγελλε δ', ὡς ὄλωλ' ὑπ' Ἀργείας τινὸς
γυναικὸς ἀμφὶ βωμὸν ἁ γ ν ι σ θ ε ὶ ς φόνῳ.

Et cfr. Alc. 74. sqq. ubi Thanatus dicit:

στείχω δ' ἐπ' αὐτήν, ὡς κατάρξωμαι ξίφει·
ἱερὸς γὰρ οὗτος τῶν κατὰ χθονὸς θεῶν,
ὅτου τόδ' ἔγχος κρατὸς ἁ γ ν ί σ ῃ τρίχα.

Similiter de sacra facturis dicitur El. 793 sq.

— — — *ἡ γ ν ί σ μ ε θ α*
λουτροῖσι καθαροῖς ποταμίων ῥείθρων ἄπο.

Utrum vero *ἀμφὶ χ α ί τ α ν*, quod et Aldina habet et *C* habere putatur, an *ἀμφὶ χαίτᾳ* secundum *B*, qui *ἀμφὶ χαίτα* praebet, scribendum sit, certo definiri nequit: equidem propter v. 622 *χαίτην ἀμφὶ σὴν χερνίψομαι* accusativum praetuli.

Venimus jam ad difficillimam hujus carminis clausulam, quae v. 452 sqq. in *B* sic legitur: *γὰρ ὀνείρασι συμβαίην δόμοις πόλει τε πατρῴᾳ τερπνῶν ὕμνων ἀπόλαυσιν κοινὰν χάριν ὄλβα.* Ex his unum incertum est num legatur in codice *δόμοις*, quod sane habet *C*, sed illato propter metrum *οἴκοις* expulit Musurus. Deinde pro ultima voce *C ὄλβῳ* habet, qui an cum Aldina et initio *κ α ὶ* ante *γάρ* addat et deinde *ἀ π ο λ α ύ ε ι ν* habeat pro *ἀπόλαυσιν*, rursus nescitur! Quamquam quid praebeat, non multum refert in tot tantisque difficultatibus. Quarum prima cum posita esset in «verbis nec sen-

tentiae nec metro aptis» ὀνείρασι συμβαίην, quae frustra conatus est defendere Seidlerus cum aliis, qui prorsus alieni sunt, locis tum Aristophaneo illo Ran. 807

οὔτε γὰρ Ἀθηναίοισι συνέβαιν' Αἰσχύλος,

Hermannus Euripidem scripsisse pronuntiavit καὶ γὰρ ὀνείροις ἐπιβαίην, quo chorum optantem fecerit, ut vel in somnis sibi videretur pedem ponere in patria. Eandem sententiam intulit Hartungus legendo καὶ γὰρ ὀνείροισί μοι εἴη 'ν δόμοις. Fortunatos profecto mortales, qui nunquam, Ovidianum illud —

«nescio, qua natale solum dulcedine cunctos
ducit et immemores non sinit esse sui»

— quam vim habeat in exsulum animis, ipsi experti sunt! Scirent alioquin iis, qui sive caeca fatorum iniquitate sive maligno inimicorum odio per longam annorum seriem erepti sint Γῇ μητρί, φιλτάτῃ τροφῷ, non necesse esse optare somnia vano dulcis imaginis blandimento in patriam ipsos reducentia, quippe quae optato frequentius iis superveniant acriores desiderii stimulos expergefactis relictura. Hermanno vero fausta haec ignoratio majori etiam fraudi fuit: ad somnia enim chori vota spectare cum semel sibi persuasisset, consequens erat, ut absurdum ei videretur optare eum esse in patria ut hymnos canat, quia non sequatur, ut, qui se in patria esse somniet, somniet etiam se canere. Hinc scripto ὕπνων pro ὕμνων hanc portentosam procudit sententiam: utinam vel somnio pedem ponam in domo et patria urbe, ut ex suavi somno communi cum felicibus fruar gaudio. Quam sententiam pluribus si refellerem, injuriam mihi inferre viderer summi viri Manibus, cujus pia numquam animo meo excidet memoria.

Quid potius necessario h. l. desideretur, unus optime perspexit Kvíčala p. 40 sq., qui εἰ γὰρ ὄνειροι συμβαῖεν scripto rectissime in universum haec interpretatus est ita: «*o wenn doch die Träume in Erfüllung gingen, auf dass ich in der Heimat der süssen Gesänge mich freuen könnte.*» Virginibus Graecis autem nihil in vita aut splendidius fuisse aut jucundius quam choreas ab ipsis saltando cantandoque in festis deorum diebus ductas itaque has potissimum delicias earum animis patriae desiderio sauciis obversari jam ante Kvíčalam recte notaverat Hartungus: neuter tamen memor fuit Euripidem ipsum infra v. 1143—1152 chorum fecisse idem hoc optatum pluribus etiam verbis repetentem. Verum, ut ad Kvíčalae conjec-

turam revertar, nec quomodo metro ea conveniat ostendit auctor, et aliud in sequentibus restat incommodum, quod Chorus domi ut pulchris hymnis fruatur optat, quos in publico cantatos esse inter omnes constat. Utrique malo satis probabili medicina mederi mihi videor emendando

εἰ γὰρ ὀνείροις ἴσα συμ-
βαίη μοι πόλῃ πατρῴ-
ᾳ τερπνῶν ὕμνων ἀπολαύ-
ειν, κοινὰν χάριν ὄλβου,

quam scripturam pluribus in editione scholastica enarravi. De genetivo, quem pro dativo adscivi, nemo, opinor, erit qui adversetur.

V. 657 sqq. Chorus, postquam ex Pyladis responso v. 650 ἄζηλά τοι φίλοισι θνησκόντων φίλων cognovit eum ex amici morte multo plus doloris quam ex sua salute delectationis capere, jam ambiguum animi sensum prodit dicens:

πότερος ὁ μέλλων;
ἔτι γὰρ ἀμφίλογα δίδυμα μέμονε φρήν,
σὲ πάρος ἢ σ' ἀναστενάξω γόοις.

Ubi ineptum esse illud ὁ μέλλων, quod intellegendo διόλλυσθαι ex antecedente versu 652 explicare solent, jam Hermannus satis demonstravit, qui quod reposuit πότερος ὁ μᾶλλον scil. διολλύμενος jam a Musgravio inventum, id ipsum simili aut majore etiam laborat incommodo, quod et per se durius est ad articulum illum suppleri ex infinitivo participium et augetur scrupulus eo, quod participium diverso sensu, atque supra infinitivus dictus erat de vero interitu, hic intellegendum esset latiore sensu de perdita utriusque adolescentis conditione. Hoc qui perspexit Hartungus longius ex more progressus est conjungendo haec cum antecedentibus sic mutatis:

διολλύμενος, αἰαῖ,
πότερος ὁ μᾶλλον αὖ;

Infeliciter profecto. Nam, alia ut taceam, quis tam perversum ferat verborum ordinem? Aliam viam sed iisdem salebris obsitam ingressus Schoenius πότερος ὁ μὴ μέλλων scripsit hac addita explicatione: «ach, ach, welcher von Beiden wäre als nicht dazu bestimmt (μέλλων sc. διόλλυσθαι) anzusehn? *D. h. Beider Lage ist der Art, dass man von keinem allein sagen kann, er sei der dem Untergang Verfallene.*» Sententia ab omnibus quaesita genera-

lioris significationis verbo, quod ad utrumque commode referretur, exprimenda fuit, quod verbum non dubito quin fuerit πότερος ὁ μέλεος ὤν.

V. 834 sq. in libris sic leguntur:

τὸ δέ τι βρέφος ἔλιπον ἀγκάλαι-
σι νεαρὸν τροφοῦ νεαρὸν ἐν δόμοις,

et metro prioris versus et sensu pessumdato. Primis verbis latere τότ᾽ ἔτι recte jam dudum intellectum est, nec Hermanno pronomen σέ deesse pronuntianti quisquam contradixit. In ceteris vero ita discesserunt critici, ut Klotzium «incerta paene omnia videri» dicentem nec mireris nec improbes. Profecto enim, num Hermanno duce τότε σε, τότ᾽ ἔτι βρέφος scribendum, an aut cum Schoenio τότ᾽ ἔτι, τότε βρέφος σ᾽ ἔλιπον aut cum Nauckio τότ᾽ ἔτι βρέφος ἔλιπον ἔλιπον ἀγκάλαις σὲ νεαρόν praeferendum, an adeo Kirchhoffianum τότε σ᾽ ἔτι βρέφος ἔλιπον· ἐν ἀγκάλαισι recipiendum sit, non tam «sub judice lis» videtur esse quam aleae periculum, nisi quod in his omnibus particula τότε merito displicet primum locum sine ulla causa onerans. Verum ad antecedentia, quibus adnectitur Iphigeniae oratio, si attendissent interpretes, facile, quid ejus orationis initio desideretur, perspexissent, qua cum illa — ἔχω σ᾽ Ὀρέστα τηλύγετον et κἀγώ σε τὴν θανοῦσαν — continuentur, patet hoc modo incohatam olim fuisse: σέ, τὸν τότ᾽ ἔτι βρέφος, similiter atque supra v. 230 sqq. Iphigenia κλαίω, dixit, σύγγονον ἀμόν, τὸν ἔλιπον ἔτι βρέφος | ἐπιμαστίδιον τότε, νέον ἔτι θάλος, quibus de verbis expositum est in dissertatione III, p. 23 sq.

Multo difficiliora sunt, quae statim sequuntur in cod. *B* corruptissime sic scripta:

ὦ κρεῖσσον ἢ λόγοισιν εὐτυχῶν ἐμοῦ
ψυχὰ. ΟΡ. τί φῶ; ΙΦ. θαυμάτων
πέρα καὶ λόγου πρόσω τάδ᾽ ἐπέβα.

Paullo melius in *C* ceterisque libris, quos editores secuti sunt, omnia Iphigeniae continuantur, malam correctionem sapit, quod in iisdem εὐτυχὼν (sic?) ἐμοῦ ψυχᾷ legitur. Nec melius rem gesserunt, qui interpretando contenti fuerunt, Seidlerus atque Klotzius, quorum ille versus ὦ κρεῖσσον ἢ λόγοισιν εὐτυχῶν ἐμοῦ Oresti dati hunc sensum esse voluit: o magis me felicem, quam in verbis meis, i. e. quam verbis declarare possum, ubi vel ἐμοῦ aptum illud ex λόγοισιν ferri nullo pacte potest; Klotzius vero, cum relicto Iphigeniae versu eam Oresti dicentem fingit: o plus quam pro ratiocina-

tionibus meis fortuna valens, qua fortuna fortunam intulerit, nescire me fateor. Nec emendando plus profecerunt, ex quibus plerique Elmsleji vestigia secuti sunt, qui deleto ἐμοῦ ut glossemate retenti εὐτυχῶν, quem genetivum pluralis esse voluit, pro ψυχά primum τύχαι tum postea τύχα proposuit. Ejus emendationem perficere sibi visus est Hermannus scribendo κρείσσον' ἢ λόγοισιν εὐτυχῶν τυχάν, quod cohaerere cum praecedentibus ipse voluit, Hartungus vero, qui illud quamquam perpetuus Hermannomastix recipere non dubitavit, pro accusativo exclamativo habuit. Displicet in his praeter aptissimum ψυχά praeter necessitatem mutatum genetivus εὐτυχῶν nimis generaliter positus, quam ut ad Iphigeniae fratris adventu recuperatam beatitudinem commode referri possit. Hanc enim ab ipsa diserte praedicari ex fratris responso patet, quo is, ut illa beatitudo utrique communis servetur, subtimide optat:

τὸ λοιπὸν εὐτυχοῖμεν ἀλλήλων μέτα.

Ex quo responso simul intellegitur in illo εὐτυχῶν sive εὐτυχών non adjectivum sed verbum latere. Hinc magis etiam improbandus est Schoenius, qui ὦ κρεῖσσον ἢ λόγοισιν ἐντυχὼν ἐμοῦ scripsit, quod vernaculis verbis interpretatus est his: «o der du glücklicher, als mit Worten beschrieben werden kann, mich aufgefunden hast»; in qua scriptura nec κρεῖσσον recte dictum esse quivis videt. Nec quisquam accuratius re pensitata illud ἢ λόγοισιν probabit a ceteris silentio transmissum, a Klotzio locutione ἢ κατὰ λόγους explicatum non vindicatum. Sed hic quidem verum feliciter invenit Hartungus scribendo ἢ λέγοι τις ex Hippol. v. 1186 καὶ θᾶσσον ἢ λέγοι τις ἐξηρτυμένας | πώλους παρ' αὐτὸν δεσπότην ἐστήσαμεν, et Bacch. v. 746 sq. θᾶσσον δὲ διεφοροῦντο σαρκὸς ἐνδυτά, | ἢ σὺ ξυνάψαις βλέφαρα, pro quo quod in *C* legitur ἢ σὲ ξυνάψαι ferri et ipsum potest, quemadmodum in alio loco nostri simillimo Suppl. v. 844 sq. εἶδον γὰρ αὐτῶν κρείσσον' ἢ λέξαι λόγῳ | τολμήμαθ', οἷς ἤλπιζον αἱρήσειν πόλιν scripsit. Hartungiano igitur recepto si versum ad Orestis responsum accommodate refingere voluerimus, quid aliud excogitari possit non video nisi hoc:

ὦ κρεῖσσον, ἢ λέγοι τις, εὐτυχεῖν ἐμέ.

V. 857 sq. in libris quae leguntur:

ἀνυμέναιος, σύγγον', Ἀχιλλέως
εἰς κλισίαν λέκτρων δολίαν ὅτ' ἀγόμαν,

quatuor dochmiis constare recentiores intellexerunt omnes. Quorum doch-

miorum primum adjecto ὦ ante vocativum recte jam restituit Seidlerus, postremum Hermannus scribendo δόλι᾽ ὅτ᾽ ἀγόμαν sanare et sibi visus est et iis, qui eum secuti sunt, editoribus. Verum enim vero et praemissa fratris allocutio et ea, quam libri praebent, conjunctionis ὅτε positura ante ultimum longioris membri vocabulum rejecta et ipsum hujus membri argumentum satis clare ostendunt, non tam recordationem illam ἐγὼ δὴ μέλεος οἶδ᾽, ὅτε φάσγανον | δέρᾳ θῆκέ μοι μελεόφρων πατήρ perturbato rerum ordine continuari, quam justam summae rei narrationem fratri referri. Quapropter deleto ὅτ᾽ simpliciter δόλιον ἀγόμαν scribendum est, quod ab Hartungo occupatum video.

De v. 864, qui in libris sic legitur:

ἀπάτορ᾽ ἀπάτορα πότμον ἔλαχον,

is bene meruit, qui pro duobus primis vocabulis scripsit πατέρ᾽ ἀπάτορα, quamquam improbatus ab Hermanno. Qui quod eandem sententiam eamque multo elegantius dictam contineri dixit librorum scriptura, id assequi studuit Schoenius ita, ut ἀπάτορα πότμον interpretaretur sortem haud paterno modo i. e. facinore non paterno paratam. Quod nemini probatum iri confido. Imo ἀπάτορα πότμον nihil nisi orbitatis sortem designare posse recte monuit Hartungus, qui emendationem illam consummavit addito ἄποτμον post πότμον, sed initio ἀπάτορα male praemisso ante πατέρα versum ex duobus dochmiis constare voluit, sequentia ἄλλα — τινός uni Oresti tribuenda ratus. Quod quibus de causis ferri nequeat, dicere supervacaneum. Mihi potius propter apertam versuum ἄλλα δ᾽ ἐξ ἄλλων κυρεῖ — δαίμονος τύχᾳ τινός responsionem cum Hermanno faciendum videtur, qui «apertissimum esse» pronuntiavit versum esse trimetrum iambicum. Itaque tale quid Euripidem dedisse arbitror:

πατέρ᾽ ἀπάτορα πότμον ἄποτμον ἔλαχον τότε.

Aliam viam iniit Rauchenstein. p. XIV, qui ἀπατόρα πατέρα πότμῳ ᾿λαχον scripsit, ut dochmius existat cum cretico, in quo πότμῳ mirum quantum languet.

V. 875 sqq. τίνα σοι πόρον εὑρομένα
πάλιν ἀπὸ πόλεως, ἀπὸ φόνου πέμψω
πατρίδ᾽ ἐς ᾿Αργείαν.

Neminem offendisse mirum est in ἀπὸ πόλεως, cui certe pronomen demonstrativum necessario addendum fuisse ipsae editorum interpretationes docent. Sed potius adjectivum desiderari, quo peregrinae sive longinquae non

tam urbis quam terrae notio contineatur, ex oppositis πατρίδ' ἐς Ἀργείαν apparet. Hinc non dubito, quin Euripides ἀπὸ ξένας scripserit, cui quod explicandi gratia male adscriptum est πόλεως genuinam lectionem expulit.

Difficillimus est ad restituenda verba Euripidis locus v. 895—899, quamquam quae ejus sententia sit dubitari nequit. Is in cod. *B* hoc modo legitur:

τίς ἂν οὖν τάδ' ἂν ἢ θεὸς ἢ βροτὸς ἢ
τί τῶν ἀδοκήτων
πόρον ἄπορον ἐξανύσας
δυοῖν τοῖν μόνοιν
Ἀτρείδαιν κακῶν ἔκλυσιν;

Verbum finitum, quod desideratur, Aldina addit φανεῖ post Ἀτρείδαιν, quod etiam in cod. *C* legi ex apographis Parisiensibus haud satis certo concludunt. Qua incertitudine omne certae emendationis fundamentum subtrahi hic ut multis aliis locis magnopere doleas. Kirchhoffius quidem illud φανεῖ interpolationem esse ratus probabiliter ἐξανύσαι reposuit, quo recepto certe unum ἂν in antecedente versu servari poterit, quod cum φανεῖ conjungi posse hodie quidem nemo amplius contortarum explicationum machinis persuaderi sibi patietur. Initio vero quin recte Nauckius Badhamum secutus τίς ἄρ' οὖν restituerit, non magis dubitandum est, quam quin Hermannus pro πόρον ἄπορον, quod falsum esse et sensu et metro evincitur, verum invenererit scribendo πόρον εὔπορον. Cui et alterum, quod proposuit, ἀπόρων πόρον et Blomfieldianum πόρον ἐξ ἀπόρων posthabendum esse ex antecedentibus verbis τῶν ἀδοκήτων apparet, quae necessario cum πόρον conjungenda esse non dubitaturum, qui meminerit Euripidei illius τῶν ἀδοκήτων πόρον εὗρε θεός, suo jure pronuntiavit Seidlerus. Contradixit quidem Hermannus, quoniam «istis verbis significari deum afferre inopinata altera pars sententiae doceat τὰ δοκηθέντ' οὐκ ἐτελέσθη.» Sed quidni eodem modo Iphigenia desperans interrogare poterit: «quis igitur aut deus aut mortalis ut inopinata felicem exitum habeant invenerit?» Eo magis autem haec verborum junctura probari debet, quod post ἢ θεὸς ἢ βροτός nullo pacto tamquam tertium, de quo cogitari possit, auxilium inferri potest ἢ τί τῶν ἀδοκήτων, id quod recte jam indicavit Seidlerus. Fallitur enim Hermannus nec mirum nec difficile intellectu in hoc inesse putans: «Quis vel deus vel homo vel quae rerum inopinatarum nos ex his malis expe-

diet?» Nullus enim post conjunctam deorum atque mortalium mentionem aut aliquo casui aut fortunae relinquitur locus — nam οὐκ ἔστιν οὐδὲν χωρὶς ἀνθρωποῖς θεοῦ —, ita ut etiam Seidleri commentum ἢ τύχα suadentis rejiciendum sit. Placet quaedam, ut commode succurrunt, adscripsisse: εἴτ' οὖν θεὸς εἴτε βροτῶν ἦν ὁ ταῦτα πράσσων Soph. El. 199 sq., ἱκετεύομέν σε — ἀλκήν τιν' εὑρεῖν ἥμιν, εἴτε τοῦ θεῶν | φήμην ἀκούσας, εἴτ' ἀπ' ἀνδρὸς οἶσθά που id. Oed. R. 41—43, μὴ — ἀπολέσητ' Ὀδυσσέα | ὑπ' ἀνδρός, ᾧ θεῶν οὐδὲν ἢ βροτῶν μέλει Eurip. Cycl. 604 sq. Itaque non dubito, quin illud ἢ τί fortasse ortum ex εἴτε ad alterum ἤ adscripto simpliciter delendum sit.

Unum jam restat, de quo dicatur, unde pendeat τάδε. Posse id simul cum πόρον et sequente ἔκλυσιν referri ad ἐξανύσαι non negaverim, sed tamen in hac cumulatorum accusativorum multitudine, cum nec metrum satis quidem incertum prono cursu labi videatur, idem, quod jam novimus, consuetum verbum hic quoque ad πόρον additum fuisse arbitror, ita ut totus locus hoc modo scribendus videatur:

τίς ἄρ' οὖν τάδ' ἂν ἢ θεὸς εἴτε βροτὸς
τῶν ἀδοκήτων
ευπορον εὑρὼν πόρον ἐξανύσαι,
δυοῖν τοῖν μόνοιν
Ἀτρείδαιν κακῶν ἔκλυσιν.

Si quis vero φανεῖ incerta auctoritate oblatum retinere praetulerit, ei etiam in τάδ' ἄν particula celeberrima removenda est. Fecit hoc Nauckius ex Badhami conjectura τάλαν reponendo, infeliciter, si quid video: quis enim post τάλαινα; τάλαινα illatum stirpis ejusdem masculinum ferat? Quare hoc ipsum qui improbavit Rauchenstein l. c. τίς ἄρ' οὖν νῷν ἢ θεός proposuit de ceteris securus. Nec quin pronomen recte per se poni potuerit dubito, sed si positum esset, non initio post τίς ἄρ' οὖν illatum sed extremis fere verbis δυοῖν τοῖν μόνοιν Ἀτρείδαιν adjunctum foret. Innumera cum tentari possint, nihil tamen ad traditam scripturam accedere videtur propius, quam hoc:

τίς ἄρ' οὖν τάδε γ' ἢ θεὸς εἴτε βροτὸς
τῶν ἀδοκήτων
πόρον εὔπορον ἐξανύσας
δυοῖν τοῖν μόνοιν Ἀτρείδαιν φανεῖ
κακῶν ἔκλυσιν.

Id igitur in editione scholastica recepi.

Jam ad alterum tertiumque stasimum cum accedo, breviore etiam uti placet scribendi ratione, ut et mendis, quae pleraque jam ab aliis animadversa sunt, et potioribus tantum editorum sententiis breviter indicatis atque dijudicatis, quam ipse in editione secutus sim rationem, paucis illustrem et defendam.

Et in altero quidem stasimo v. 1091 cum Barnesio Hartungo Nauckio ex Barnesii conjectura necessario scribendum fuit *ἔλεγον οἰκτρὸν ἀείδεις*, cum, quod in libris legitur *ἔλεγον οἶτον ἀείδεις*, nullo pacto defendi possit locis, quales Seidlerus attulit ex Aeschyli Agam. 1191 sq. *ὑμνοῦσι δ' ὕμνον δώμασιν προσήμεναι | πρώταρχον ἄτην* et Sophoclis Trachin. 49 sqq. *πολλὰ μέν σ' ἐγὼ | κατεῖδον ἤδη πανδάκρυτ' ὀδύρματα | τὴν Ἡράκλειον ἔξοδον γοωμένην*. In his enim iisque, qui addi possunt satis multi, cum ejusmodi cantandi verbo duplices sane accusativos, rei quae canitur argumentive alterum, alterum generis ad quod cantilena pertinet, junctos habemus, sed eos fere et separatos a se invicem et epithetis accuratius distinctos; nudos accusativos alterum alteri succedentem verbo aut praemissos aut postpositos invenies nusquam.

Tum v. 1096 sqq.

ποθοῦσ' Ἑλλάνων ἀγόρους,
ποθοῦσ' Ἄρτεμιν λοχίαν,
ἃ παρὰ Κύνθιον ὄχθον οἰ-
κεῖ φοίνικά θ' ἁβροκόμαν
δάφναν τ' εὐερνέα καὶ
γλαυκᾶς θαλλὸν ἱρὸν ἐλαί-
ας, Λατοῦς ὠδῖνα φίλαν,

leviora quae libri tenent vitia — *λοχείαν*, *θάλος* (*B*) vel *θάλλος* (*C*), *ἱερὸν* — jam dudum editores sustulerunt; remansit gravior de ultimis verbis dubitatio. De quibus cum Hermannus iniquior interdum Euripidis censor ita statuisset, ut eum videri sibi «audacius partum Latonae dixisse arborem, cui obnixa pepererit Apollinem et Dianam» scriberet, inauditam interpretationem amplexi sunt Schoenius, cujus verba haec sunt: «*daher heisst hier der Oelbaum in kühner Bezeichnung Λατοῦς ὠδίς, d. h. ihre Stütze bei der Geburt,*» et Klotzius, qui tamen non ipsam arborem sed tantum ejus ramum appellari putat; sed suo jure breviter rejecit Kvíčala p. 66, postquam pluribus Matthiaeum confutavit, qui «*ὠδίν* locus», inquit, «ubi Latona partum edidit, a

quo usu non multum discrepat alter, quo res venales nominantur pro loco, ubi prostant.» Et recte idem *Λατοῦς ὠδῖνα φίλαν* tantum ipsam Dianam dici posse admonuit, eam vero h. l. ita dictam esse, ita ut verbis *Ἄρτεμιν λοχίαν* duae adjectae sint appositiones, una membri *ἃ παρὰ — ἱρὸν ἐλαίας*, altera illorum ipsorum de quibus agimus vocabulorum, id vereor ut cuiquam sit persuasurus, quoniam post longius illud membrum relativum *ἃ παρὰ Κύνθιον ὄχθον οἰκεῖ* etc. si aliam insuper Dianae appellationem addere voluisset, faciendum id erat nominativo cum pronomine *ἅ* arctius conjungendo. Contra quid h. l. post commemoratas arbores intulerit, ex consimili loco Hec. 458 sqq. facile intellegere erat:

> *ἔνθα πρωτόγονός τε φοῖνιξ*
> *δάφνα θ' ἱεροὺς ἀνέσχε*
> *πτόρθους Λατοῖ φίλᾳ,*
> *ὠδῖνος ἄγαλμα Δίας.*

Recte igitur jam Portus *ὠδῖνι* conjecit, quae conjectura perfici debebat scribendo *φίλας*, quo adjectivo tres sacrae arbores, palma laurus olea, de adminiculo parturienti Latonae praebendo quasi inter se certantes designarentur. Etenim cum plerumque secundum hymnum Homericum v. 117 *ἀμφὶ δὲ φοίνικι βάλε πήχεε* palmam tantum Latona amplexa perhibeatur in fatali discrimine, ut a Theognide 5 sq. — *Φοῖβε ἄναξ, ὅτε μέν σε θεὰ τέκε πότνια Λητὼ* | *φοίνικος ῥαδινῆς χερσὶν ἐφαψαμένη* — et Callimacho in hymno Del. 209 sq. — *ἀπὸ δ' ἐκλίθη ἔμπαλιν ὤμοις* | *φοίνικος ποτὶ πρέμνον* —, Euripides in Hecubae loco laurum, in nostro loco praeter laurum etiam oleam addidit tamquam adstantes atque Latonae partus in doloribus manus extendenti gratum adminiculum praebentes. In antistropha v. 1116 *βωμούς τε μηλοθύτας* «minime convenire arae, ubi homines duntaxat immolari mos erat», recte jam perspexit Musgravius, dummodo meliorem invenisset medicinam! Ejus enim inventum *βωμούς τ' οὐ μηλοθύτας* nemo probaverit. Acute accurateque illud vitium coarguit Schoenius, cujus notam in scholastica editione delendam hic repetere fas duxi: «*βωμοὶ μηλοθύται vom Altare der taurischen Göttin und in diesem Stücke, in welchem der grausame Gebrauch der Menschenopfer überall so grell hervorgehoben wird, und gar in diesem Zusammenhange, wo der Chor sein Loos in ein solches Land entführt zu sein beklagt, ist höchst auffallend und schwerlich damit zu rechtfertigen, dass wahrscheinlich ausser Menschen auch μῆλα dort geopfert seien. Man erwartet ein gerade den taurischen Brauch*

bezeichnendes Beiwort, z. B. ξεινοθύτας.» Conjecturam a sensu commendabilem frustra superare studuit Kvíčala p. 66 μελεοθύτας confidenter imperando, vere superavit vero invento βωμούς θ' Ἑλλανοθύτας censor Kvíčalae Zarnckianus, cujus notitiam Klotzio debeo. Id igitur, cui etiam Rauchensteinii conjectura p. XVI. prolata βωμοῖς παρ' ἀνδροθύταις cedere debuit, volgari formae redditum recepi.

De sequentibus, quae hoc modo in libris leguntur:

ζηλοῦσ' (ζητοῦσ' *B*) ἄταν διὰ παν-
τὸς δυσδαίμον' · ἐν γὰρ ἀνάγκαις
οὐ κάμνεις σύντροφος ὤν.
μεταβάλλει δυσδαιμονία·
τὸ γὰρ (δὲ fortasse *B*) μετ' εὐτυχίας κακοῦσθαι
θνατοῖς βαρὺς αἰών,

magnopere dubitatum est a novissimis interpretibus in eo tantum consentientibus, quod cum Reiskio κάμνει pro κάμνεις et cum Seidlero τὸ δὲ μετ' pro τὸ γὰρ μετ' scripserunt, quarum emendationum posteriorem confirmari putant codice *B*. Sententia quidem quae subsit, satis apparet: chorus, postquam quomodo ab hostibus e patria abreptus atque ad hoc barbari sacerdotii ministerium venditus sit descripsit, jam ita fere pergit, se scilicet e secundis rebus in tantam miseriam depressum vitam perpetuo miseram huic sortis mutationi praeferre, quoniam miseriarum necessitati adsuetus minus ea laboret, ex rebus vero secundis malo opprimi gravissimum sit mortalibus fatum. Sed ei sententiae quomodo duo illa verba μεταβάλλει δυσδαιμονία adaptanda sint, incertum est. Plerique interpretes alios similis sententiae locos adduxerunt, quorum ope ea verba emendarent. Ita Hermannus ex Herc. fur. 1291 sq.

κεκλημένῳ δὲ φωτὶ μακαρίῳ ποτὲ
αἱ μεταβολαὶ λυπηρόν· ᾧ δ' ἀεὶ κακῶς
ἔστ', οὐδὲν ἀλγεῖ συγγενῶς δύστηνος ὤν,

post Lentingium μεταβάλλει δ' εὐδαιμονία scripsit, quod vix minus abruptum est volgato nec a sententia ullam habet commendationem, ita ut frustra sit Schoenii non tam perspicua interpretatio quam obscura excusatio: «*Diese Worte leiten den Gegensatz zu dem vorhergehenden Gedanken von der* ἄτη διαπαντὸς δυσδαίμων *ein.*» Nec praestat Kirchhoffii μεταβολὴ δυσδαιμονία. Alii loco Hel. 417 sqq.

— — — — ὅταν δ' ἀνὴρ
πράξῃ κακῶς ὑψηλός, εἰς ἀηθίαν
πίπτει κακίω τοῦ πάλαι δυσδαίμονος,

usi, Badhamus τᾷ πάλαι δυσδαιμονίᾳ, Hartungus σύντροφος, ᾧ μέτα πάλαι δυσδαιμονία scripserunt, quorum inventorum neutrum probabile utrumque tamen melius est eo, quod Kvíčalae p. 66 in mentem venit μετὰ πολλῇ δυσδαιμονίᾳ h. e. «*inmitten der Masse des Unglücks*,» cui vel inauditus praepositionis usus obstat. Longius a librorum scriptura recessit Rauchensteinius l. c., cui deleto μεταβάλλει ut glossemate ἀμπνεύσας δυσδαιμονίας scribendum videtur hac sententia: «nam rebus angustis innutritus quum sit, non affligitur, quod contra iis contingere solet, quibus interdum a malis respirare licet.» Rectam viam ingressus sed non persecutus est Klotzius sublata interpunctione scribens μεταβάλλειν δυσδαιμονίαν, quod his verbis interpretatus est: In necessitatibus enim, qui una cum illis adultus est, non fatigatur novam usque calamitatem subire. Ubi non solum sollemnis verbi κάμνειν usus sed etiam sententiae perspicuitas participium μεταβάλλων sibi restitui postulant, ut dicatur is, qui in perpetuis adultus sit miseriis, non eo laborare, quod pro felicitate calamitatem subeat. Hoc ipsum enim omnium tristissimum esse ut aliis, quos modo adscripsi, locis, quibus addi potest Troad. 639 sq.

ὁ δ' εὐτυχήσας εἰς τὸ δυστυχὲς πεσὼν
ψυχὴν ἀλᾶται τῆς πάροιθ' εὐπραξίας,

Euripides pluribus docuit, ita satis clare indicavit sequentibus: τὸ δὲ μετ' εὐτυχίαν κακοῦσθαι θνατοῖς βαρὺς αἰών. Ubi εὐτυχίαν pro volgato εὐτυχίας scribendum esse jam Scaliger vidit, cui ex nostratibus Nauckius demum obsecutus est, cum etiam Schoenius illam formam jam ab ambiguitate rejiciendam pro plurali haberet, qui nec ipse apte diceretur de una perpetuaque felicitate.

Hac igitur, quam modo restitutam illustravimus, ratiocinatione chorus probavit, quid sit quod supra de se dixit: ζηλοῦσ' ἄταν διὰ παντὸς δυσδαίμονα, quibus verbis quin infelici fortunae commutationi vita opponatur perpetuo tenore infelix tam extra dubitationem positum est, ut interpretes sententiae perspicuitate capti singula verba accurate pervidere supersederint. Vidissent enim alioquin ferri non posse in ea sententia verbum ἄταν, quod, sive de culpa dicitur calamitatem trahente sive de calamitate per culpam contracta sive de calamitate ex quocunque casu oborta, semper tamen de sin-

gulari quadam non de universa totius vitae fortuna dicitur. Id patet dicendum fuisse per α ἶ σ α ν, quod sine dubitatione recepi. Proxime accedit Sophocleum illud ex Trach. v. 110 sq. *κακὰν δύστανον ἐλπίζουσαν α ἶ σ α ν.*

Alterum s t r o p h a r u m par extremis partibus multifariam laborat, ut de iis ita, ut omnibus satisfiat, restituendis fere desperandum videatur. Placet ipsa, de quibus agitur, verba ante omnia secundum libros descripsisse servata etiam versuum distributione:

ὁ Φοῖβός θ' ὁ μάντις ἔχων
κέλαδον ἑπτατόνου λύρας
ἀείδων ἄξει λιπαρὰν
ἐς (*εἰς* Ald.) *Ἀθηναίων ἐπὶ γᾶν·*
ἐμὲ δ' αὐτοῦ λιποῦσα
βήσῃ ῥοθίοις (*ῥοθίαις* Ald.) *πλάταις*
ἀέρι δ' ἱστία πρότονος (*πρότονοι* Ald.) *κατὰ*
πρῷραν ὑπὲρ στόλον
ἐκπετάσουσι πόδα
ναὸς ὠκυπόμπου.

χοροῖς δὲ σταίην, ὅθι καὶ
παρθένος εὐδοκίμων γάμων
παρὰ πόδ' εἱλίσσουσα φίλας
ματέρος (*ματρὸς* Ald.) *ἡλίκων θιά-*
ἐς ἁμίλλας χαρίτων [σους
χαίτας ἁβροπλούτοιο
εἰς (*ἐς* Ald.) *ἔριν ὀρνυμένα, πολυποίκιλα*
φάρεα καὶ πλοκά-
μους περιβαλλομένα
γένυσιν ἐσκίαζον.

In his primum v. 1129 verborum ordinem mutavi cum Hermanno, qui «nulla», inquit, «inveniri causa potest, quae moverit poetam, ut tribrachum dactylo, qui in antistropha est, opponeret, quum posset scribere *ἑπτατόνου κέλαδον λύρας.*» Deinde v. 1131 supervacaneam praepositionem *ἐς* vel *εἰς* probabilius in pronomen aegre desideratum *σ'* abbreviari quam cum Seidlero et Schoenio in ε ὖ σ' mutari adverbium et omnino inutile nec apto loco positum ita arguit, ut jam ex metrica ratione suspectum fiat antistrophicum *ματρός* vel *ματέρος*, quod etiam a sensu laborare statim videbimus. Quae deinde sequuntur *ἐμὲ δ' αὐτοῦ λιποῦσα βήσῃ ῥοθίοις πλάταις*, eorum sententia quidem plana est, metrum vero antistrophicis adaequari non prius poterit, quam ad haec ipsa accesserimus. De ultimis verbis optime meruit Seidlerus, qui accurata rerum cognitione, quod unum certissimum est in ejusmodi quaestionibus fundamentum, innixus locum hoc modo restituit:

ἀέρι δ' ἱστία π ρ ὸ π ρ ο τ ό ν ο υ κατὰ
πρῷραν ὑπὲρ στόλον ἐκπετάσουσι π ό δ ε ς
ναὸς ὠκυπόμπου.

In quibus non solum sententia aperta est — a Seidlero his verbis explicata:

«vento vela ante mali funem a prora super stolum explicabunt pedes navis celeriter euntis» —, sed etiam emendatio facillima utriusque corruptelae mala conjectura invectae. Nam cum propter litterarum repetitionem ante *προτόνου* prono errore omissa esset praepositio *πρό*, paene necessarium erat in genetivi locum nominativum pro subjecto substitui, quo admisso consequens erat, ut verum subjectum in accusativum mutaretur. Doleo igitur, quod Hermannus conjecturae illi, quam ingeniosam ipse vocavit, tamen adversatus est, magis etiam doleo, quod adversatus est dicens «sic nimis accurate omnia describi», quoniam hoc ipsum proprium mihi videtur Graecorum poëtarum media in vita variisque hominum negotiis versantium, ut, quomodo aliqua res administretur, descripturi has ipsas imagines ad verum habitum suis oculis conspectum clarissime exprimant. A quo realistico, ut barbaro hoc utar aestheticorum nostrorum vocabulo, antiquae poeseos studio nihil magis alienum erat, quam verborum certas artis cujusdam machinas machinationesve designantium vitiosus abusus, quem hic quidem Euripidi intulit Hermannus scribendo:

ἀέρι δ' ἱστία τε πρότονοι κατὰ
πρῷραν ὑπὲρ στόλον ἐκπετάσουσι πόδας τε
ναὸς ὠκυπόμπου,

ita ut «*πρότονοι*, ut saepissime non, quae propria significatio est, de illis rudentibus, quibus malus affirmatur, sed de iis, quibus vela vel contrahuntur vel expanduntur, dicti» sint. Id ego contendo nec alibi factum esse nec, quo loco abutitur Hermannus, Hec. v. 111 sq.

τὰς ποντοπόρους δ' ἔσχε σχεδίας
λαίφη προτόνοισιν ἐρειδομένας.

ubi prorsus similiter, atque nostro loco vela pedibus expandi dicuntur ante protonum, eadem eodem inniti dicuntur quippe a summo malo versus proram extensa. Recte igitur et Klotzius et Schoenius Seidlerum secuti sunt novas turbas movente Hartungo, qui, cum *προτόνους* et *πόδας* eosdem esse atque *πόδα ναὸς* ipsa vela dici rudentibus innixa sibi persuasisset, hoc modo locum corrupit:

ἀέρι δ' ἱστί' ἐπὶ προτόνοις κατὰ
πρῷραν ὑπὲρ στόλον ἐκπετάσεις,
πόδα ναὸς ὠκυπόμπου.

In antistrophicis primum ferri nullo pacto potest v. 1144 *παρθένος εὐδοκίμων γάμων*, sive genetivi a *παρθένος* apti intelleguntur, quibus verbis indicetur, ut Schoenii verbis utar, virgo nobili conjugio destinata, sive cum *χοροῖς* junguntur, cui constructioni vel particulam *ὅθι* adversari ad verbum *ἐσκίαζον* pertinens monuit Seidlerus, sive cum hoc ipso pendere putantur a sequente *θιάσους*. Nec vero verendum, ne quis abusus ejusmodi temporis genetivis, quales ad firmandum illud *δεινῆς ἀπλοίας* allati sunt — de quibus vide harum emendationum part. I. p. 6 —, absolute dicta putet verba *εὐδοκίμων γάμων* hoc fere sensu: in celebrandis nobilibus nuptiis. Nihil juvant conjecturae adhuc tentatae aut priorum, ut Musgravii *παρθένος ηὐδοκίμουν γάμῳ*, hoc ad sequentia relatum ut esset in festo nuptiali, vel Marklandi *παρθένος εὐδόκιμος γάμων*, aut recentiorum, ut Kirchhoffii, qui in alia omnia abiens *πάροιθ' εὐδοκιμοῦσ' ἐμᾶς* proposuit scilicet de sequentibus unice securus. Quod vero Nauckius nuper adeo textui intulit *πάροχος εὐδοκίμων γάμων*, memor fortasse Aristophanei illius in Avv. 1740 sq., ubi Amor

Ζηνὸς πάροχος γάμων
τῆς τ' εὐδαίμονος Ἥρας

dicitur, id magnopere vereor ut cum Graecarum nuptiarum cerimoniis ulla ratione conciliari possit. Mihi quidem, cum nec *παρθένος* apto carere attributo nec quidquam aptius excogitari posse videatur quam nobilis generis mentio, verisimillimum est dedisse Euripidem *παρθένος εὐδοκίμων δόμων*, quod satis firmatur loco Androm. v. 766 sqq. *ἢ μὴ γενοίμαν | ἢ πατέρων ἀγαθῶν | εἴην πολυκτήτων τε δόμων μέτοχος.*

In sequentibus egregie rem gessit Hermannus, qui et locutionem *παρὰ πόδα ματρός*, quod mutilo Quinti Smyrnaei loco V, 61

ἐν δὲ χοροὶ ἵσταντο νέων παρὰ ποσσὶ γυναικῶν

abusi male defenderunt, nihili esse demonstravit et ipsum *ματρός* ex errore scribae *πρὸς* pro *μρὸς* legentis fluxisse pulchre intellexit et *πέρι* (sic ille quidem ex suo more!) *πόδ' εἱλίσσουσα* consueto de saltatione sensu scriptum fuisse vidit. Unum tantum reliquit vitium *φίλας* ex corruptela *ματρός* natum, quod cum ille ad *ἁμίλλας χαρίτων* referendum putavit, neglexit intolerabiliter a suo substantivo separari interjectis *πρὸς ἥλίκων θιάσους* epitheton his ipsis verbis accommodandum, quod facile fieri potest sive *φίλους* sive *φιλᾶν* scribendo, quorum tamen illud ut facilius praetuli.

Et hucusque quidem, si etiam v. 1143 cum Badhamo solemne illud χορούς δ' ἱσταίην pro volgato χοροῖς δὲ σταίην receperimus, res jam peracta videtur ita, ut haud magna dubitandi relinquatur materia. Incertior est extremorum medela verborum, quae nec singula omnia bonum sensum praebent nec apte inter se cohaerent nec cum antistrophicorum metro congruunt. Ac primum quidem ferri non posse χαίτας ἁβροπλούτοιο jam olim viderunt interpretes, ex quibus Marklandus pro priore vocabulo feliciter invenit χλιδᾶς, quod quin verum sit nemo dubitabit, qui reputaverit duplex omnino virginibus has choreas ducentibus fuisse certamen et formae ipsa natura datae χαρίτων — et ornatus parentum opulentia praestiti — χλιδᾶς. Verum hoc quantumvis felici invento loci vexatissimi emendatio non perficitur: nam et copula desideratur, qua χλιδᾶς cum χαρίτων jungatur, et ἁβροπλούτοιο pertinaciter metro laborat nec ejusdem vocabuli sequente ἐς hiatus ferri potest et verbum ἐσκίαζον justo objecto caret. Quodsi ex Hermanni conjectura γένυν συνεσκίαζον infertur, id non solum strophae satis probabiliter restitutae metro adversatur, sed ne a sententia quidem magnopere placet: φάρεα enim hic non vestimentum esse, quo corpus tegatur, sed quam injecit chorus, ut cum Homero loquar, κεφαλῇ ἐφύπερθε καλύπτρην, ex conjuncta cum illis cincinnorum apparet mentione, quibus obumbrari genas ut commode per se dici potuit — nec deest locus haud absimilis ex Euripidis Bacch. v. 455 sq. ubi de muliebri Baccho dicitur:

πλοκαμός τε γάρ σου ταναός, οὐ πάλης ὕπο
γένυν παρ' αὐτὴν κεχυμένος, πόθου πλέως —,

ita mirum profecto esset, si solae genae obumbratae dicerentur. Praeter eas quid commemorandum fuerit, vel ex Homerico illo satis apparet, ducitque eodem de Phaedra quamquam alio modo sese velante fama Hippol. 133 sq. λεπτὰ δὲ φάρη ξανθὰν κεφαλὰν σκιάζειν. Hinc totius carminis clausulam probabiliter hoc modo restituas: περιβαλλομένα γένυσιν | κρᾶτ' ἐπεσκίαζον.

Inde ad proxime antecedentia regressi si corrupta verba χαίτας ἁβροπλούτ(οιο ἐς) ἔριν in examen vocaverimus, facile, opinor, ad eam perveniemus sententiam, ut litteras cancellis circumseptas pro malo supplemento mutilati ἁβροπλουτ habeamus, poëtam ipsum autem olim haec omnia ita scripsisse putemus:

ἐς ἁμίλλας χαρίτων
χλιδᾶς ἁβροπέπλου τ' ἔριν
ὀρνυμένα, πολυποίκιλα φάρεα
καὶ πλοκάμους περιβαλλομένα γένυσιν
κρᾶτ' ἐπεσκίαζον.

Quibus apprime concinunt strophica, dummodo syllaba brevis, quae v. 1132 deest, restituatur, quod non tam Hermanniano προλιποῦσα recipiendo quam pronomine secundo inferendo probabiliter fieri videtur, ita ut illi versus hoc modo scribendi sint:

ἐμὲ δ' αὐτοῦ σὺ λιποῦ-
-σα βήσῃ ῥοθίοις πλάταις.

Sed haec de hoc stasimo sufficiant. Ultimum ultima emendationum parte tractaturi sumus.

INDEX LECTIONUM

IN

LITERARUM UNIVERSITATE TURICENSI

INDE

A DIE XIV. MENSIS APRILIS

USQUE

AD DIEM XVII. MENSIS AUGUSTI MDCCCLXII

HABENDARUM.

INEST

EMENDATIONUM IN EURIPIDIS IPHIGENIAM TAURICAM

PARS V.

TURICI,

EX OFFICINA ZÜRCHERI ET FURRERI.

1862.

Perventum jam est ad ultimum stasimum, omnium pessime habitum. Quod quoniam non solum gravibus variisque corruptelis sed etiam interpolationibus atque lacunis laborat, numquam ita poterit restitui, ut nulla dubitandi relinquatur materia. Bene tamen actum est, quod ea menda, quibus ipsae sententiae obscurabantur, fere sublata sunt, ita ut de argumenti sane reconditioris tenore omnia perspicua esse videantur. Ita ego quoque satis me fecisse arbitratus sum, si in editione commodae discipulorum lectioni destinata singula verba ita constituissem, ut et aptam sententiam continerent nec a tradita scriptura justo nimis recederent, accuratius autem ipsam cantici fabulam a nemine praeter Euripidem traditam enarravissem. De illis vero singulis verbis quo melius judicetur, totum carmen, quale in libris legitur, retenta etiam versuum distributione praemittendum duxi ita, ut strophica et antistrophica, quorum rationem libris ignoratam primus demonstravit Tyrwhittus, e regione componerem.

Εὔπαις ὁ Λατοῦς γόνος, ὅν ποτε
δηλίας (*–ία* Brubach.) *ἐν καρποφόροις*
γυάλοις χρυσοκόμαν
Φοῖβον ἐν κιθάρᾳ (*ἐκιθάρᾳ B*) *σοφόν,*
ἅ τ' ἐπὶ τόξων
εὐστοχίᾳ γάννυται
φέρει νιν ἀπὸ δειράδος ἐναλίας (*εἰναλίας C*),
λοχεῖα κλεινὰ λιποῦσ', ἀ-
στάκτων μάτηρ ὑδάτων,

Θέμιν δ' ἐπὶ γᾶς ἰὼν παῖδ' ἀπενάσατο,
ἀπὸ ζαθέων χρηστηρίων νύχια
χθὼν ἐτεκνώσατο φάσματ' ὀνείρων (sic *C φάσματ' ἀ B φάσματα* Ald.)
οἳ πολέσιν μερόπων
τά τε πρῶτα, τά τ' ἔπειθ',
ὅσα τ' ἔμελλε τυχεῖν,
ὕπνου κατὰ δνοφερᾶς γᾶς,
εὐνὰς ἔφραζον. γαῖα δὲ (*τὴν* add. *C*)

τὰν βακχεύουσαν Διονύσῳ
Παρνάσιον κορυφάν,
ὅθι ποικιλόνωτος οἰνωπὸς δρά-
κων, σκιερᾷ κατάχαλκος
εὐφύλλῳ (εὐφύλλων Ald.) δάφνᾳ,
γᾶς
πελώριον τέρας ἀμ-
φέπει, μαντεῖον χθόνιον.
ἔτι μιν, ἔτι βρέφος, ἔτι φίλας
ἐπὶ ματέρος ἀγκάλαισι θρώσκων,
ἔκανες ὦ Φοῖβε, μαντείων δ' ἐπέ-
βας ζαθέων, τρίποδί τ' ἐν χρυσέῳ
θάσσεις, ἐν ἀψευδεῖ θρόνῳ
μαντείας βροτοῖς ἀναφαίνων,
θεσφάτων ἐμῶν ἀδύτων,
ὑπὲρ Κασταλίας ῥεέθρων
γείτων, μέσον γᾶς ἔχων μέλαθρον

μαντεῖον ἀφείλετο τιμάν,
Φοῖβον φθόνῳ θυγατρός. ταχύ-
πους
δ' ἐς ὄλυμπον ὁρμαθεὶς ἄναξ,
χέρα ψεδνὸν (ψαιδνὸν C) ἕλεξ' (ἕλιξ' C) ἐκ Διὸς θρόνων,
πυθίων δόμων
χθονίαν ἀφελεῖν
θεᾶς μῆνιν, νυχίους τ' ἐνοπάς.
γέλασε δ' ὅτι τέκος ἄφαρ ἔβα.
πολύχρυσα θέλων λατρεύματα σχεῖν.
ἐπεὶ δ' ἔσεισε κόμαν,
παῦσε νυχίους ὀνείρους.
ἀπὸ δὲ λαθυσύναν
νυκτωπὸν ἐξεῖλε βροτῶν,
καὶ τιμὰς πάλιν θῆκε Λοξίᾳ,
πολυάνορι δ' ἐν ξενό-
εντι θρόνῳ θάρση βροτοῖς
θεσφάτων ἀοιδαῖς.

En luculentissimum habes exemplum ejus tabis, quae per scribarum ignorantiam atque neglegentiam haud pauca tragicorum cantica invasit et devastavit! In qua sananda cum laudabilem jam priores inde a Seidlero editores posuerint operam, eorum quas adoptare non dubitavi medelas breviter enumerasse satis est, accuratius iis, quas ab illis relictas ipse adhibui, enarratis. Ac primum quidem v. 1235 *Δηλιάσιν* pro δηλίας ἐν Seidlerus scripsit, quod, qui secuti sunt editores, jure receperunt omnes. Tum ad χρυσοκόμαν verbum *pariendi* necessario desiderari rectissime monuit Schoenius, quod cum participium *τίκτουσα* fuisse recepto v. 1240 Seidleriano *φέρεν ἶνιν* conjecit, propius mihi quam Kirchhoffius «verbum finitum lacuna haustum» esse ratus ab Euripidis mente abfuisse videtur. Is enim quoniam hoc quidem carmine chorum celebrantem fecit non tam Apollinis incunabula antecedente stasimo cantata, quam ejusdem infantis recens nati

facinora Delphis non Deli perpetrata — quam ipsam ob causam statim initio *εὔπαις ὁ Λατοῦς γόνος* dicitur —, probabile est membrum relativum non duabus partibus constitisse continens prima parte dei partum, cui deinde scripto *φέρε δ' ἶνιν* sive *δ' υἱόν* adjecta fuerit ejusdem Delphos a matre transportati mentio tamquam secundaria, sed potius unum fuisse id membrum atque a matre Deli natam prolem Delphos portatam esse indicasse. Itaque post *καρποφόροις γυάλοις* in editione scholastica *τίκτουσα* inserere pro ejus libri ratione non magis dubitavi, quam post *χρυσοκόμαν* delere *Φοῖβον*, quod glossema esse post Musgravium viderunt omnes. Seqnentem Dianae mentionem veluti in parenthesi ponendam esse, quoniam historia non solum Apollinem sed simul cum eo Dianam Deli natam — de natis enim, non de translatis in Parnasum geminis hic sermo — retulerit, recte jam monuit Seidlerus. Sed ea parentheseos ratio quo melius in oculos mentemque incurreret, inter *χρυσοκόμαν* et *ἐν κιθάρᾳ σοφόν* addenda erat copula *τ'*, cui altera in *ἅ τ' ἐπὶ τόξων εὐστοχίᾳ γάννυται* responderet. Consequens erat, ut cum Schoenio aliisque Seidlerianum *φέρεν ἶνιν* adoptaretur. Postremo metro jubente cum Hermanno *τόν* pro *ὅν* scribendum fuit. Et consentit fere Kvíčala p. 71, nisi quod ille *γόνος* de utraque Latonae prole, non de solo Apolline dici contra usum Euripideum ratus alteram Seidleri conjecturam, quam auctor ipse rejecit, *ἔφερέν νιν* temere adscivit.

Et huc usque quidem antecessorum vestigia premere licebat. Verum in sequentibus prorsus ab iisdem mihi dissentiendum fuit. Quicunque enim non praejudicata captus opinione illa perlegerit *λοχεῖα κλεινὰ λιποῦσ' ἀστάκτων μάτηρ ὑδάτων*, is genetivos ab incluso vocabulo *μάτηρ* pendere necessario judicabit, quod cum sane fieri non possit, nisi majore facta mutatione positoque accusativo *ματέρα* haec ad ipsam *Παρνάσιον κορυφάν* referantur, editores de hac quidem medicina satis dubia recte non cogitaverunt, erraverunt vero eo, quod genetivos aut ab antecedentibus *λοχεῖα κλεινά* aut a sequentibus *Παρνάσιον κορυφάν* aptos esse putaverunt. Et hoc quidem, si solam rem spectamus, quin verum sit dubitari non posse evicit Seidlerus adscripto Pausaniae loco *X*, 32, 7, ubi de antro Corycio ad Parnasum montem pertinente haec leguntur: *ὅ τε ὄροφος ἐς αὔταρκες ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἀνέστηκε, καὶ ὕδωρ τὸ μὲν ἀνερχόμενον ἐκ πηγῶν, πλέον δὲ ἔτι ἀπὸ τοῦ ὀρόφου στάζει, ὥστε καὶ δῆλα ἐν τῷ ἐδάφει σταλαγμῶν τὰ ἴχνη διὰ παντός ἐστι τοῦ ἄντρου.* Ea vero conjunctio, quae sane propter repugnantem ver-

borum ordinem ferri non potest, displicuit Matthiaeo, qui ad Marklandum rediit genetivos cum *λοχεῖα κλεινά* jungentem; eumque secuti sunt Hermannus, Klotzius, Hartungus, quorum duo priores de Inopo fluvio cogitaverunt apud Callimachum in hymno Del. 206 sqq. his verbis memorato:

ἕζετο δ᾽ Ἰνωποῖο παρὰ ῥόον, ὅντε βάθιστον
γαῖα τότ᾽ ἐξανίησιν, ὅτε πλήθοντι ῥεέθρῳ
Νεῖλος ἀπὸ κρημνοῖο κατέρχεται Αἰθιοπῆος,

Hartungus autem ad *λίμναν εἰλίσσουσαν ὕδωρ κύκλιον* v. 1103 sq. provocavit. Sed nec fluvio nec lacu verba *ἀστάκτων ὑδάτων* conveniunt. et ne in hac quidem constructione genetivorum incerte putideque adnexorum satisfacere potest positura. Itaque ad Seidleri interpretationem regionum natura unice commendatam redeundum fuit, ita tamen, ut transposito uno vocabulo additaque, quae aegre desideratur facillimeque ante *ἀστάκτων* omitti potuit, praepositione justus verborum restitueretur ordo. Scripsi igitur *μάτηρ εἰς ἀστάκτων ὑδάτων τὰν βακχεύουσαν Διονύσῳ Παρνάσιον κορυφάν.* Sed ne antecessorem, cujus in locum ipse successi, debita laude fraudem, viam jam praeivit Schoenius scribendo *λιποῦσ᾽ εἰς ἄστακτον μάτηρ ὑδάτων τὰν βακχεύουσαν Διονύσῳ Παρνάσιον κορυφάν.* Sed hic quoque nominativus *μάτηρ* intolerabili modo ceteris verbis arcte cohaerentibus interjectus est.

V. 1246 adjectivum *κατάχαλκος*, quod ceteri critici damnaverunt, explicare solus sustinuit Seidlerus, cujus notam in brevius contractam repetiit Klotzius: «Poëta finxisse sibi videtur draconem istum aeneis squamis obductum vel certe aeris speciem prae se ferentibus. Voce *κατάχαλκος* eo significatu, ut sit aere obductus, utitur Noster in Phoeniss. v. 110.» Hunc locum nihil facere, ut hoc epitheton recte transferatur ad draconem squamis quasi aereis obsitum, nemo non videt: prorsus enim deest primaria squamarum notio. Nec si quidem ejusmodi hic legeretur adjectivum de squamosa draconis cute dictum, probe id quadrare cum dativis, quibus inclusum est, *σκιερᾷ — εὐφύλλῳ δάφνᾳ*, qui conjecturis locum sanare studuerunt recte intellexerunt omnes, ut jam Musgravius, qui *κατάμαλλος* — foliis lauri, tamquam vellere, obtectus — legendum putavit. Nec hoc probaturum quemquam arbitror, nec quod Hermannus scripsit *κατάχλαινος* scilicet «addendum lexicis vocabulum», aut Hartungus *κατάφαρκτος*, quod tum tantummodo recte diceretur, si draco ille sacrae laureae

foliis frondibusque abunde fartum ventriculum gestavisset. Optimum sane esset, si quidem metro adaptari posset, Heathii κατακαλυφθείς. Ita sane Schoenius de ejusmodi, quod accommodatum esset, adjectivo desperasse videtur, cum hanc notam conscriberet: « *die Bedeutung von κατάχαλκος, bepanzert, d. h. mit Schuppen, widerstrebt der Verbindung mit σκιερᾷ δάφνᾳ, daher kann dieser Dativ nicht füglich anders als lokal gefasst werden in dem Sinne von καθήμενος ἐν δάφνᾳ.* » In qua explicatione quam male habeat dativorum per intermissum adjectivum diremptio, nemo non videt. Itaque ejusmodi, quod dativis congruat, epitheton nobis est inveniendum, « sive id non pote sive pote! » Cogitaveram olim de κατάκοιτος, quod adjectivum translato sane diversoque sensu in Ibyci fragm. I. — ἐμοὶ δ' ἔρος οὐδεμίαν κατάκοιτος ὥραν — legitur; sed praestare visum est καθέλικτος, quod et magis proprie de dracone dicitur nec longius a tradita scriptura abest. Id igitur, donec probabilius afferatur, recipiendum duco, nec eo probabilius certe Badhami commentum putaverim, qui scribendo σκιερὸν κάτεχ' ἄλσος εὐφύλλου δάφνας locutionem intulit draconis naturae vix accommodatam.

Quae restabant in strophae exitu, tantum non omnia jam a Seidlero bene administrata erant, qui et ἄμφεπε scripsit pro ἀμφέπει librorum lectione nuper a Kvíčala p. 73 retenta, et v. 1255 ἀναφαίνων glossema esse vidit adscriptum ab explicatore ad νέμων v. sq. pro ἐμῶν jam a Musgravio feliciter repositum, et ἀδύτων ὕπο pro ἀδύτων ὑπὲρ restituit, in quibus omnibus consentientes habuit, quicunque ei successerunt editores. Unum emendandum reliquit Nauckio, quod v. 1250 volgo legebatur ἔτι μιν ἔτι βρέφος, ubi non solum pronominis forma falsa est jam ab Hermanno in consuetum νιν mutata, sed etiam particula ἔτι sine omni sensu eaque primo loco posita. Pro ea σὺ δέ νιν dedisse Euripidem Nauckius intellexit, qua scriptura intolerabile asyndeton simul tollitur.

Ad antistropham transgredior, cujus initium non solum corruptelis sed etiam aperto defectu turbatum ad sensum tantum, non ad verba certo restitui potest. Unum certum est ἐπεί, quod pro ἐπί jam olim Scaliger invenit. Cetera recentiores suppeditarunt. Ex quibus Kirchhoffius primum animadvertit alienum esse participium ἰών, cui tamen quod substituit ἑλών vix praestat. Et sive hoc sive illud ponitur participium, male eo Γᾶς a παῖδα avellitur. Quod evitaturus Nauckius γάϊον conjecit conjungendum illud cum παῖδα. Sed et hanc locutionem recte rejecit et omnino Γᾶς

mentionem propter *Χθόνα* statim memoratam absonam esse vidit Kvíčala p. 72 sq., qui quin pro *Γᾶς ἰών* recte *γαΐων* substituerit, mihi quidem non dubium videtur. Sed tum ferri nequit *παῖδ'*, ad quod ex membri primarii subjecto *Χθών* pronomen possessivum supplendum esse cum infeliciter statuisset Kvičala, in fraudem induxit virum sagacissimum Rauchensteinium, qui hoc quidem fieri non posse recte intellexit, sed inferendum illud pronomen putavit conjiciens *ἐπεὶ παῖδ' ἑάν*, cui vel sequentia obstant a Nauckio probabiliter sic reficta *παῖς ἀπένασσεν ὁ Λατῷος ἀπὸ ζαθέων*. Haec igitur cum Kvíčalae invento conjuncta editioni inferre non dubitavi, quamquam alia etiam et excogitari et probari posse supplementa lubentissime concesserim. Unum quidem necessario accipiendum esse activum *ἀπένασσεν* pro medio constans verbi usus evincit, cujus exempla collegit Spitznerus ad *Π* 86, a quo usu non defecisse Euripidem ex v. 175 sq. *τηλόσε γὰρ δὴ σᾶς ἀπενάσθην | πατρίδος καὶ ἐμᾶς* et Med. 166 *ὦ πάτερ, ὦ πόλις, ὧν ἀπενάσθην* satis apparet.

In sequentibus primum v. 1264 et metri et sensus gratia cum Hermanno et Hartungo scribendum fuit deleta copula *ὅσ' ἔμελλε τυχεῖν*. Difficilius est judicium de verbis, quae sequuntur: *ὕπνου κατὰ δνοφερᾶς γᾶς εὐνὰς ἔφραζον*. Nam ut de metro taceam, quod, quomodocunque in stropha constituitur, excidisse hic quasdam syllabas coarguit, in duplici genetivo cum *εὐνάς* juncto recte jam offenderunt critici antiquiores, quorum nemo incredibili Heathii interpretationi assensus est *ὕπνου* «per somnum» convertentis. Rectius jam Musgravius, quem secutus est Klotzius, *γᾶς* expungendum esse vidit, dummodo ne incredibilem nobis obstrudisset hendiadyn legendo *ὕπνους κάτα δνοφεράς τ' εὐνάς*. Et quominus justa illa vocis *γᾶς* athetesis a ceteris acciperetur, quodammodo obstitit ipse Musgravius per *εὐνάς* intellegens «specus quasdam tenebricosas, quale erat Trophonii antrum.» Id enim cum sane sub terra fuisset positum, jam *γᾶς εὐνάς* putaverunt esse idem quod *χθονίας εὐνάς* «cubilia subterranea.» Verum falsam esse oraculi Trophonio consecrati comparationem jam inde apparet, quod in eo vigilantibus hominibus per subterranea loca raptatis responsa dabantur, hic vero aperte sermo est de oraculis per somniorum simulacra et monita datis. Itaque dubitari non potest, quin hic quoque de incubationibus cogitaverit Euripides, quas in templis agitatas esse super stragulis sive pellibus humi stratis constat. Id ipsum igitur vix alio vocabulo

exprimi potuit quam sollemni illo χαμεύνας, quo reposito et strophicum metrum necessaria vocabuli μάτηρ transpositione a nobis restitutum adaequatur et quomodo factum sit, ut γᾶς εὐνάς intruderetur, facile intellegitur. Id igitur reposui fixis post ἔφραζον lacunae signis, quam lacunam satis probabiliter explevit Rauchensteinius in litteris ad me datis inserto οὐκ ἀτελῆ.

Sed de ea lacuna explenda quomodocunque judicatur, male eam olim expletam esse verbis, quae quidem in libris sequuntur, Γαῖα δέ, cui C pejus etiam insuper addit τήν, recte jam intellexit Hermannus, cujus verba haec sunt: « repetitum ineptissime Telluris nomen Γαῖα δέ, ubi sola copula opus erat. » Cum eo igitur μαντεῖον δ' ἀφείλετο restituere non dubitavi.

Contra in sequentibus Seidleriano χέρα παιδνὸν ἕλιξεν ἐκ Διὸς θρόνων ut in editione scholastica contentus fui, cum et locutio haud inepte videretur defendi posse nec discipuli vel attentissimi offensuri sint in quarta a fine syllaba antistrophicae non congruente. Quamquam ingenue fateor nec prorsus consimile illius locutionis exemplum usquam, quantum equidem sciam, reperiri et aliquantulum sane suspicionis metri discrepantiam movere facillimo negotio evitabilem. Itaque commemorandae certe sunt conjecturae et Hermanni, qui ἕλιξ' — hoc quidem ex libris — ἐπὶ Ζηνὸς θρόνον scripsit, et Badhami, qui ὄρεξεν εἰς Δῖον θρόνον proposuit a Nauckio receptum.

In proximis constituendis quantopere dissentiant editores, ex libris eorum videre licet, quas dissensiones adnotare et dijudicare longum est. Proficiscendum ab iis, quae certa sunt. Huc primum pertinet v. 1276 ἐπὶ pro ἐπεί jam antiquitus emendatum, ut ad metrum sibi respondere debeant haec:

ἔκανες, ὦ Φοῖβε, μαν-	ἐπὶ δ' ἔσεισεν κόμαν,
τείων δ' ἐπέβας ζαθέων	παῦσεν νυχίους ὀνείρους.

Ubi cum postrema non congruant, hoc recte vidit Seidlerus substituendum esse pro ὀνείρους ex v. 1273 ἐνοπάς — in qua re obsequentes habuit Hermannum atque Hartungum —, dummodo ne in alia omnia abiens illud, quod hujus aut malam correctionem habuit aut importunam interpretationem, cum suo νυχίους supra prorsus delevisset, substituto ejus in locum χθονίαν ἀφελεῖν θεᾶς μαντοσύναν, pro quo vocabulo vice versa v. 1278 ἀπὸ δὲ μῆνιν θεᾶς intulit. Nec minus licenter in illo v. 1273 et Hermannus et Hartungus grassati sunt, quorum ille χθονίαν ἀφελεῖν μῆνιν νύχιον, hic χθονίας ἀφελεῖν μήνιμα θεᾶς scripsit. Violentis his machinis quanto pro-

babilius est ambarum vocum ὀνείρους et ἐνοπάς sedes prono librariorum errore mutatas esse, ita ut v. 1273 Euripides scripserit·

χθονίαν ἀφελεῖν μῆνιν νυχίους τ' ὀνείρους,

cui strophicus apprime respondet, si ultimo loco putamus excidisse vocabulum bacchium complectens, sicuti,

τέρας, ἄμφεπε μαντεῖον χθόνιον [φυλάσσων].

Quod vero ante μῆνιν in libris legitur vocabulum θεᾶς, id patet imperitam esse interpretationem librarii non intellegentis χθονίαν μῆνιν nihil aliud significare posse nisi Χθονὸς μῆνιν. Restat asyndeton in verbis ἔσεισεν et παῦσεν nulla copula junctis conspicuum, quod jam Musgravius tollere conatus est substituendo ἐπὶ δὲ σείσας κόμαν, haud probabiliter profecto, nec felicius Seidlerus inserenda particula τ' post νυχίους. Defendit quidem Hermannus: « copulae adjectione non opus », inquit, « quia his verbis declaratur quod modo dictum est, ἔπι δ' ἔσεισεν κόμαν ». Sed nec amborum membrorum rationem nec orationis colorem asyndeto h. l. congruere neminem latebit, qui obviae apud tragicos hujus figurae exempla comparaverit. Quid dicendum fuerit, probe intellexit Badhamus παῦσαι conjiciens aptum ex pollicendi notione in ἐπὶ δ' ἔσεισεν κόμαν latente, quam formulam ad celeberrimum Homericum

ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων·
ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος
κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο· μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμπον

in memoriam revocandum a poëta electam esse nemo non videt. Sed praeferendum fuit παύσειν, quod non solum propius abest a librorum scriptura sed etiam frequentiore futuri usu commendatur.

V. 1278 quod in libris legitur λαθοσύναν ferri non posse editores intellexerunt omnes, plurimique eorum etiam receperunt quod unice verum jam invenerat Musgravius μαντοσύναν, de quo non debebant dubitare litterarum scilicet apicibus intenti Nauckius, qui δ' ἀλαθοσύναν, et Kvíčala, qu λατροσύναν conjecit, alterum altero pejus. Hic omnino, quem postremo loco nominavi, omnium infelicissime nostrum locum p. 73—75 tractavisse videtur, ut comparandi gratia v. 1246—49 = 1270—73, 1252—54 = 1276—79, quales ab illo constituti sunt, adscripsisse sufficiat:

1246 σκιερᾷ κατάχαλκος (quod tamen pro corrupto et ipse habet) εὐφύλλῳ δάφνᾳ,
γᾶς πελώριον τέρας ἀμφ-
έπει μαντεῖον χθόνιον.

1252 ἔκανες, ὦ Φοῖβε, μαν-
τείων δ' ἐπέβας ζαθέων
τρίποδί τ' ἐν χρυσέῳ
θάσσεις ἐν ἀψευδεῖ θρόνῳ

1270 χέρα παιδνὸν ἕλιξεν ἐκ Διός, θρόνων

Πυθίων χθονίαν ἀφελεῖν
θεᾶς μῆνιν νυχίους τ' ἐνοπάς.

1276 ἐπὶ δ' ἔσεισεν κόμαν,
παῦσεν νυχίους ὀνεί-
ρους, ἀπὸ λατροσύναν
νυκτωπὸν ἐξεῖλεν βροτῶν.

In quibus nihil novi, quod probari queat, inesse patet. Sed haec de canticis hujus tragoediae satis sunto!

Postremo ultima jam harum emendationum parte tamquam corollario eos diverbiorum locos tractare placet, quos tribus prioribus inserere aut non potui, cum sero in suspicionem mihi venerint, aut nolui, quoniam nunc demum sive certa sive probabilis medendi ratio mihi succurrit.

Eorum locorum primus, qui quidem ad posteriorem classem pertinet, legitur v. 246, quo Iphigenia a nuntio de duorum peregrinorum captura certior facta ex eodem, si quidem librorum scripturam sequimur, hoc in solita re satis insolitum quaerit:

ποδαποί; τίνος γῆς ὄνομ' ἔχουσιν οἱ ξένοι;

Mirum igitur, quod ante Nauckium nemo in hoc vocabulo offendit, magis mirum, quod post eum Kvíčala ejus defendendi periculum fecit p. 30 his verbis: «*Meiner Meinung nach lässt sich aus V.* 240 *die Echtheit von ὄνομ' beweisen; Eur. scheint das Wort ὄνομ' geflissentlich zu wiederholen; geflissentlich lässt er die Iph. zuerst nach dem ὄνομα γῆς und dann nach dem ὄνομα τῶν ξένων fragen (es ist natürlich im V.* 240 *τῶν ξένων im Gegensatze von τίνος γῆς zu betonen)*». Infelicissime profecto! Ita enim, quemadmodum hic fit, si nomen terrae peregrinae effertur, non tam, unde vere oriundi sint, sed potius, unde se oriundos esse praedicent hospites aut ambigue aut aperte mendaces, quaeritur, quod absonum esse ab hoc loco patet. Accedit, quod ipsa locutio ὄνομα γῆς ἔχειν ab omni consuetudine abhorret. Recte igitur fecit Nauckius, quod ὄνομ' rejecit, non recte, quod ejus in locum νόμον restituit, quo vocabulo diuturnior atque accuratior peregrinorum notitia, quam qualem concipere nuntii fuisset, eidem imputa-

retur: neque enim primo adspectu « mores hominum » urbiumque pervidemus. Desideratur potius in altero interrogationis membro, quod trito illi *ποδαποί* epexegeseos loco adjicitur, vocabulum externi habitus significationem tenens. Id vero *σχῆμ' ἔχουσιν* fuisse nemo jam, opinor, dubitabit. Unum affero locum consimilem ex Sophoclis Philocteta v. 223:

— — — *σχῆμα μὲν γὰρ Ἑλλάδος*
στολῆς ὑπάρχει.

V. 572 sqq. Orestes indignabundus, quod Apollinis oraculo maligne circumventum se arbitratur, in has querelas erumpit:

πολὺς ταραγμὸς ἔν τε τοῖς θείοις ἔνι
κἀν τοῖς βροτείοις· ἓν δὲ λυπεῖται μόνον,
ὅτ' οὐκ ἄφρων ὢν μάντεων πεισθεὶς λόγοις
ὄλωλεν, ὡς ὄλωλε τοῖσιν εἰδόσιν.

Ad v. 573, de quo hic maxime agitur, haec est Kirchhoffii adnotatio: « *λυπεῖται B*, *λείπεται C* sec. Furiam, *λυπεῖται* sec. Victorinum, unde suspicor utrumque in eo codice legi. nam etiam app. Parr. duo *λυπεῖται*, tertium *λείπεται*, e quo sublegit eam scripturam Musurus. ceterum post hunc versum nonnulla desiderari manifestum est ». Vellem equidem vir de Euripide optime meritus manifestum reddidisset, qualia post eum versum desiderari possint. Quod ubicunque non fit a critico lacunae suspicionem proponente, eam suspicionem nihil esse nisi haud obscurum criticae « paupertatis testimonium » pronuntiare non dubito, quam paupertatem aperte profiteri quam frivola conjecturae, quae nulla est, specie obtegere magis decet. Et sane si criticorum varia percensemus tentamina, alium ab alio refutatum, nullum vero eorum *ἀπορίας* solutionem invenisse videmus. Musgravium, qui *λείπεται* commendavit Orestem arbitratus dicere « hoc unum in malis solatii sibi relictum esse, quod non propria imprudentia, sed vatum monitis obtemperando se ipsum perdiderit ». — eum quidem recte refutavit Seidlerus, sed ipse quod retinuit *λυπεῖται* de Oreste intellegendum, quam interpretationem Klotzius adoptavit, id suo jure rejecit Hermannus. Nec hic tamen scribendo *ἓν δὲ λυπεῖσθαι μόνον* verum invenisse putandus est, quamquam obsequentem adeo habuit acerrimum obtrectatorem Hartungum. Nam nec sententia illa universalis, qua recte sane diceretur « in humanis rebus nihil inesse quam dolore affici », ullo pacto etiam ad res divinas transferri potest, et eidem sententiae haud apte per solam copulam *τέ* adnectitur ultimum membrum plane aliam sententiam tenens. Quid h. l.

necessario dicendum fuerit, probe intellexit Schoenius, qui scripto ἓν δὲ λυπεῖ τοι μόνον haec enarravit ita: « *Auch die Götter sind lügenhaft und es herrscht grosse Verwirrung in göttlichen und menschlichen Dingen. Mag dies aber nun einmal der Fall sein, Eines nur betrübt dabei freilich, wenn* (ὅτε, *nicht* ὅτι) *man nämlich, obwohl nicht unverständig, auf das Wort von Propheten gebaut hat und in Folge davon — untergeht* ». Sed ut de improbabili versus modulatione taceam, ferri non posse hic quidem particulam τοί vel ex ipsa Schoenii interpretatione apparet. Ne multa: scripsit in eandem sententiam Euripides ἓν δὲ λυπηρὸν μόνον, cujus interpretatio λυπεῖ cum poëtae verbis illata esset, metri gratia falso in passivum mutata est, quod tum sententiae causa interpolatoris importuni manu in λείπεται abiit. In ejusmodi locutionibus adjectivum omisso verbo ἐστί non minus usitatum esse quam perfectum verbum alii loci demonstrant, ut Med. 381 ἀλλ' ἕν τί μοι πρόσαντες, Herc. fur. 196 ἓν μὲν τὸ λῷστον.

V. 731 sqq. Iphigenia de nuntii fide se dubitare profitetur his verbis:

ἐγὼ δὲ ταρβῶ, μὴ ἀπονοστήσας χθονὸς
θῆται παρ' οὐδὲν τὰς ἐμὰς ἐπιστολὰς
ὁ τήνδε μέλλων δέλτον εἰς Ἄργος φέρειν.

Mirum profecto est, quod ex tot editoribus ante Kirchhoffium nemo in genetivo χθονός offendit, qui si, quemadmodum volgo fieri solet, de Taurica terra intellegitur, patet aut τῆσδε aut ipsum Ταυρικῆς nomen adjiciendum fuisse, uti Hel. 474 Λακεδαίμονος γῆς δεῦρο νοστήσασ' ἄπο dictum est. Demonstrativum vero pronomen etiam, si cum Kirchhoffio χθόνα scribatur, necessario desideratur: neque enim χθών simpliciter de patria dici potuit. Non dubito, quin χθονός explicandi causa ad ἀπονοστήσας adscriptum genuinam clausulam expulerit, qua olim poëta ἀπονοστήσας δόμον scripserat, uti supra v. 534 οὔπω νενόστηκ' οἶκον.

V. 755 sqq. Pylades hanc sibi sacramenti liberationem postulat:

ἐξαίρετόν μοι δὸς τόδ', ἤν τι ναῦς πάθῃ,
χἠ δέλτος ἐν κλύδωνι χρημάτων μέτα
ἀφανὴς γένηται, σῶμα δ' ἐκσώσω μόνον,
τὸν ὅρκον εἶναι τόνδε μηκέτ' ἔμπεδον.

Quamquam non negaverim per se quidem dici posse perire litteras χρημάτων μέτα, h. e. cum ceteris, quae navi impositae sint, opibus, haec ipsa tamen opum mentio potius mercatori aut opulento peregrinatori convenire videtur quam Pyladi, qui naufragus et habebatur et haberi voluit « omnia sua

secum portans». Itaque haud scio an Euripides potius *σελμάτων μέτα* scripserit navis in tabulas suas dissolutae interitum accurate indicaturus. Et cfr. Cycl. 144, ubi de vino quaeritur: *ἐν σέλμασιν νεώς ἐστιν ἢ φέρεις σύ νιν;*

Corruptus adhuc ferebatur v. 912, quem *B* hoc modo exhibet:

οὐδέν μ' ἐπίσχῃ γ' οὐδ' ἀποστήσει λόγου,

ubi nihil juvat *ἐπίσχῃ* et *ἀποστήσῃ* codice *C* oblatum, et tolerantiores aequo fuerunt antiquiores editores, qui repositis ex Aldina indicativis contenti fuerunt. Vitium subesse Elmslejus sensit, sed in eo tollendo subtilior quam felicior exstitit, cum *οὐ μή μ' ἐπίσχῃ γ' οὐδ' ἀποστήσει λόγου* conjecit. Quem qui recte refutavit Hermannus magnopere vereor ne scribendo *οὐδέν με μὴ σχῇ γ', οὐδ' ἀποστήσει λόγου* non tam «rarius dicendi genus», sed prorsus soloecum intulerit. quamquam id etiam Schoenius secure recepit. Unum recte vidit Hartungus ferri non posse particulam *γέ*, sed ipse quoque quasi medicato poculo obcaecatus Elmslejanum *οὐ μή* pro certa medicina habuit. itaque *οὐ μή μ' ἐπίσχῃς οὐδ' ἀποστήσεις λόγου* scripsit. Diversam, sed non meliorem viam monstravit Kvíčala p. 54 *οὐ δεῖ μ' ἐπισχεῖν οὐδ' ἀποστῆσαι λόγου* conjiciens. Recte *οὐδέν* retinuit G. Dindorfius, sed versum insolita crasi corrupit corrigendo *οὐδέν μ' ἐπισχήσει οὐδ' ἀποστήσει λόγου.* Et longe alio ducit tragici sermonis diligens observatio. In quo sermone si quis festinantiorem alterius aut in dicendo aut in agendo ardorem quacunque de causa reprimere vult, responsi initio *ἐπίσχες* pronuntiare solet, quem sollemnem imperativum hic quoque in librorum *ἐπίσχῃ* latere hi loci ostendunt:

Phoen.	452.	*ἐπίσχες· οὔτοι τὸ ταχὺ τὴν δίκην ἔχει.*
El.	962.	*ἐπίσχες· ἐμβάλωμεν εἰς ἄλλον λόγον.*
Ion.	1320.	*ἐπίσχες, ὦ παῖ· τρίποδα γὰρ χρηστήριον λιποῦσα θριγκοῦ τοῦδ' ὑπερβάλλω πόδα.*
Or.	1069.	*ἐπίσχες· ἓν μὲν πρῶτά σοι μομφὴν ἔχω.*
Androm.	550.	*Μενέλα', ἐπίσχες· μὴ τάχυν' ἄνευ δίκης.*
Suppl.	397.	*— ἐπίσχες, ἤν σ' ἀπαλλάξῃ πόνου μολὼν ὕπαντα τοῖς ἐμοῖς βουλεύμασιν.*
Hipp.	567.	*ἐπίσχετ'· αὐδὴν τῶν ἔσωθεν ἐκμάθω.*
Hel.	1184.	*ἐπίσχετ'· εἰσορῶ γὰρ οὓς διώκομεν.*
Jbid.	1642.	*ἐπίσχες ὀργάς, αἷσιν οὐκ ὀρθῶς φέρει.*

Hos locos si contuleris, non dubitabis, quin Euripidis manum restituerimus scribendo:

ἐπίσχες· οὐδὲν γάρ μ' ἀποστήσει λόγου.

Quibus statim Iphigenia haec subjicit:

πρῶτον πυθέσθαι, τίνα ποτ' Ἠλέκτρα πότμον
εἴληχε βιότου· φίλα γάρ ἔσται πάντ' ἐμοί.

Ita libri. Sed frustra ultima explicare conati sunt. Et volgatam quidem interpretationem — «accepta enim mihi erunt omnia, scil. quae de Electra mihi narrabis» — recte refutavit Kvíčala l. c., sed quam ipse sibi confinxit sententiarum cohaerentiam — οὐ δεῖ μ' ἐπισχεῖν πρῶτον μὲν τίνα πότμον εἴληχεν Ἠλέκτρα, ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλα· φίλα γὰρ ἔσται πάντ' ἐμοί —, haec vero tam incredibilis est, ut mirer Klotzium Latinis verbis eam repetiisse. Nec virorum doctorum conjecturae satisfaciunt, ut Marklandi φίλα γάρ ἐστι ταῦτ' ἐμοί, quam receptam ab Hartungo languere dixit Hermannus, recte sane, sed pejus etiam est propter inusitatam locutionem, quod ipse scripsit φίλα γὰρ ἐς τὰ πάντ' ἐμοί, id ut esset «omnino enim hoc mihi cordi est.» Quid dici debuerit, unus Seidlerus sensit, sed rite id exprimere non valuit, cum in mentem sibi venire passus est φίλα γάρ ἐστι πάντ' ἐμά. Viam tamen monstravit eo, quod praeter πάντα etiam possessivum pronomen necessarium esse vidit, dummodo ne id expuncto ἐμοί intulisset, quod non minus necessarium est. Pronomen possessivum recte articulo instruxit sed male πάντα ejecit Schoenius conjiciendo: φίλα γάρ ἐστι τἄμ' ἐμοί. Potius patet βιότου additamentum esse interpolatoris metrum, postquam pronomen possessivum excidit, sanaturi. Euripidem vero dedisse: εἴληχε· φίλα γάρ ἐστι τἀμὰ πάντ' ἐμοί.

Ferri sane potest quod Orestes v. 956 sq. de se dicit:

ἤλγουν δὲ σιγῇ κἀδόκουν οὐκ εἰδέναι,
μέγα στενάζων, οὕνεκ' ἦν μητρὸς φονεύς.

Sed cum ille gravem animi moerorem occultare studuerit, probabile est eum non tam valide, quam tacite ingemuisse, ne qui aderant suspiria ejus audirent. Inde haud scio an λάθρᾳ στενάζων scribendum sit, quamquam in editione scholastica traditum μέγα consulto retinui.

Sed non ferendum erat, quod v. 1046 Orestes interrogabat:

Πυλάδης δ' ὅδ' ἡμῖν ποῦ τετάξεται φόνου;

Ultimum vocabulum quam non quadret, optime ex Schoenii interpretatione

intellegitur, quam ille Marklandum secutus his verbis concepit: « φόνου « *wohin wirst du diesen bringen bei dem Morde* », *d. h. bei dem Vorwande, den du in Betreff meiner von der Befleckung durch Mord hernehmen willst* (*vgl. V.* 1031 *und* 1033). *Der entsprechende Sinn der Antwort* (ταὐτὸν σοὶ μίασμα) *beseitigt allen Anstoss, den man an dieser Lesart genommen hat* ». Hoc ipsum responsum totum si considerassent accurate interpretes, non solum nunquam de incredibili illa cogitassent interpretatione, sed etiam conjecturis abstinuissent per se quidem haud absonis sed nec rei rationi nec illis Iphigeniae verbis congruentibus. Quae cum respondet

ταὐτὸν χεροῖν σοὶ λέξεται μίασμ' ἔχων,

satis ostendit etiam Orestis interrogationem tantum in dolosa sororis oratione versatam esse, cujus argumentum antecedentibus inde a v. 1031 per caetera, si quidem unum Pyladem exceperis, omnia enarratum est. Huic igitur orationi quomodo etiam Pylades inferri posset, ut et ipse ejus beneficio servaretur, quaerere debebat Orestes, non quasi illi aut in opere aut in dolo perficiendo partes essent tribuendae, quas quidem partes sola adhuc Iphigenia suscepit. Inde patet nec cum Brodaeo πόνου nec cum Musgravio δόλου scribi posse, sed λόγου necessario restituendum esse.

In ea, quae statim subsequitur, colloquii parte,

ΟΡΕΣΤΗΣ. λάθρᾳ δ' ἄνακτος ἢ εἰδότος δράσεις τάδε;
ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. πείσασα μύθοις· οὐ γὰρ ἂν λάθοιμί γε.
ΟΡΕΣΤΗΣ. καὶ μὴν νεώς γε πίτυλος εὐήρης πάρα.
ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. σοὶ δὴ μέλειν χρὴ τἄλλ' ὅπως ἕξει καλῶς.
ΟΡΕΣΤΗΣ. ἑνὸς μόνου δεῖ, τάσδε συγκρύψαι τάδε.
ἀλλ' ἀντίαζε καὶ λόγους πειστηρίους
εὕρισκ'· ἔχει τοι δύναμιν εἰς οἶκτον γυνή.
τὰ δ' ἄλλ' ἴσως ἂν πάντα συμβαίη καλῶς·

nemo criticorum offendit praeter Henricum Hirzelium Lipsiensem, qui in sagaci, quam « de Euripidis in componendis diverbiis arte » scriptam Lipsiae hoc ipso anno edidit, dissertatione p. 54 sq. accurate demonstravit v. 1051 non quadrare ab Iphigenia relatum Oresti navem paratam esse asseveranti, quoniam tum, τὰ ἄλλα h. e. aliae res praeter navis apparatum ad fugam necessariae quales sint, vix videatur dici posse, idemque recte perspexit et v. 1052 Iphigeniae esse, quae ut omnino consiliorum inventrix sit, ita nunc quoque ipsa de mulieribus cogitet, et unum in hac regione excidisse versum.

Sed nec, ubi hic versus exciderit et cujus fuerit, intellexit et toto loco erravit sic constituendo:

ΟΡΕΣΤΗΣ.	καὶ μὴν νεώς γε πίτυλος εὐήρης πάρα.
ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ.	* * * * * *
ΟΡΕΣΤΗΣ.	σοὶ δὴ μέλειν χρὴ τἄλλ' ὅπως ἕξει καλῶς.
ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ.	ἑνὸς μόνου δεῖ, τάσδε συγκρύψαι τάδε.
ΟΡΕΣΤΗΣ.	ἀλλ' ἀντίαζε κ. τ. λ.

In his tria sunt, quae male habeant: primum Orestis de instructa parataque navi mentio adseverandi particulis καὶ μήν sine ullo verborum sententiarumve connexu post Iphigeniae responsum πείσασα μύθοις, οὐ γὰρ ἂν λάθοιμί γε illata; deinde quod, quid ad hanc navis paratae mentionem respondere debuerit Iphigenia, vix excogitari potest; postremo, quod v. 1051 Oresti tribuitur, ita ut relatis τὰ ἄλλα ad ea, quae Iphigenia jam excogitaverat ipsa, haec eadem, quae se facturam certissime simul pronuntiaverat, ut persequatur, ille quasi novam rem commendaturus inutiliter importuneque strenuissimam sororem admoneat. Quid quod, si totum locum nulla praepediti opinione simpliciter perlegerimus, recte illum versum Iphigeniae tribui atque τὰ ἄλλα de iis potius, quae post Iphigeniam Oresti facienda restant, intellegi debere facile perspiciemus, cui interpretationi unice convenit ultimus Orestis versus

τὰ δ' ἄλλ' ἴσως ἂν πάντα συμβαίη καλῶς,

quo aperte ad illam sororis responsionem respicit. Patet igitur potius post v. 1049 unum Orestis versum interiisse hujus fere sententiae: «haec vero ubi facta sunt, quid tum faciendum?» cui jam Iphigenia v. 1051 respondet

σοὶ δὴ μέλειν χρὴ τἄλλ' ὅπως ἕξει καλῶς,

quae restent post simulacrum ad litus navisque propinquitatem transportatum, Orestis esse ejusque sociorum declaratura, scilicet ut fugatis barbaris ipsam cum simulacro navi inferant ancorasque solvant. Consentiens Orestes v. 1050

καὶ μὴν νεώς γε πίτυλος εὐήρης πάρα

navem certe, qua ante omnia ad id negotium opus sit, instructam praesto esse, quod supra v. 981 sq. breviter tantum indicavit, nunc diserte affirmat. Ita igitur hunc locum in scholastica editione ordinavi.

V. 1056 sq. in libris sic leguntur:

ὦ φίλταται γυναῖκες, ὡς ὑμᾶς βλέπω,
καὶ τἄμ' ἐν ὑμῖν ἐστιν ἢ καλῶς ἔχειν,
ἢ μηδὲν εἶναι καὶ στερηθῆναι πάτρας.

Restituendum esse εἰς ὑμᾶς βλέπω primus vidit Hermannus, quem ceteri editores recte secuti sunt omnes. Sed illud ὡς non simplici errore illatum sed ex alia sede translatum videtur: nam profecto, quae jam sequentibus exponit Iphigenia, suam salutem in chori potestate positam esse, aperte causam continent, propter quam ad eum respiciat. Itaque pro copula hic quidem minus apta scribere non dubitavi ὡς τἄμ' ἐν ὑμῖν ἐστιν.

Reliqui intactum, ut in editione scholastica, v. 1155

ἀδύτοις τ' ἐν ἁγνοῖς σῶμα λάμπονται πυρί,

quamquam et σῶμα singulari positum magnopere offendit — profecto enim mira est, quam admittamus necesse est, locutio οἱ ξένοι λάμπονται σῶμα —, et verbi λάμπονται media forma dubitationem movet, cujus alterum tantum in Med. 1194 exstat exemplum πῦρ δ', ἐπεὶ κόμην | ἔσεισε, μᾶλλον δὶς τόσως τ' ἐλάμπετο, ne illud quidem satis certum. Hanc tantum, non illam offensionem tollit Jacobsii conjectura: σῶμα δάπτονται, quam non debebat recipere Nauckius. Quare videndum, an σώματ' αἴθονται πυρί poëta scripserit. Aliam viam Rauchensteinius iniit, qui, cum copula τ' post ἀδύτοις non librorum auctoritate nitatur, sed e Bothii demum conjectura illata sit, uno tenore hunc versum antecedenti adjunxit hoc modo:

— — — ἤδη τῶν ξένων κατήρξατο
ἀδύτοις ἐν ἁγνοῖς σώματ' ἐμπρῆσαι πυρί.

Sed, ut de audacia hujus conatus taceam, ipsa illa conjunctio κατήρξατο ἐμπρῆσαι aliquid contorti continere videtur, quasi non sacrificium, sed corporum combustio res primaria fuisset.

Locum difficilem, qui v. 1209—1214 legitur, inde a Marklando variis transpositionibus male vexatum egregie vindicavit Kvíčala p. 69 reposito v. 1213 et sagaciter explanato καὶ φίλων γ' οὓς δεῖ μάλιστα pro librorum scriptura καὶ φίλων γ' οὐδεὶς μάλιστα. Eum igitur jure secutus est Klotzius. Sed sequentem versum, quem ut trimetrum

ὡς εἰκότως σε πᾶσα θαυμάζει πόλις

Thoanti continuatum nobis praebent libri, neuter eorum sanavit, acquiescen-

tes in Hermanni invento, qui repetito *εἰκότως* atque Iphigeniae dato versum ita explevit:

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. εἰκότως. ΘΟΑΣ. ὡς εἰκότως σε πᾶσα θαυμάζει πόλις.

Et illud *εἰκότως* quin vere Iphigeniae adtribuerit aptissime ita ad Thoantis *εὖ γε κηδεύεις πόλιν* respondenti, dubitari non potest. Sed ejusdem particulae in Thoantis responso repetitio ferri eo minus potuit, quoniam aliam desideramus particulam urbis reverentiam cum Iphigeniae pietate componentem. Ne multa, Euripides scripsit adverbio, quod in deliciis habet, illato:

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ. εἰκότως. ΘΟΑΣ. ὡς κάρτα καὶ σὲ πᾶσα θαυμάζει πόλις.

Cfr., ut alios locos taceam, Hippol. 1041.

καὶ σοῦ γε κάρτα ταῦτα θαυμάζω, πάτερ.

Retinui et defendi, uti par erat, in editione v. 1299, quemadmodum volgo ex Marklandi correctione legitur,

μέτεστι χὐμῖν τῶν πεπραγμένων μέρος,

cum libri *μέτεστί θ' ὑμῖν* praebeant. Sed mihi quoque ut Nauckio *ὑμῖν τῶνδε τῶν πεπραγμένων* proponenti inusitatum in hac locutione *μέρος* suspectum est, idque eo magis, quo facilius etiam aliis rationibus omitti poterat, ut aut *τῶν πεπραγμένων ἴσως* aut *μέτεστί θ' ὑμῖν καί τι τῶν πεπραγμένων* aut adeo *ἴσως γὰρ ὑμῖν τῶν πεπραγμένων μέτα* scriberetur.

Recte jam antiquiores critici in v. 1386 *ὦ γῆς Ἑλλάδος ναῦται νεώς* offenderunt, sed male scribendo pro *γῆς* aut *τῆς* aut *τῆσδ'* languidum intulerunt supplementum contra ipsius poëtae consuetudinem, qua, quid hic quoque scriptum fuerit, satis aperte declaratur. Compara enim mihi quaeso similes adpellationes in Hel. 1593 sq. *τί μέλλετ', ὦ γῆς Ἑλλάδος λωτίσματα, | σφάζειν φονεύειν βαρβάρους* et Phoen. 1225 *ὦ γῆς Ἑλλάδος στρατηλάται*, statimque intelleges hic quoque post *ὦ γῆς Ἑλλάδος* quadrisyllabum positum fuisse substantivum, quo peculiaris nautarum conditio diserte indicaretur. Id vero non *νεανίαι* fuit, quod Nauckius conjecit, sed *νεηλάται*, cujus vocabuli nostris lexicis ignorati memoriam servavit Hesych. vol. II, p. 662: *νεηλάτης· ὁ ἰθύνων ἢ ἐλαύνων τὸ πλοῖον.* Ejusdem vocabuli similis glossa h. l. fuit *ναῦται νεώς*. Idem vitium olim in Maneth. II, 65 expuli *ἐλάται νηῶν* pro *ναῦται νηῶν* scribendo.